

TRIBUNA

JOHN DARK & JADRI

Literarni časopis Litera iz
Niša razpisuje

NATEČAJ

za udeležbo na 3. srečanju pesnikov Jugoslavije, ki bo 3. in 4. julija ob Vlasinskem jezeru. Svoje pesmi pošljite v treh izvodih s šifro na naslov:

Književni list Litera, 18000
NIŠ, p. f. 16, Vojvode Mišića
32-VII-27.

Pesmi pošljite do 31. maja. V posebni kuverti naj bo pojasnje-
na šifra.

MLADA POTA VABIJO

Mlada pota, ki so zaradi finančnih in tehničnih težav zamrla za eno leto, bodo kmalu začela ponovno izhajati kot literarna priloga tednika Mladina. Sredstva, ki jih je republiška kulturna skupnost letos namenila Mladim potom, bodo zado-
stovala za izid štirih števk. Vsaka bo obsegala šestnajst strani. Prva bo predvidoma izšla na začetku junija.

Mlada pota bodo še naprej splošno slovenska mladinska literarna revija, ki naj bi bila vmesna stopnja med srednješolsko literarno periodiko in elitnimi književnimi revijami ter raster ustvarjalnih prizadevanj in hotenj najmlajših rodov. Revija bo objavljala poezijo, prozo, prevode, literarne recenzije, kritike in eseje ter likovne priloge in grafične efekte.

Prispevke pošiljajte na naslov:
Uredništvo Mladine, Ljubljana
61000, Nazorjeva 1 (za Mlada pota).

Uredništvo
MLADIH POTOV

KNJIGA

Izšla je knjiga našega prijatelja Radivoja Pahorja TUDI TO JE POT. Kupite jo!

V OCENO SMO DOBILI

MLADINSKA KNJIGA (KONDOR), LJUBLJANA: Pesem o Nibelungih – Afrika pripoveduje – Jean-Paul SARTRE: Muhe – Zaprta vrata

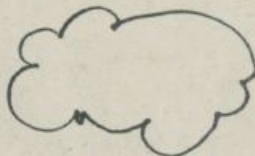
ZASLUŽEK JE KRASEN

študentski kulturni center išče nekoga, ki bi pri študentku prodajal študentske publikacije: tribuno, probleme, posterje, knjige škuca pa tudi podobne stvari ki izhajajo širom po naši širši domovini. zaslužek je KRASEN. oglasite se na tribuni al pa na škucu (študentsko naselje, blok 8 – klet). hej hej

TRIBUNA O PROBLEMIH ŠTUDIJA NA MATEMATIKI

17. maja so imeli študentje matematike (matematično-fizikalni oddelki FNT) tribuno o problemih študija. Pobuda za sestanek je bila bojazen glede profila matematika – diplomanta in njegove ozke specializiranosti. Pred nekaj časa sta bili matematika in fizika bolj povezana. Razprava je pokazala, da je delovno področje matematika zelo široko in se je v šoli nemogoče naučiti vsega, kar potrebuje na delovnem mestu. Matematik naj bi dobil temeljno znanje, drugo pa si mora pridobiti v praksi. Ni pa izključena vpeljava določenega števila opcijskih predmetov iz raznih strok. Konkretnih rezultatov razgovor ni prinesel, precej pa pomeni že večja uskladitev mnenj.

(po ŠD)

INFORMACIJE

TEORETSKI DONESKI K DEJANSKEMU STANJU KOT TAKEMU

(kontemplativno analiziranje konkretnega)

Če bi eksistiralo mesto, v katerem bi se del prebivalcev ravnal po uri na njihovem ZVONIKU in bi se ta URA, zaradi okvare, ustavila za 23 minut, bi se LAHKO zgodilo naslednje:

DEL prebivalcev, ki se ravna po TEJ uri, bi odhitel v SLUŽBE 23 minut PRZGODAJ. Sirena v njihovi TOVARNI bi, kot kaže, trobila dopoldanski odmor 23 minut prezgodaj. Zadolženec za sireno v SOSEDNI tovarni, s prebivalci, ki se ravna po SVOJI uri, ki se NI ustavila, bi zaradi ZAMIŠLJENOSTI AKTIVIRAL njihovo sireno 23 minut prezgodaj DELAVCI V TEJ TOVARNI bi NARAVNALI SVOJE URE 23 minut naprej, v najBOLJŠI VERI, da jim za 23 minut ZAOSTAJAJO. OSTALE tovarne bi ravno tako posnemale, v najboljši veri, da jim URE za 23 minut zaostajajo, prvi dve tovarni. MESTO bi si pomaknilo ure 23 minut naprej, ostala mesta bi POSNEMALA prvo mesto. DEŽELA bi imela uro 23 minut NAPREJ, sosedna dežela bi posnemala prvo, ostale pa prvi dve. CELINA BI IMELA URO 23 minut naprej, sosedna bi posnemala prvo, OSTALE CELINE pa prvi dve. SVET BI GLEDAL na ure, ki bi bile POMAKNJENE 23 minut NAPREJ. IMELI BI ČASOVNI PREMIK!

Branko B. NOVAK

SEJA PLENUMA SS

13. maja se je sestel plenum Skupnosti študentov LVZ (Če še ne veste, je to organ, ki ga sestavljajo člani IO SS VLZ, predstavniki specializiranih organizacij in predsedniki fakultetnih odborov.) in sprejel eno uro in petnajst minut dolgo poročilo predsednika Tomaža Kšeke, ga potrdil, potem pa se vrgel v obravnavanje načina delitve denarja v študentski organizaciji. Prej je znatraj potrjene delitve na skupščini SS LVZ (40 % za IO in 60 % za specializirane organizacije) odločil poslovni odbor, sredstva pa so se razdelila na skupnem sestanku specializiranih organizacij. Po novem naj bi sredstva delil splošni organ SS (plenum ali skupščina), kar bo omogočalo vpliv študentske organizacije na finančno politiko.

(po ŠD)

študentov. Potrebno je poudariti da mednarodna politika ni samo sodelovanje z inozemstvom ali akcija solidarnosti, ampak v ustvarjanju takšne atmosfere in situacije, v kateri bi študentska organizacija aktivno reagirala na vsak dogodek. Reakcija se ne sme omejevali samo na diskusije, ampak mora predstavljati tudi aktivno podporo ali kritiko raznih dogodkov, gibanj itd. Spopadi v mednarodnem delavskem gibanju nedvomno vedno naletijo na velik interes in ne smejo biti samo predmet debate, marveč zahtevajo angažiranost. Zato je potrebno, da se študentje seznanjajo z mednarodnim študentskim gibanjem in da vedno znova preverjajo in določajo svoje mesto v njem.

Ko govorimo o študentskem gibanju, je seveda treba analizirati možnosti tega gibanja. Študentske organizacije morajo ohraniti osnovne ideje gibanja (angažiranega, kritičnega odnosa) do družbe in do univerze, hkrati pa se morajo permanentno odločati za radikalno in dosledno razreševanje vseh nasprotij.

Študentska organizacija sodeluje z vsemi progresivnimi gibanji v svetu, s katerimi je mogoče vzpostaviti dialog.

Konkretna aplikacije teh izhodišč postavljamo od dežele do dežele oziroma od dogodka do dogodka posebej. Najprej moramo razjasniti, s kom sodelovati v deželah, kjer obstaja več različnih študentskih organizacij, in kako sodelovati tam, kjer imajo samo uradno študentsko organizacijo, ki ima bistveno različna izhodišča od naših.

Pri tem se moramo predvsem zavesti pomena mednarodnega delavskega gibanja. Zavezanost tej misli nam onemogoča sodelovanje z organizacijami, ki delujejo na nedemokratskih, dogmatičnih pozicijah. Za nas je pomemben tudi drug problem. Gre za informacijo, za dejstvo, da ima vsak dogodek, vsak problem dve različni plati. Prav tu bi lahko študentska mednarodna politika odigrala zelo važno vlogo. Javnost bi morala opozarjati na neoplašeno resničnost, morala bi podajati alternative, ki se jih mora politika večkrat odrekati.

STALIŠČE OB OBISKU IRANSKEGA ŠAHA REZE PAHLAVIJA

Najavljen je obisk iranskega suverena Reze Pahlavija s soproga Farah Dibo.

Seznajeni smo z razmerami, ki vladajo v Iranu. Leva opozicija, sindikati, komunisti, progresivni študentje so v Iranu že vrsto let sistematično preganjeni. Totalitarna oblast se zateka tudi k najbolj brutalnim fizičnim obračunavanjem, ki segajo tudi izven samega Irana.

Zavedamo se, da imata Iran in SFR Jugoslavija skupne ekonomske interese. Vendar pa menimo, da ni nikakršnega razloga za medsebojne politične obiske na najvišji ravni.

Prepričani smo, da zaradi ekonomskih in drugih skupnih interesov ne smemo dajati take politične afirmacije režimom, kot je iranski.

Zaradi tega ostro protestiramo proti obisku iranskega šaha Reze Pahlavija in njegove soproge Farah Dibe v SFRJ.

Udeleženci seminarja
v Bohinju

INFORMACIJA O „ČASOPISU“

Fragmentariziranje znanosti in polariziranje študentov in profesorjev po spoznavnih področjih in ne po spoznavnih problemih je spodbudilo poskus ustanovitve teoretičnega glasila Zveze skupnosti študentov Slovenije. Imenovalo se bo Časopis za kritiko znanosti, domišljijo

MLADI SMO, TODA MNOGO OBETAMO

Tokrat bomo govorili o študentih kot o bodoči inteligenci, tako tehnični kot humanistični, o njenih nalogah in vidikih angažiranja. In to ne le zaradi številnih obvez, ki jih kot inteligenca misleči del naše skupnosti prevzema, ampak tudi o njeni zgodovinski nalogi, da se družbeno emancipira.

Naša napredna inteligenca prav gotovo nosi pečat revolucionarne prakse, ki jo je pričela s tem, da se je izrekla za revolucijo, za narodnoosvobodilni boj, za graditev nove družbe. Svojo pripravljenost je dokazala v številnih akcijah, ki jih je uspešno izvedla, čeprav so nas zgodovinske in politične okoliščine vseskozi postavljale v dileme, v katerih je nujno odpadel del omahljivcev, z maloburžoazno mentaliteto prežetih individualistov. Mi mladi kot bodoča inteligenca tako nahajamo bogato tradicijo trdnosti, odločnosti, avtonomnega ustvarjanja, s katerim smo se dvignili na raven skupnosti, ki o svoji usodi odloča sama. Socialistična vloga intelektualnih delavcev „ali, kot rečemo v politiki, ideologov“, je v tem, „da morajo biti sposobni prej in globlje spoznati bistvo družbenih fenomenov, biti prvi in glavni nosilec kreacije idej in politike v Zvezi komunistov.“ (Gojko Stanič)

Študentje se na univerzi pripravljamo na življenjsko nalogo prevzemanja že zgrajenih socialističnih odnosov v naši družbi. Močne tehnokratske tendence so doslej dostikrat pripeljale do tega, da se je preveč poudarjala stroka, premalo pa angažiranje za pozitivne vrednote. Zaradi tega smo se študentje dolžni vreči v študij marksizma kot ideologije delavskega razreda, v preučevanje samoupravljanja, ki je postalo vodilna zahteva v številnih delavskih gibanj od tretjega sveta do razvitih zahodnoevropskih držav.

Predvsem je treba omeniti, da se na univerzi vse prepočasi razvija razprava o uveljavljanju ustavnih amandmajev. Često se za govorjenjem, da je potrebno univerzo obravnavati diferencirano, skrivajo konzervativni interesi, ki se upirajo izenačenju odločanju delavcev na univerzi. Mnoge delovne organizacije so že izvedle prestrukturiranje na osnovi koncepcije temeljnih organizacij združenega dela. Otresti se moramo nezaupanja v novo in dosledno stopiti na pot, ki nam jo je pokazala Zveza komunistov kot avantgarda delavskega razreda. Smoter samoupravnih odnosov — da se ukinja država in da v vseh bistvenih stvareh sodoča delavski razred — je prišel v ustavnih dopolnilih do močnega izraza, zato bi vsako obotavljanje pomenilo zaostajanje za že doseženo zgodovinsko ravnijo.

„Da bi lahko izvedli vlogo, ki nam je zaupana, da bi lahko napravili korak naprej v uresničevanju socialistične družbe, moramo imeti v vsakem trenutku kritičen odnos do sebe in svojega dela. Stalno se moramo vprašati vrednost (valjanost) našega početja. In svojo dejavnost kot tudi njegovo vrednost bomo preverili v praksi. Ostati zvest ustvarjalnemu duhu marksizma pomeni možnost za ustvarjanje nekega novega duha, osvobojenega vsakršnega dogmatizma in pragmatizma, duha, ki bo dovolj hraber, da se bo prizadeval za vrednote, ki socializem delajo to, kar je.“ (Aleksander Postolović, študent.) Kritičnost pa seveda ne pomeni kritiziranja vsevprek, ampak ustvarjanja na doseženem. Samo kritika, ki gradi, more voditi k napredku. Izhajati moramo iz „teze, splošno priznane in splošno poznane v partiji, da je nevarnost od ultralevičarstva predvsem v tem, da realno odpira poti desnim, konzervativnim alternativam.“ (Milorad Bertolino, študent.)

Odločno se moramo upreti tudi številnim negativnim vplivom, ki so vdrla na univerzo s potrošniško stihijo, ki je samo en vidik tehnokratizma. „Socialistična univerza ne more biti šola iracionalizma, niti pod devizo: Verjamem, ker je absurdno.“ Nismo zavrgli eno religijo, da bi sprejeli novo. (M. Bertolino, študent.) Marksizem kot ideologija revolucije mora biti zastopana v vseh sferah študija. Predvsem pa moramo skrbeti za večje povezovanje univerze s celotno družbo, predvsem z gospodarstvom. Pri tem moramo slediti pozitivne zglede, kot je primer Višje šole za organizacijo dela v Kranju (glej Delo, 22. maj — „Šola za vzgled“).

„Mogoče je najosnovnejša oblika človekove samoodtujitve razcepitve njegove dejavnosti na razna področja v medsebojno zunanem odnosu, zato bi se skladno s tem lahko reklo, da bistveno področje dezalienacije ni nobeno posebno področje, ampak „področje“ odnosa med področji, „področje“ boja za obvladovanje človekovega razcepa na med seboj nasprotujoča si področja.“ (G. Petrović, Komunist, 16. 9. 1965.) Družbeni angažma na platformi politike ZKJ mora obračunati z vsemi s socializmom nezdružljivimi tendencami. Toda pri tem moramo v skladu z načeli marksizma kot znanstvenega socializma paziti, da se iz okvira znanstvene in filozofske razprave ne bomo spuščali v politično akcijo in se postavljali po robu idejno-političnemu razčiščevanju z nasprotniki politike ZK, kot sta v zvezi s Praxisom rekla UK in MK ZKH in je objavil Komunist 21. maja letos.

MARJAN PUNGARTNIK

in novo antropologijo. Časopis bo objavjal konsekvence interdisciplinarnih analiz delavcev, študentov in profesorjev. Pri tem se uredništvo zaveda, da so metodološke, terminološke, komunikacijske tehnike in socialne meje fragmentarnih znanosti lahko ostro začrtane, da vprašanja interdisciplinarnosti ni mogoče rešiti zgolj z metodološkimi, terminološkimi in komunikacijskimi preobraty. Reforme univerze, ki kažejo celo najbolj zdravemu razumu „zavidno krizo posvečenosti raziskovanja pedagogike, bodo zato Časopisu izhodišče za analizo krize pedagogike in pedagoške hierarhije v vsej družbi. Da bi laže napravili prvi korak v to smer, bo Časopis prinašal tudi prevode socialno utemeljene in socialno konsekvence spoznavno teoretične kritike znanosti, ki naj bi zbudili dialog z monopolističnimi silami v znanosti v družbi.

Na svojem prvem sestanku s sodelavci, ki je bilo 10. maja, je uredništvo pozvalo k dialogu delavcev, študentov in profesorjev na višjih in visokih šolah in v vsej družbi, ker so monopoli raziskovanja in poučevanja na univerzi pravi družbeni monopoli. Časopis bo tako glasilo Skupnosti študentov, vendar sodelavci in uredniki ne bodo nujno redni študentje ali profesorji. Socialne konsekvence dogajanja na univerzi segajo prek študentskih in profesor-

skih vrst, Časopisu pa bo šlo prav za konsekvence in korenine znanosti v družbi. Časopis bo tako Časopis Skupnosti študentov Slovenije, ne da bi bil le predmet vse dežele ali da bi bila ta sama okvir predmetnosti.

Uredništvo bo poskušalo jasneje razkriti posamezne probleme s tematskimi številkami in prevodi, ki naj bi bolj spodbudili izvirno miselnostne spoznavne problematike v družbi. Vodilo pri izbiri tekstov iz svetovne kritične literature ne bo toliko priznanost in izkušnost piscev, temveč socialna naravnost in raziskovalna neustrašnost. Uredništvo pa se pri objavljanju ne bo ravnalo po lepizvočnosti in okretosti domačega pisanja, informiralo bo o interesu za zvočnost in doseg okretosti. Največ, kar bi mogli doseči, je spoznavanje enotnih korenin razvednosti v znanosti in enotnih konsekvence pervertiranih znanosti, pa naj se te imenujejo družboslovne ali naravoslovne.

Uredništvo Časopisa ne bo zaprta skupina, ki bi branila osvojene položaje. Poizkušalo bo vključevati širši krog kritičnih piscev neposredno v svoje delo, ki ga bo razumelo kot delo razkrivanja mistifikacij, tabujev in mitov, torej le tako, da samo ne bo mystificirano. V Časopisu bodo tudi kritični prikazi antropoloških knjig, ki naj ne bodo potjeto k analizam z raziskovalnimi in publicističnimi

monopoli odrinjenih tekstov v praksi znanosti v družbi.

S svojo zasnovo bo uredništvo na prihodnji skupščini SS LVZ poskušalo dobiti podporo angažiranih in neopornih študentov ne le za akt potrditve Časopisa, ampak za proces raziskovanja in proces spoznavanja raziskovanja.

Uredništvo je že pričelo zbirati tekste za prve številke Časopisa. Z javnimi razpravami tribunami bo poskušalo ne le seznanjati o svojih alternativah, temveč spodbujati k aktivnejšemu in bolj domiseljnemu dialogu. Ne vda pa se iluziji, da bo lahko tako spregovoriti, ker ni lahko drugače misliti. Ob Časopisu ne gre le za to, da mislimo svobodneje. Da bi sploh mislili, moramo ravnati bolj svobodno.

Namen te informacije ni le obveščati o Časopisu, ampak sprožiti kritične informacije za Časopis.

Leopold SEŠERKO

SESTANEK AKTIVA KOMUNISTOV V ORGANIH SS

15. maja je bil sestanek aktivna komunistov v vodstvenih organih SS, specializiranih organizacij pri IO SS LVZ in študentskih predstavnikov v univerzitetnih organih. Ob

prvi točki dnevnega reda, ki se je nanašala na oceno študentskega tedna, se je razvnela živahna debata glede vzrokov in posledic tako zelo diferencirane udeležbe, kot smo ji bili in smo ji še priča. V nadaljevanju je predsednik Izvršnega odbora SS LVZ seznanil vse prisotne z novimi načeli delitve finančnih sredstev, kjer naj bi dosedanjemu samoupravnemu načinu zamenjal demokratičen način delitve.

NM

SPORTNA NOVIČICA

V turnirju nogometne tašev v štud. forumih (25. 5.) si je e moštvo RS-TRIBUN A izgarala vstop v finale. Ko to poročamo, veliki finale z UKZKS še traja, a je jasno, da smo zmagovalci.

zakaj analiza ocenjevanja

Vsa dosedanja prizadevanja visokošolskega znanstveno-raziskovalnega in pedagoškega osebja, študentov in organiziranih družbenih subjektov, da bi spremenili splošno (vendar tudi površno) znana dejstva, ki zavirajo normalen razvoj visokega šolstva, enega od temeljev razvoja vsake sodobne družbe, se lomijo na prizmi vprašanja o učnih načrtih in sistemu študija. Katerokoli posledico sedanjih učnih načrtov in sedanjega sistema študija smo vzeli za izhodišče analize in skušali najti vzroke le-te (posledice), nas je analiza pripeljala do vprašanja o učnih načrtih in sistemu študija. Vendar pa se da ugotoviti, da je večina analitičnih prijemov jemala za izhodišče take posledice (ali pokazatelje), ki nudijo možnost kvantitativne opredelitve vzrokov (npr. sociometrične in ekonometrične raziskave na področju znanosti in izobraževanja). Naša želja je, da ne bi razmišljali samo o številkah in odnosih med njimi, temveč predvsem o ljudeh in njihovih medsebojnih odnosih, torej o kvalitativnih kategorijah, zaradi katerih ta ustanova predvsem nosi naziv Universitas. Ocenjevanje pa je prav gotovo ena teh kategorij.

Analiza sedanjega stanja v ocenjevanju na oddelku za kemijo FNT

Vprašalnik komisije za pripravo svobodnih kateder in študijskih večerov pri IO ŠŠ oddelka za kemijo FNT je zajel študente vseh treh odsekov (tj. kemija, kemijska tehnologija in farmacija). Predstavniki slušateljev so odgovarjali na vprašanja, ki ne zahtevajo reprezentativnega vzorčevanja. Vprašalnik daje kvalitativen pregled nad stanjem ocenjevanja pri 14 predmetih na oddelku za kemijo (na vprašalnik nista odgovorila 1. in 4. letnik), pri 18 predmetih na oddelku za kemijsko tehnologijo (ni odgovoril 2. letnik) in pri 16 predmetih na oddelku za farmacijo nista odgovorila 1. in 3. letnik. Številna koleracija odgovorov na vprašanja je zadovoljiva (razen vprašanja f). Iz vprašalnika so bili izključeni vsi odgovori, ki se nanašajo na predmete Osnove narodne obrambe in Osnove družboslovja, tako da se vprašalnik nanaša izključno na strokovne predmete. V PRILOGI je podal vprašalnik in številčni rezultati odgovorov.

Zaključki na osnovi številčnih rezultatov:

1. Načini ocenjevanja pri večini predmetov so naslednji:
 - pismeni vmesni pregledni kolokviji pri vajah
 - pismeni in deloma ustni zaključni kolokviji iz vaj
 - pismeni in ustni zaključni izpit iz predmeta.
2. Pri vajah in predavanjih ni seminarskih nalog (razen redkih izjem) in tudi ne ocenjevanja prek te oblike študentovega dela.
3. Pri ustnih izpitih oziroma kolokvijih študentje polagajo snov večinoma posamezno. Ni izkoriščena oblika javnega preverjanja znanja, tj. da študentje polagajo snov v skupinah ali pred širšim auditorijem.
4. Za večino predmetov študentje menijo, da je preverjanje znanja omejeno le na reproduciranje spredavane snovi. To potrjuje tudi dejstvo, da se pri študiju uporablja večinoma le domača literatura, v katero pa so všteti tudi učbeniki in skripta, po katerih predavajo visokošolski učitelji.

Širši zaključki v zvezi z vprašalnikom:

1. Preverjanje znanja in sposobnosti je ključni del pedagoškega procesa. Zato lahko sklepamo, da so navedene oblike preverjanja znanja realen odraz kvalitete in oblike učnih načrtov in študijskega sistema. Študijski proces v takem študijskem sistemu in oblike ocenjevanja v njem se omejuje na preverjanje pridobljenega (toda neaktiviranega) znanja, ki v precejšnji meri obremenjuje spomin. Ne preverjata pa sposobnosti in razvoja ustvarjalnega mišljenja mladega človeka, še več, zavirata tak razvoj!
2. Logične posledice takega študijskega sistema so:
 - Vzgajamo kadre, ki so sposobni le reprodukcije obstoječega znanja, niso pa sposobni lastnega ustvarjalnega delovanja ne dojemanja novih spoznanj v stroki (npr. licenčnost naše industrije, izredno majhno število patentov ...).
 - Vzgajamo neinicijativne, pasivne osebnosti, ki se ne zavedajo smotnosti in posledic svojega delovanja in zato tudi niso sposobni vrednotiti dela drugih. Tako okrnjena osebnost je sposobna delovati le v hierarhičnem, avtoritativnem sistemu, je odtujena in nesposobna za teamsko delo (izmenjava dela, združeno delo), ki je predpogoj za sodobno znanost. Da tako okrnjena osebnost ne ustreza deklariranim načelom razvoja naše družbe, ni treba posebej poudarjati.

Teze o novem študijskem sistemu, pogoji za njegovo uresničevanje in nekatere implikacije takega sistema

Kemija je eksperimentalna naravoslovna veda. Zato mora študij potekati na osnovi seminarjev in vaj, na dialogu (študent – profesor) kot principu spoznavanja in raziskovanja. Predavanja morajo biti usmerjevalna in njihovo število ur omejeno na minimum. Študij osnovnih predmetov (kemije) v 1. in 2. letniku mora biti skupinsko-individualen. V 3. in 4. letniku pa mora biti študij povsem individualen.

Model za osnovne predmete:

I.

1. Uvodni seminar (delo v majhnih skupinah, največ 10 študentov) Na tem seminarju se študentom razloži:
 - a) kaj bodo delali
 - b) kako bodo delali (osnovni principi dela).
2. Seminar za spoznavanje aparatov in instrumentov
3. Delo v laboratoriju, spoznavanje osnovnih principov predmeta in metodoloških prijemov (seminarji in dialogi v skupinah do 10 študentov)
4. Samostojno reševanje kompleksno postavljenih tem. Teme naj bodo sestavljene tako, da vsaka zaporedna tema vsebuje snov, ki naj se obdela pri

tem predmetu z uporabo osnovnega znanja, pridobljenega pod točko 1, 2 in 3, in kjer naj pride do izraza lastna sposobnost in prizadevnost pod vodstvom profesorja (mentorja).

II.

Pri usmeritvenih predmetih naj študij poteka enako kot pod točko I. 4. Le tako bo ocenjevanje rezultat študentovega znanja, sposobnosti in prizadevnosti.

Pogoji za uresničevanje:

- analiza input podatkov, potrebnih za navedeni model (kadri, materialna sredstva, organizacija ...)
- sprememba učnega načrta in sistema študija (poudarek na seminarjih in vajah; skupinski in individualni študij).
- Nekatere implikacije takega sistema študija:
 - onemogočen je spekulativni vpis, zmanjšan osip
 - racionalizacija in skrajšanje časa študija
 - povečanje produktivnosti znanstvenega, raziskovalnega in pedagoškega dela z vključevanjem študentov v to delo.
 - pomembni psihološki učinki na pedagoško osebje in študente, ki v skupnem delu (samoiniciativnost, ustvarjalnost ...) sproščajo zavrti potenciala
 - višja stopnja korelacije med študentovim uspehom in njegovim znanjem, sposobnostjo, prizadevnostjo (normalna porazdelitev) ter na osnovi tega objektivnejša izbira kadrov za posamezne profile in dejavnosti (ustrežnejše kadrovanje)
 - popolnoma odprte možnosti za interdisciplinarni študij in prožnejše oblikovanje profila izobraženca ter možnosti za razvoj prave inteligence itd.

novi fakultetni listi

Ceprav se študijsko leto že bliža koncu, skupnice in zagnanci po fakultetah, oddelkih, odsekih ... še vedno pridno izdajajo svoja glasila. Dobro pa se pozna, kje glasila nastopajo iz potrebe in inspiracije sodelavcev in kje so izraz institucionalizacije študentskega gibanja oziroma organizacije. Ti drugi so „bitko“ s sodelavci in bralci že zgubili in so ali prenehali izhajati ali pa životarijo.

Očitno je, da kljub ukoreninjenosti študentskih glasil v fakultetna dogajanja oziroma v probleme študentov, ko bi pričakovali veliko odzivnost in goreče sodelovanje, izdajanje glasil še vedno večinoma sloni na nekaj vztrajnih grupah oziroma posameznikih.

Utihnili so arhitekti, ne oglašijo se študentje FSPN, strojniki, elektrotehniki, pravniki ... največ potrebe pa še čutijo študentje FNT, ki izdajajo kar tri različna glasila.

Pa poglejmo, kaj se je nabralo v zadnjih dveh mesecih:

FIFAK – glasilo študentov filozofske fakultete, je omenil maraton samo v naslovu aprilske številke. Kumrovec je precej razburil duhove v razmišljanjih o političnih pritiskih in nedemokratskih postopkih.

Poleg stališča FO ŠŠ FF in poročila iz skupščine geografov so v Fifaku še trije poskusi študentskega zapisa, za izbrane citate v uvodu pa so sestavljavci aprilske številke že vnaprej vedeli, da bodo (poceni) uspešni.

Zanimiv je še sestavek o „Cepljenju“ študentov oziroma ljudi v sodobni družbi. Pa smo že vse zajeli. Torej ne preveč širok spekter (po vsebini in številu sodelavcev), ki bi ga ob velikih potencialnih možnostih FF še kako pričakovali.

Kljub temu pa je poleg izrednega tehničnega „napredka“ (estetski videz in preglednost sta se izboljšala) številka napisana sproščeno in zanimivo, predvsem pa je mnogo bolj uravnotežena od prejšnjih števil.

TAFT – glasilo študentov tekstilne tehnologije. Poleg razmišljanj o delu študentske organizacije na oddelku in nekaj informacij je v drugi številki Tafta opazna močna angažiranost pri razpravah in akciji za Kumrovec.

Marčna številka INFORMATOR v glavnem informativna, ima pa tudi nekaj uspešnih humorističnih sestavkov. Posebej omembe vreden je uvodnik (analiza) o problemih študentske organizacije in gibanja na LVZ.

LIST (7, 8, 9, 10, 11) matematikov in fizikov nas je naravnost zasul in osupnil s svojo dejavnostjo. Očitno je, da se je okoli njega zbrala močna in „uspešna“ skupina, ki ji je izdajanje glasila postala ustvarjalna potreba, in pisanje nov način kritike sebe, okolja in družbe in nova komunikacija. Vse – od problemov študija in študenta v njem, problemov študentskega gibanja in organiziranosti do poskusa kritike institucionalizacije. Krajše informacije, poročila, projekte, razmišljujoči intervju okrajujejo še pesmice, slikanice in dokaj uspele grafične opreme. Številka 9 je precejšen padec v kvaliteti, upajmo pa, da številki deset in enajst, ki sta posebnost že po zunanjem formatu glasila in vsebini, ne pomenita razpad skupine, ampak le nov trenutek v iskanju.

CE (ekonomska fakulteta) sicer redko aizhaja, toda je kvaliteten. Poleg standardnih tem o problemih študija, študentske organizacije, organiziranosti, ki pa so poglobljeno obdelane, sta v majski številki predvsem pomembna sestavka o potrošniški družbi in njenem razvoju ter o vlogi in mestu tiska in sredstev javnega obveščanja v naši družbi.

Pohvalno je, da se CE loteva poleg študentskih problemov še splošno družbenih, in s tem kvalitetno prerašča interno študentsko glasilo.

Tako, to bi bilo na kratko vse. Če sem koga pozabil (kar bi se ob množičnosti lahko zgodilo), pomeni, da je že skrajni čas, da priliježijo iz „sramežljive“ skrivnosti in zaprtosti v svoje ozke, pogostoma privatne okvire.

Glasila imajo mnogo skupnega, ne glede na to, kje so nastala. Problemi študentske organiziranosti in angažiranosti, torej boj proti pasivnosti, poskusi aktivizacije in osveščanja so glavna nit skozi vsa glasila. To je verjetno tudi močan vzrok, zakaj so skupine po fakultetah še vedno tako aktivne in neutrudne. Z novim, bolj poštenim in pogosto neposrednejšim načinom (ne frazerskim in deklarativnim) poskušajo ustvarjati po fakultetah ugodnejše in bolj zdravo okolje oziroma razmere, v katerih se bodo študentje lažje in predvsem in lastne potrebe (brez prisile in receptov) vključili (ko bodo to hoteli) vsaj v fakultetna dogajanja.

Glasila so iskanje svojega jezika, svojega načina izražanja, ki pa bodo skupine oziroma izdajatelji kvalitetno prerasli z ustvarjalnim dialogom z drugimi fakultetami in družbo, kajti samo v tem primeru glasila ne bodo nemočno zapiranje v lastne okvire ali pa samozadovoljevanje posameznikov, ki glasila izdajajo.

Zaključil bom z motom iz Lista: „Ugaja nam naša strokovnost“
Se preveč!

Cene FILIPIČ

OBRAČUN NA KARIBIH

1

ALI KAKO JE POSKUSIL PRISTNI FILOZOF NAPRAVITI CENEN TRIUMF

Že dober čas je potekel od nastanka teme, o kateri bo beseda. Vendar si je, ko poskušamo razmišljati o inteligenci, kljub tej odmaknjenosti dveh, treh mesecev, ta primer treba zastaviti.

Klasičen model provincialnega spopada je tak, da se stvarnost kroji po avtoritetah. Da bi Ivo Urbančič (filozof laureatus) povozil Božidarja Debenjaka (glej članek *Ivo Urbančič: Dvakrat zamujena priložnost* – Problemi – razprave št. 115), je moral uničiti razlog – da – se – tako – imenuje neke stvarnosti. Za usodo slovenskega marksizma je kajpada zelo pomembno, da se Božidar Debenjak spusti v polemiko, in na ta zgodovinski trenutek še čakamo. Na filozofski odgovor seveda, mi pa bomo tu pač poskusili reči kakšno publicistično, ker nam konkretne izkušnje kažejo, da je publicistična beseda v takih primerih le nekoliko več vredna kot kakšna pristna ali akademska filozofija. Vedeti je namreč treba, da imajo visoke filozofske plemične besede v slovenski stvarnosti običajno zelo „posvetno“ ozadje.

Pomislite na zmešnjavo: samooklicani hajdegerjanec s stalinistično terminologijo „trga“ marksizem, poosebljen v „prestopku“ Božidarja Debenjaka. V slovenskih razmerah to ni nikak greh, ker lahko Heidegger spozna samo hajdegerjanec („Če govorim o *slepoti*, mislim to dobesedno, namreč na *popolno odsotnost zmožnosti odločilnega fenomenološkega gledanja*, brez katerega npr. v Heideggerjevem delu *Sein und Zeit* ni mogoče sploh ničesar videti in zato tudi ne presojati.“ Kurziv – avtorja) in je svetlikanje kakršne – koli – že biti rezervirano za filozofske kresničke posebne vrste. Imanentno („pristno“) filozofska kritika kajpak ne vidi, kako se je s svojimi „objektivnimi socialnimi vlogami“, „razkrinkavanji“, „odsotnosti (in odklanjanju) pristne filozofske-ontološke samoutemeljitve“ in „nezavezujočnosti“ približala klasični stalinistični konstrukciji, kjer je zgodovina navadna volonterska skaza, povezana s kakršnimi koli imperativi (zavezujoča, kajne!). Scena tega teatra je priljubljena tako za staliniste kot tudi za buržoazne filozofirajoče subjekte: obračunavanje s frankfurtsko šolo in revolucionarnimi gibanji, ki oboje *bistveno* ogrožajo – z njihovimi kresničnimi zadnjicami vred, kjer se pristno svetlika njihova tubit. Dogmatiki bi lahko Ivo Urbančiču pripeli medaljo, ker se je tako *radikalno* lotil skupnega sovražnika. Če bi seveda bilo to *česnanje resnično*.

Pustimo ob strani „Jargon der Eigentlichkeit“, ker je tudi Urbančičevi polemiki bil samo povod za sprenevedanje. Skovanka neomarksizem dovolj pristno kaže, koliko si je avtor (čeprav ni avtor skovanke) jasen glede marksizma. V sivi zgodovini hajdegerjanstva si je neki avtor (ki ni po naključju Heidegger sam) s pomočjo fenomenalnega gledanja pridobil moč prepoznati v nacizmu samopotrjevanje človeškega duha. Pa čeprav samo enkrat. Za „opazovanje“ fenomenološkega gledanja je to še kako pomembno. To je kajpak oguljen argument, če ga uporabimo zgolj zoper hajdegerjanstvo, kar se prerado dogaja. Ampak Urbančič je prav tako prepoznal, sicer s plitvim umovanjem, v stalinizmu samo-potrjevanje svojega hajdegerjanstva. V enaki meri je bil „hajdegerjanski“ tudi Kosing, ki je samo-potrjevanje našel tako temeljito, da so pognali z univerze Bauman, Moravskega, Kosika in še koga drugega. Filozofija, ki je sposobna v vsakem „fašistoidnem“ sranju najti samopotrjevanje, ostaja na nivoju sranja, čeprav je *post festum* pripravljena razglasiti vse za „globoko zgodovinsko zablodo“. Pa tudi ni pričakovati, da bi bile kakšne njene ocene kaj drugega kot sranje (*Scheisse*).²

Bo že res, da se je nekaj takih stvari nabralo tudi v tako imenovanih frankfurtskih filozofih (nekaterih), pa tudi v mladinskem gibanju, v nekaterih vodilnih komunističnih partijah in to verjetno daje Urbančiču zadovoljstvo, da v takem splošnem stanju ni slab samo eden. Za ohranitev zdravja neke človeške enote je to morda spre-

jemljivo, za filozofijo pa ne. Samo na „fenomenološki“ osnovi je mogoče priti do zaključka, če se nekaj partij in podobnih „argumentov“ odreče filozofiji frankfurtske šole, da je le-ta že „izčrpala svoje poglavitne možnosti“. Kaj nam pa Urbančič ima povedati o marksizmu, če „možnosti“ vidi čisto fenomenalno (konkretno kot politično zmago)? S svojim delčkom modrosti o „insuficientnosti neomarksistične kritične teorije“, ki da je „v odsotnosti (in odklanjanju) pristne filozofske-ontološke samoutemeljitve“, (ki torej ni sposobna fenomenalnih pogledov), hoče samo prikriti temeljno aroganco do marksizma, pri čemer pa Debenjaka spet ni treba jemati kot poosebljenje marksizma. Nekateri pristni nastavki naj bi pri tem imeli odločilno vlogo. Mogoče pa bo Urbančič postal marksist, če bodo iz teh pristnih nastavkov zrasli rogovi in se prepletli v kakšno kritično (po Marxu in) ontologijo (po Urbančiču)? S podobnim instrumentarijem bomo potem dobili še kritične prekle, kritične fizičke in še bo ostalo prostora za kritične gospodinje. To bo vreden nadomestek za ortodoksni (dialektrični) materializem.

Za Urbančiča je „razkrivanje“ levice podobno razkrivanju prevarantov, katerih tubit ni čisto ta prava, pa je samo čakati treba na priložnost, da se pokaže „pristna“. Marksist kajpak ne bi uporabil tako stalinističnega izraza zanjo (kajti spomnimo se, da so aparatsčiki v Arthurju Londonu „razkrili“ buržoazno bistvo), jo je pa Urbančič, ki je teorijo odtujitve degradiral na „del“ marksizma. Spet smo prišli do nevarne bližine diamatovcev, vsaj njihovega „gledanja“, ki so iz marksizma napravili „tri vire in tri sestavne dele“. Razkrivanje neke filozofije mora biti samo njena realizacija, ta pa je ukinjenje filozofije, tako kot jo je razumel Marx. Ukinitev filozofije pa Urbančiču očitno pomeni pobrati šila in kopita pa pri tem zamrmrati še nekaj o „veliki zablodi“. Na to obvezuje „zavezujočnost“.

Nekaj pa je v Urbančičevem spisu prav pretresljivo zmedenega, kar natančno kaže na našo slovensko filozofijo. Namreč dejstvo, da so hajdegerjanci nastali v rokah svojih učiteljev, ne pa v rokah Jaspersa, Bolnowa, Heideggera. Tako izdajalski štos! V tem „učitelji“ hajdegerjanstva in eksistencializma niso nič boljši od „marksistov“ (kar nima nič opraviti z marksizmom): oni so zakupniki, skoznje se svetovna filozofija pretaka na slovensko. V smislu nauka je tak „marksizem“ pač enakovreden vsakršnemu buržoaznemu zmazku, ker si zapira pot do realizacije. Karakteristično je že to, kako malo marksistične literature imamo, velik del od tega pa je prikrojen „trem virom“ kot nadomestilo za Hegla, Kanta, Feuerbacha, Nietzscheja itd. Nešič je nadomestilo za Marxov Kapital, akademizem za marksizem. Tako dobivajo „učenci“ same nadomestke in so tako v tej situaciji siljeni spet prav v njihovo fiksirano pozicijo akademistične biti. Tako si v krogu namesto bombonov podajajo bombe ali pa vsaj cigle. Svojo filozofsko pristnost je Urbančič navsezadnje odkrito priznal: veseli ga, ker je zanj marksizem navadno slepilo: namen naj bi mu bil ta, da bralec ne bi vzel v roke njegovih „fenomenalcev“. To ni stalinizem – to je navadna bedarija, ne, v Problemih objavljene seminarije.

Že tako so intelektualci obremenjeni s posedovanjem cerebralnosti, ampak da se je to razširilo še na filozofe, bi bilo ne – raz – umljivo. Zdaj je to postalo nevarno: prepričani so, da je svet zgrajen po modelu njihove avtoritete, stehane na vagi za vole.

MARJAN P. ZGAGA

OPOMBE:

1. Če ste gledali film s tem naslovom, ki je igral na Viču konec januarja, vam bo stvar še toliko jasnejša.
2. Da bomo razumljivi filozofom.

TRIBUNA, študentski list. Izdaja IO SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II-86. Telefon 21-280. Tekoči račun 50101-678-47420. Tiska tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Letna naročnina 25.00 din. Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Oproščeno temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421-1/72.

urednik, Zdravko Duša, Pavle Zgaga – Lektor: Bora Zlobec-Jurčič – korektor: Vera Klemenčič – Tehnični sekretar: Črt Prinčič.

IZDAJATELJSKI SVET: Jurij Avčin, Božidar Debenjak, Nevenka Dolgan, Pavel Gantar, Franc Jakopin, Jure Mikuž (predsednik), Boris Muževič, Primož Zagar.

UREDNIŠTVO: Miha Avanzo, Rado Lipovec (glavni urednik), Neva Mlakar, Marjan Pungartnik (odgovorni urednik), Edo Stefančič (likovni in tehnični

FILOZOFIJA REVOLUCIJE ALI IDEOLOGIJA AVANTGARDE

Tudi na beograjski univerzi je marksistično izobraževanje aktualno vprašanje. Točneje — postavlja se problem, kako ponovno uvesti marksizem za univerzo, s katere je bil, kot je rečeno, svojčas „potisnjen skozi zadnja vrata“. Zadnja univerzitetna skupščina je razpravljala prav o teh vprašanjih in sklenila, da je za seznanjanje z marksizmom treba uvesti na fakultete nove predmete. Ne precizira pa se niti števila niti točnega naziva teh predmetov. Vse to je prepuščeno fakultetam. Sprejeti dokument se začne s problematiko splošne idejnosti v izobrazbi in v njej so, po besedah dr. Koneskega, „poudarjeni potrebni znanstveno-izobraževalni kompleksi z orientacijskim nakazovanjem bistva njihovih vsebin“. Mimo tega dokumenta sta v univerzitetnih in širših krogih vidni dve osnovni zahtevi, ki sta vezani na problem učvrščevanja pozicij marksizma na univerzi: zahteva po uvedbi posebnega predmeta, v okviru katerega bi se študenti vseh fakultet seznanjali z osnovami našega družbenega sistema, ter zahteva po uvajanju političnih kriterijev pri izvolitvi in ocenitvi dela učiteljev vseh predmetov, da bi bilo poučevanje študentov tako tudi v vseh drugih znanstvenih smereh prežeto z duhom marksizma. Te zahteve so bile še posebej jasno afirmirane na zadnji konferenci univerzitetne ZK.

V dosedanji diskusiji je prišlo do izraza tudi vprašanje, ki vnaša neko nedoločenoost v bližnji postopek po fakultetah, in sicer, *kateri in kakšen marksizem*. Že sedaj obstajajo najmanj tri verzije „pravega marksizma“. Zagovorniki teh različnih orientacij se predstavljajo kot edini avtentični tolmači marksizma, in neseznanjenim se na prvi pogled lahko dozdeva, da se vsi zavzemajo za isto verzijo. Bistvo konfliktov ostaja nejasno, vse dokler se ne ozremo — čeprav v najbolj grobih potezih — na zoperstavljene določitve pojma marksizem.

Takoj je treba omeniti, da so tisti, ki zastopajo tezo, da je marksizem prvenstveno *revolucionarna filozofija* ali — filozofija revolucije (in sama njeno dejanje kot dejanje revolucionarnega mišljenja), potisnjeni v drugi plan zaradi svojega, kot je bilo večkrat poudarjano, „abstraktnega humanizma“, „kritike vsega obstoječega“, „negiranja vsega“ ali celo „anarhoidnega obnašanja“ in „anarho-stalinizma“. Ti teoretiki, največkrat filozofi in sociologi, ki sicer niso „somišljeniki“, v *večini primerov* nočejo izenačiti marksizma ne z znanostjo ne z ideologijo, za katero trdijo, sklicujoč se na Marxa, da je „izkrivljena zavest“. Dokaj uporno branijo princip „kritike vsega obstoječega“ kot fundamentalni marksistični princip in vztrajajo, da vsako — pa torej tudi jugoslovansko stvarnost — tolmačijo in kritično preiskuje z gledišča avtentičnih človeških potreb; tisto pa, kar je v uresničevanju teh potreb doseženo, ne ocenjujejo samo z gledišča najdenih pogojev, temveč tudi nasproti tistemu, kar je bilo mogoče doseči. Človeka določajo kot „bitje prakse“ (svobodne, ustvarjalne dejavnosti), kot ustvarjalca zgodovine, in ne kot tistega, na katerem se dogaja zgodovina po strogo determinističnih zakonih dialektičnega in zgodovinskega materializma. Ker človek ne sme biti goli objekt zgodovinske spremembe, tudi ne sme biti objekt izvajanja oblasti s strani katerekoli grupe „svojih“ predstavnikov. Če preskočimo nekaj stvari — socializem ni samo demokratska družba, v kateri je ukinjena groba eksploatacija v sferi proizvodnje, politike itd., v kateri je človek osvobojen najemnega dela, temveč družba, ki doživlja *epohalen previr* v sferi celokupne kulture. Ta družba zanesljivo pelje in k ukinjanju dela in ukinjanju politike kot tehnike vladanja, torej tudi vsake oblasti sploh. Da bi se ti *strateški cilji* uresničili, morajo biti prisotni v vsakem konkretnem revolucionarnem dejanju. V tej borbi se ne dogaja samo izboljšanje potreb, temveč se iz osnov ruši meščanski sistem vrednot in meščanska (krščanska) heteronomna etika. Meščanske politične svoboščine se šele tedaj udejanjajo v polnem smislu besede in se široko razširjajo. In to vse takoj in ne v kaki daljnji bodočnosti.

Tem teoretikom se ostro zoperstavljajo — sicer v sferi politike in bolj poredko v sferi filozofske ali znanstvene argumentacije — mnogi politiki, znanstveniki, pa tudi filozofi, ki menijo, da je marksizem prvenstveno *znanost in ideologija delavskega razreda*. (To so tisti, ki mislijo, da ideologija ne more in ne sme biti presežna; da pa je filozofija ta, ki mora biti, vsaj v bodočnosti, ukinjena.) Marksizem definirajo ali kot „znanost in ideologijo“, „orodje delavskega razreda“, ali kot „svetovni nazor revolucionarne avantgarde“ v borbi proti kapitalizmu in za izgradnjo sociali-

stične družbe v podobi diktature proletariata in) ali samoupravljanja. Pri tolmačenju zakonitosti zgodovine se bolj naslanjajo na determinizem Engelsa in Lenina kot na utopijsko dimenzijo Marxovega učenja. Prav tako menijo, da je človek subjekt revolucionarne spremembe, da pa je ta njegova vloga izražena prvenstveno skozi avantgardo (najzvestnejši, vodilni sloj) delavskega razreda, tako da je pravi subjekt Revolucije pravzaprav Partija, ki jo spremljajo in ji dajejo plebiscitarno podporo vsi delovni ljudje. Kategorija „prakse“ figura pri teh teoretičnih najpogostejše metodološko kot dejanje preizkušnje teorije ali pa pragmatično-politično (objektivni-subjektivni pogoji, odgovornosti, prispevki, krivde itd.). Medtem ko njihovi oponenti govorijo o „odtujitvi od avtentičnih, humanih, človeških možnosti“, poudarjajo tim. „odtujitev dela“ kot osnovo vsake druge odtujitve. Temu primerno se potem namesto osvoboditve od dela (kot najemne dejavnosti) omenja *osvoboditev dela* kot osvoboditev delavcev v *združenem delu*. Socializem je demokratična družba, ker delovni ljudje sami, prek svojih predstavnikov, sodelujejo v upravljanju z vsemi družbenimi posli, kar pa se uresničuje postopoma, od participacije v upravljanju s podjetji tja do delegiranja delovnih ljudi v posebne svete parlamenta. Oblast sama po sebi ni niti dobra niti slaba stvar, a nujna je za obstoj skupnosti. Njeno pozitivno bistvo prihaja do izraza v „oblasti delovnega ljudstva“ in oblasti delavskega razreda, ki se uresničuje prek partije proletariata. Politična demokracija v skladu s tem ne obstoja za politične nasprotnike delavskega razreda. Končno, kritika je zaželen in celo neobhodna, toda samo če je konstruktivna in dobronamerna, „odgovorna kritika, ki predlaga rešitve“. Marksizem mora najprej in predvsem *ustrezati potrebam* družbene skupnosti in v končni konsekvenci — moramo zavrniti vsako tako njegovo verzijo, ki je v koliziji s politično prakso.

Če za trenutek zanemarimo nekatere „prehodne“ verzije marksizma, ki se danes zagovarjajo na beograjski univerzi in širše, je popolnoma jasno že iz dosedanjega (čeprav gre tu za zelo grob rezime splošnih postavk), da je tu prisoten dokaj star in prilično dobro znan politični in teoretični konflikt v tolmačenju marksizma. Ta konflikt tim. ustvarjalnega marksizma in dialektičnega materializma se je pri nas začel daleč nazaj in je bil — navidez — zaključen pred dobrim desetletjem na škodo tim. diamata. Ta pa se sedaj obnavlja v situaciji, ko so nekoč poraženi do nekd modificali svoje poglede in jih prilagodili potrebam današnjega trenutka, tisti nekdanji zmagovalci pa so padli v nepomirljive težave, ko bi morali v svoji kritiki „iti do konca“ in jo konsekvентno uporabiti v aktualni politični in splošni družbeni situaciji in s tem pokažejo kreativnost svojih pogledov. Če pa so tudi šli „korak dalje“, so postavili sebe v neugoden položaj, v katerem jim je lahko onemogočeno nadaljnje znanstveno in pedagoško delo, s tem pa tudi ogrožena eksistenca. V takih pogojih je povsem razumljivo, da je tim. „ortodoksna“ ali „stara“ verzija marksizma našla svoje zapaženo mesto v dosedanjih razpravah in da ji je bila dana avtoritativna podpora.

UREDNIŠTVI TRIBUNE IN RADIA ŠTUDENT STA IZDALI POSTER MILESA DAVISA. PO CENI 5 DIN GA DOBITE NA UREDNIŠTVIH ALI PRI PRODAJALCIH TRIBUNE NA FAKULTETAH IN V MESTU.

ALIENACIJA ŠTUDENTOV

„Človeški rod je bil toliko moder, da je ustvaril znanost in umetnost: zakaj ne bi bil zmožen ustvariti sveta pravice, bratstva in miru? Človeški rod je ustvaril Platona, Homerja, Shakespeara in Hugoja, Michelangela in Beethovna, Pascala in Newtona, vse te človeške heroje, katerih genij je zgolj v stiku s temeljnimi resnicami, z najglobljim bistvom univerzuma. Zakaj isti človeški rod ne more ustvariti takšnih voditeljev, ki bi bili sposobni voditi človeštvo k tistim oblikam skupnega življenja, ki so najbližje življenju in harmoniji univerzuma?“

LEON BLUM

Doba, v kateri živimo, je polna neprestanih pretresov, konfliktov in groženj. Problematika konkretnega posameznika, ki je v središču pozornosti številnih razprav, sili mislece 20. stoletja k razmišljanju o človeški eksistenci. Človek je del narave, je subjekt njenih fizikalnih zakonov, ki jih ne more spremeniti, vendar nadkriljuje naravo. Človek se zaveda mej svoje eksistence. Vidi svoj lastni konec: smrt. Nikoli ni rešen dihotomije svoje eksistence. Žival je zadovoljna, če so zadovoljene njene fiziološke potrebe, človeku pa zadovoljitev fizioloških potreb ne zadostuje za njegovo srečo. Človek je edina žival, ki se more dolgočasiti, ki se lahko čuti izgnanca iz raze. Človek je mislil, da bo s povečanjem fonda prostega časa osrečil sebe in zadovoljil sekundarne potrebe (npr. potreba po zabavi), toda dosegel je obratno: sebe in svoje prijatelje je okužil s hudo boleznijo današnjega časa — alienacijo od samega sebe, od svojih soljudi, od sveta, od svojega bivanja. Vsi razredi moderne družbe, ki ji pravimo civilizirana, so žrtve alienacije — tudi študentje, tj. generacija, na kateri gradi družba svojo bodočnost. Je ta bodočnost lepa? Je ta bodočnost res tisto, kar si vsi ljudje želimo? Na to vprašanje naj si odgovori bralec sam.

ALIENACIJA ČLOVEKA

Odtujitev, alienacija, pomeni način doživljanja, v katerem oseba doživlja sama sebe kot nekaj tujega. Postane odtujena sama sebi. Človek sam sebe ne doživlja več kot središče sveta, kot ustvarjalca lastnih dejanj, njegov gospodar postanejo njegova dejanja in njegove posledice: tem je pokoren in jih celo obožuje. Odtujena oseba nima stika sama s seboj, pa tudi z drugimi osebami ne. Pogostokrat pade pod vpliv druge osebe. Obsedena je od želje, ki je projicirana v zunanje cilje, živi v iluziji, da dela, kar sama želi.

ALIENACIJA ŠTUDENTA

Vrste odtujitve študentov so številne: alienacija samega sebe, alienacija od drugih, od pedagoškega procesa, od „nadrejenih“ še in še bi lahko našteval, toda raje se bom omejil na opis le nekaterih,

OB 155-LETNICI ROJSTVA KARLA MARXA JE UREDNIŠTVO TRIBUNE IZDALO POSTER Z NJEGOVO SLIKO. LAHKO GA KUPITE (ZA 5 DIN) PRI NASIH KOLPORTERJIH ALI NA UREDNIŠTVU. ČE NAM SPOROČITE NASLOV, VAM GA POŠLJEMO PO POŠTI.

po mojem bistvenih oblik odtujitve. Najbolj pereč se mi zdi naš odnos do marksizma: imam občutek, da sem podoben „džuboksu“, v katerega se meče stavek „Marx je rekel“, zraven pa vrsta teoretičnih postavk, ki se nam jih ohranjuje v spomin na način, ki spominja na žigosanje krav. Vse preveč je teoretičnega znanja, ki mu pravimo marksizem, in premalo je vsega tistega, kar po navadi imenujemo življenjska šola ali še bolje — realna prkša, s katero se bomo srečali in se že srečujemo. „Na mladino, vzgojo in moralo se je često gledalo preveč površno, pa tudi enostransko: ne vsiljevati apriorističnih postavk, vsakomur je treba z dialektično metodo samo lajšati lastna iskanja!“ Tako je dejal Boris Zihlerl, univerzitetni profesor, član sveta federacije, član SAZU, javni delavec, publicist, sociolog in marksist: v njegovih besedah vidim razlago takega marksizma, kot ga sam razumem in sprejemam.

KAKO ŠTUDIRAMO

Na sestankih komunistov na naši fakulteti poudarjamo, da je ena temeljnih dolžnosti študenta prizadevnost pri študiju: in tudi tu prihaja do dekadentnega odnosa: počutimo se objekte pedagoškega procesa, zdi se nam, da smo manipulirani. Je to res? Prepričan sem, da je. Toda kje so vzroki za to? Po moje so obojestranski. Za to so krivi študentje sami (ingoranca govornih ur in hoja po liniji najmanjšega odpora), deloma pa tudi nekateri predavatelji (uspavajoča predavanja, motiviranost za delo raje v centrih). Naj bom jase: obiskujem predavanja v četrtem letniku. Najbolj so me pritegnila predavanja iz predmeta ekonomski sistem SFRJ, predava profesor Škerjanec. Zakaj? Iz dveh vzrokov: 1) odlično predava, obenem je podana snov razumljiva. Na predavanjih si zelo prizadeva, da bi nam nutil tisto, kar je njegova dolžnost in naša pravica. In kaj zahteva za to? Znanje pri izpitu! In to ne površno znanje, ampak dovršeno obvladovanje snovi, ki se med letom predava (izjave mojih predhodnikov).

2) do študentov je „človeški“, tretira jih kot sebi enake. Zmeraj je pripravljen za pogovor o čemerkoli (temu jaz pravim „poslušaj študentski življenj“): in študentje smo ob takem odnosu postavljeni ob zid: sram nas je priti na izpit nepripravljeni! In po mojem je to tisto, kar je za vsakega profesorja razveseljujoče: njegov namen — študenta pripraviti k takemu študiju, ki se mu ne zdi prisiljen, formalističen in brezpomemben — je dosežen. Še več: upam si trditi, da je presežen.

Seveda sem ostal profesorje, ki zadovoljujejo ta pričakovanja nas študentov, izpustil. Naj mi ne zamerijo, ker jih nekako nisem omenil. Vendar ni moj namen podajati „lestvico dobrih predavateljev“, s katerimi smo študentje zadovoljni: hotel sem povedati le to, da so dobri in slabi predavatelji, prav tako kot dobri in slabi študentje. In s hibridizacijo enih oziroma drugih seveda pride do bolj ali manj solidnih rezultatov (mislim strokovno in idejno usposobljenost diplomanta FSPN v praksi).

KAKO MISLIMO

Politična osveščenost študentov, povezanost med njimi, moralne kvalitete, vse to so zelo relativne stvari. Na eni strani smo priče cenzure pri filmih, ki so erotično obarvani, po drugi strani pa se dobro zavedamo, da številne vojne grozote ni povzročil Bog, ampak — čeprav mogoče nezavedno — človek. Vrženi smo v ritem novega časa, živimo v potrošniški družbi in si pod rajem predstavljamo veliko trgovsko hišo, ki je naša last. Čutimo razvodenost lastnega jaza, neavtentičnost lastnega jaza, kot bi to rekel Martin Heidegger.

V devetnajstem stoletju je bil glavni problem v reku „Bog je mrtev“ in v dvajsetem stoletju pa je problem — „človek je mrtev“.

Emil LAH (prispevek iz 3. št. glasila študentov FSPN Razmerja)

OPOMBA UREDNIŠTVA: Ker se je mogoče kakšen bralec vprašal, zakaj ta tekst ponatiskujemo v Tribuni, bo pač treba napisati opombo, čeprav ni bistveno potrebna. Tu imate pač izvorno ilustracijo, kakšne misli vse se pač rojujejo med študentarji, med tem embrijem slovenskega intelektualizma. Zakaj bi se jezili na nekatere naše eminentne teoretike in njihove razprave, ki se sem navezujejo; v razcvetu teoretikov naše generacije pač lahko pričakujemo še več: recimo izvorno študijo o odtujenosti jugoslovanskih gastarbajterjev, ki bi jo bila zmožna (ta študija namreč) postaviti v njihovo empirično oddaljenost od rodne grude. Odtujitev je torej domotožje in v končni ter obči posledici samo-tožje, kar nam priča Alienacija študentov.

Sodelujejo: Muhamed Al Mawed, Šaban Hamza (oba Palestina) in Jusef Johar (Sirija). Prvi govor je predvajal radio Studer 19. maja 1973; objavljamo del tega pogovora.

Na začetku bi prosil kolega iz Palestine, če v nekaj besedah orišeta zgodovinski nastanek palestinskega problema ter kako se ta postavlja v okviru vsega arabskega sveta in arabske revolucije.

Šaban Hamza: Nastanek tega problema sega daleč nazaj. Lahko bi začeli z letom 1897, ko se je formiralo prvo cionistično gibanje na svoji prvi konferenci v Baselu v Švici. Pobudnik tega gibanja in predsednik prve konference je bil Herzl, ki ga imenujejo tudi očeta cionističnega gibanja. Takrat so predlagali kot možna ozemlja bodoče židovske države Ugando, Ciper, Madagaskar in Palestino. Palestina je bila tedaj v lasti turškega sultana in njega so poprosili zanjo. Sultan pa je gledal na Palestino kot na muslimansko ozemlje in ni hotel o tem nič slišati. Ko pa je po prvi svetovni vojni prišla Palestina pod britansko upravo, jim je britanski zunanji minister leta 1917 obljubil ozemlje Palestine, ker so Židje s svojim kapitalom med vojno podpirali Angleže. Palestinci in Arabci so za to obljubo kmalu zvedeli in pričeli so se boriti proti britanskemu mandatu nad palestinskim ozemljem. Tako je prihajalo do večjih uporov, predvsem leta 1920, 1921, 1929–30, leta 1936 pa je prišlo tudi do najdaljše, šestmesečne stavke. Svoj boj so nadaljevali tudi vse do začetka druge vojne. Leta 1947 je potekel britanski mandat, Židje pa so že začeli prihajati iz vseh koncev sveta v Palestino. Tam so dobili tudi orožje, ki so jim ga zapustili Angleži. Leta 1917 je tu živel (glede na vse prebivalstvo) le 6 procentov Židov, do leta 1947 pa je ta številka zrastle na 30. Se zmeraj torej niso predstavljali večine. Kljub temu jim je Britanija odstopila ozemlje, da bi si tako zavarovala svoje interese na tem delu sveta. 15. maja 1948 je bila tako proglašena država Izrael, Palestinci pa so bili v glavnem izgnani v bližnje države. To je bila vojna dveh popolnoma nenakopiranih in neuravnovešenih sil. Približno milijon Palestincev, ki so morali zapustiti svojo zemljo, je moralo vrsto let preživeti pod šotori.

V taki situaciji so se pričeli boriti za povratek v svojo domovino. Manjše borbe so potekale vse do leta 1956, ko so s pomočjo egiptovske vojske odšli čez mejo prvi komandosi. V tem je prišel v Kairu s prevratom na oblast Naser. To velenje silam ni bilo všeč, zato so imperialisti 1957 napadli Sueški prekop. V napadu so sodelovali Angleži, Francozi in Izraelci. Ta vojna je prepričala Palestince, da jim kaka redna vojska ne bo osvobodila dežele, kot so to trdili vladarji arabskih dežel. Tedaj so Palestinci s skritim orožjem pričeli organizirati svoj boj. Leta 1964 je bila ustanovljena palestinska osvobodilna organizacija in to na pobudo Arabske lige. To pa Palestincem ni bilo všeč, ker so menili, da se osvobodilna gibanja ne začnejo od vrha, temveč iz baze. Tako je 1. januarja 1965 počila prva revolucionarna puška. To pa vladajočim v ostalih arabskih državah ni bilo všeč. Ta borba je trajala do leta 1967, ko so Izraelci napadli Egipt. Arabski voditelji zdaj sploh niso znali razložiti vzrokov poraza. Vemo, da je bilo to bolj ali manj pro-

dano, ostali so Palestinci, ki so morali borbo nadaljevati. V tem obdobju je celo več borcev pobila arabska kot okupatorjeva puška.

Da, znano je, da je prvega palestinskega borca ustrelila ravno jordanska puška. To jasno kaže, da si tudi Arabci sami niso enotni v borbi proti Izraelu in da je nekaterim državam osvojitveno gibanje celo trn v peti. Kakšna so stališča raznih arabskih držav – od recimo Egipta do reakcionarnega režima v Saudovi Arabiji – do palestinske revolucije?

Muhamed Al Mawed: Za kaj se mi Palestinci sploh borimo? Borimo se za ustanovitev demokratične države Palestine, v kateri naj bi vsi muslimani, kristjani in Židi živeli enakopravno, ne glede na raso in vero. To pa lahko uresničimo samo z uničenjem imperialističnih cionističnih sil v Izraelu. Na eni strani torej teče boj proti Izraelu, na drugi strani pa proti arabskim režimom. Vendar je vse arabsko ljudstvo na naši strani. Arabski reakcionarni režimi pa hudejso palestinsko revolucijo likvidirati. V boju z jordansko vojsko smo imeli leta 1970 dvajset tisoč žrtev. V nekaj letih bojev z Izraelci nismo imeli tolikih izgub. Vendar nas podpirajo nekatere napredne arabske dežele, recimo Alžir, Južni Jemen ... Kolikor nas podpirajo reakcionarni režimi, nas podpirajo zaradi lastnih interesov: da bi pač pomirili lastno ljudstvo. Naša dežela ima veliko naravnih bogastev in prav njihov prehod v roke ljudstva bi pomenil nevarnost za reakcionarne režime, ki so bolj ali manj povezani z imperialisti. Tako recimo arabski tisk popolnoma molči o bojih naših komandosov na okupiranem ozemlju.

Jusef Johar: Kolega je prej ome-

nil, da nastanek palestinskega revolucionarnega gibanja ni bil preveč všeč sosednim arabskim državam. Za nekatere režime, ki so direktno povezani z imperialisti, bo to že držalo. Arabski narod res podpira palestinsko revolucijo, vendar moramo objektivno ugotoviti, da tudi palestinska revolucija v svojih začetkih ni znala navezati arabskega naroda nase, ni ga znala organizirati, ni znala aktivirati vse te sile in se povezati z ostalimi naprednimi gibanji v tem delu sveta. Če se vrnemo na začetek – znano je, da so prišli prvi komandosi iz Sirije (leta 1965) in jih je tedanja vlada pod vodstvom BASS partije tudi podpirala. Nudili so jim vso pomoč. Toda zaradi neenotne idejne usmeritve je prišlo do vrste skupin pod vodstvom različnih strank. Takratna sirska vlada je podarjala, da se bo treba boriti proti Izraelu v okviru splošnega dogajanja v teh deželah. Najprej je torej treba izvesti revolucijo proti samim režimom, proti vsem nazadnjaškim silam in imperialistom v samih arabskih državah. Z nacionalizacijo vseh tujih, predvsem zahodnih družb, bi dobili močno materialno bazo in potem bi lahko začeli splošno ljudsko vojno proti Izraelu. Za uspešno borbo proti Izraelu moramo najprej čez Jordanijo, Saudsko Arabijo ... kajti ravno ti režimi zatirajo silo arabskega ljudstva. Revolucioniranje samega arabskega sveta je torej osnovni pogoj za rešitev socialnih problemov v tem delu sveta. Palestinska revolucija mora biti torej nekakšna povezava med različnimi naprednimi gibanji tega sveta v borbi za iste cilje. Ta revolucija ne bo mogla obstajati ne pričakovati pomoč od arabskih dežel, dokler je arabsko ljudstvo samo pod pritiskom svojih režimov. Problem moramo torej gledati v razrednih okvirih, kajti tudi mi imamo svoje kapitaliste, ki imajo edini toliko denarja, da se v primeru novega poraza lahko rešijo iz dežele. Organizirati se je

treba v razrednem boju.

Muhamed Al Mawed: Kar se tiče onih mojih besed o „prodani vojni“, bi rad dodal – da ne bi bilo nespornostim – da tega nisem mislil povsem dobesedno. Hotel sem reči le, da se take vojne ne bi moglo izgubiti v šestih urah, če bi bilo vse v redu. Vse tiste govorice o pripravljenosti arabske vojske torej lahko pomenijo, da so hoteli s tem samo pomiriti ljudstvo. Kolega je govoril zdaj tudi o tem, kako bi palestinska revolucija lahko uspela. Mi se zavemo, da sami ne bomo mogli osvoboditi svoje zemlje, če nas ne bodo podprli arabski narodi. Strinjam se, da je treba najprej postaviti revolucionarne vlade v reakcionarnih deželah, kot sta recimo Jordanija in Saudska Arabija.

Šaban Hamza: Dodal bi še nekaj besed o načelih palestinske revolucije. Palestinska revolucija je del celotne arabske revolucije, ki spada v svetovni boj proti imperializmu. Ko sem rekel, da večini arabskih režimov in vsem imperialističnim silam ustanovitev palestinskega revolucionarnega gibanja ni bila všeč, sem tudi jaz mislil na to, da se ne sme boriti samo palestinski narod, v borbo morajo stopiti tudi vsi ostali. In če bomo vsi narodi med seboj složni, bomo bitko dohili, sicer pa ... Nam na Vzhodu manjka drugi Hanoj.

♦♦♦♦♦

Če govorimo o nacionalni enotnosti, kaže, da je povezava z ljudstvom, recimo v Libanonu, danes že veliko večja, kot je bila morda prej v Jordaniji. V Libanonu si sedaj ne morejo dovoliti takega pokola – in tudi prej si ga niso – ker imajo pač doma premočno opozicijo, ker se jim domače ljudstvo uspešneje upira, kot se je v Jordaniji Huseinu ...

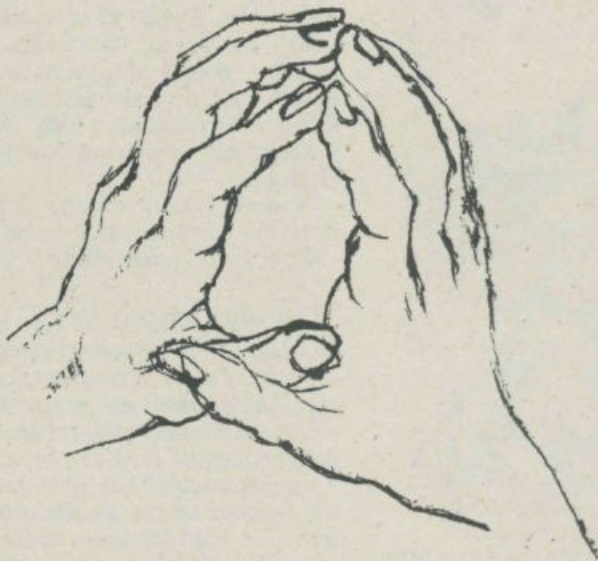
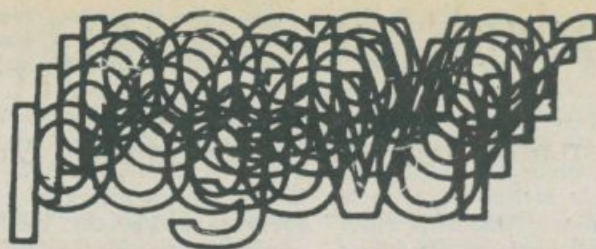
Šaban Hamza: To je res. V Jordaniji smo dobili svojo prvo lekcijo in spoznali smo svoje napake. Te napake se seveda ne smejo ponavljati. Obstajala je sicer povezava z jordanskim ljudstvom, toda res ne v taki meri. Iz teh izkušenj moramo na vsak način nekaj potegniti.

Muhamed Al Mawed: Tu bi rad omenil še nekaj o terorju, ki ga Izrael izvaja na sosednje države. Spomnimo se sestrelitve libijskega potniškega letala pred nekaj meseci, spomnimo se na napad na osnovno šolo nekje v Egiptu pred dvema letoma. In že na samem začetku, leta 1948, so v vasi Gariasin ubili 250 otrok in žena, ker so bili tedaj vsi moški v vojski. To nam lepo priča, da se Izraelci ne borijo samo za svoj obstoj, kot to trdijo. Tisti Židje, ki so se borili proti Hitlerju, sedaj izvajajo take akcije, ki spominjajo prav nanj.

Šaban Hamza: To seveda niso vsi datumi, to se dogaja skoraj vsak dan. Napadajo begunska taborišča, v katerih prebivajo samo civilisti. Če bi napadali samo vojaške objekte, bi to še razumeli.

Jusef Johar: Še nekaj bi dodal k besedam kolegu Muhameda. Izraelci res razširjajo po svetu propagando, da se z bojem proti Arabcem samo borijo za svoj obstoj. Toda vsi vemo za njihovo geslo: „Od Evfrata do Nila – to je zemlja Izraela!“ – in kot je videti, hočejo še več.

Pripravila PETER WIESER
in PAVLE ZGAGA

NAPREDNI EGIPTOVSKI ŠTUDENTI NADALJUJEJO BOJ PROTI KAPITULACIJSKI POLITIKI REŽIMA

Kriza egiptovske buržoazije se zaostruje iz dneva v dan. Hkrati rase moč in množična baza revolucionarnih sil. To je tendenca, ki jo je zadnja konfrontacija med režimom in naprednimi študenti znova potrdila.

Od vstaje študentov v januarju 1972 naprej zajema nacionalno-demokratsko gibanje egiptovskega ljudstva zmeraj širše množice. Zahteve, s katerimi so študenti takrat artikulirali borbena volja ljudstva, so odmevale skozi celo leto po vsej deželi. S temi zahtevami, s skoraj strnjanim političnim programom (gl. dokument I) so napredni egiptovski študenti zapustili mesto pasivnega gledalca in so kapitulacijskemu kurzu, po katerem je krenil režim po porazu leta 1967, postavili nasproti revolucionarno alternativo. S tem so začeli z revolucionarno akcijo, ki jo je delavska vrsta novembra 1971 mogočno uvedla.

Ničesar se režimu ni treba tako bati kot ravno skupne revolucionarne akcije delavcev in študentov. Čeprav delavci niso bili aktivno udeleženi pri pripravi januarske vstaje študentov, pa na njihovo solidarnost ni bilo treba dolgo čakati. Akcije delavcev in študentov so bile tako mogočne, da si celo liberalci in sicer režimu zveste sile (sindikalno vodstvo, poklicna združenja, univerzitetni profesorji) niso upale ukлонiti se pritisku režima, ki je hotel prav te sile mobilizirati proti gibanju. Dogodki in razvoj po januarski vstaji markirajo konsekvantno in nezadržno napredovanje nacionalnodemokratskega gibanja:

1. Režim je bil pod pritiskom ljudskih množic prisiljen izpustiti vse aretirane študente in ustaviti vse proti njim uvedene sodne postopke.

2. Po zaprtju univerz so na presenečenje režima prišli letaki iz industrijskih obratov. Vsi poskusi režima, da bi preprečili obnovo revolucionarne delavske in študentske fronte, so dokončno spodleteli.

3. Poleti je prišlo v Šubralheimahu (industrijska četrt v Kairu) do silne delavske demonstracije, na kateri so vozilo ministrskega predsednika Sidkija obmetavali s kamenjem. Sidkija samega so prisilili, da je izstopil iz vozila in se zagovarjal pred delavci.

4. Študenti so šli o počitnicah med podeželsko prebivalstvo in so vnesli svoje revolucionarne zahteve med najširše ljudske množice.

5. Voditelji študentskega gibanja so pospeševali proces organiziranja znotraj in izven univerze. Učili so se iz vstaje, poglobljali so povezavo z delavskim razredom in imeli številne diskusije z demokratskimi silami (s pisatelji, novinarji, sindikalci itd.), da bi pridobili gibanju podporo na široki množični bazi.

6. Neposredno po zopetnem začetku pouka so se univerze spremenile v centre politične diskusije in agitacije. Kljub vsem določbam in kontrolnim organom zakona o izrednem stanju in univerzitetne rediteljske službe so vsak dan prirejali diskusije in izdajali številne stencase, v katerih so v popolni svobodi diskutirali probleme ljudstva in nacionalno vprašanje ter kritizirali in razkrinkovali kapitulantsko politiko režima.

Režimu so na univerzi faktično odvzeli oblast. Režim si je prizadeval za naslednje:

1. Da bi s pomočjo oportunističnih „levih“ elementov dezorientiral in razcepil konsekvantno revolucionarno fronto znotraj gibanja.

2. Da bi mobiliziral desničarje, predvsem fašistične Muslimanske brate in jih od znotraj angažiral proti gibanju. Nastopali so v pretepaških tolpah, trgali stencase z zidov in skušali razbijati diskusije.

3. Da bi vse gibanje izoliral izven univerze in prepovedal vsako vest o njem v tisku.

4. Da bi spjel na stranski tir politično diskusijo v samem ljudstvu z umetno insceniranimi in od Muslimanskih bratov provociranimi verskimi spopadi, ki naj bi hkrati bili pretveza za režim, da bi uporabil nasilje proti „vsem“, ki „ogrožajo trdnost notranje fronte“.

5. Da bi zgradil specialno leto „za boj proti nemirom“, ki je kos moči gibanja znotraj in izven univerze. Začetek tekočega študijskega leta so večkrat odložili, dokler postavitev te čete ni bila končana.

Zadnji Sadatov govor, v katerem je že stotič napovedal osvobodilno vojno, ki da je pred vrati, pač nikomur ni mogel prikriti dejanske kapitulantske politike režima. Kriza režima na do zdaj še blokirani poti „mirne rešitve“ in njegovega protislovja, ki jih ni več

mogoče prikriti, so postala tako očitna, da se je s svojo divjo kampanjo obrekovanje proti naprednim študentom zapletel v še večja protislovja.

Tako se je začel val terorja in aretacij proti demokratskim silam neposredno po svečani Sadatovi izjavi pred „ljudskim svetom“ (parlamentom), v kateri je menil da je „še več svobode edina garancija za svobodo“.

Reakcionarni značaj režima se izraža že v najvažnejši in najbolj glasno propagirani obtožbi proti aretiranim študentom, da so sodelovali z „univerzi tujimi elemnti“. ne ve se prav, po katerem pravem redu po vsem svetu naj bi bilo tako „sodelovanje“ kaznivo. Režim je, potem ko je študentsko gibanje šlo na cesto in ga ni bilo več mogoče zatajiti, proklamiral striktno prepoved poročanja o zahtevah študentov in je spustil na ljudstvo plaz praznih obrekovalnih fraz, od katerih niti enen ne more dokazati. Da bi to zaporo še izpopolnil, so branilce aretiranih izključili z zasliševanj. Sodne obravnave bodo tajne, brez javnosti. Vsemu tisku so prepovedali objaviti izjavo združenja novinarjev, v kateri se novinarji solidarizirajo z naprednimi študenti in zahtevajo ukinitve tiskovne cenzure. Nekega novinarja, ki je govoril na nekem shodu študentov, so aretirali.

Vse to samo izraža krizo in politično nemoč režima nasproti naraščajočemu nacionalno-demokratskemu gibanju ljudstva. Na vprašanje študentov, kako je bilo z odločitvijo za osvobodilno vojno, če dejansko spet in spet popuščajo imperialistom in Izraelu in pri velesilah beračijo za „iniciative“ na tekočem traku, kako naj poteka „priprava notranje fronte na bitke“, če je v resnici ljudstvu sistematično vzeta vsaka možnost, da se organizira in oboroži za boj; kako naj se izvaja vojno gospodarstvo, če produkcija luksuznih dobrin za buržoazijo in višje uradnike in oficirje slej ko prej požre večino investicij; kako naj vlada vztraja na pravici do samoodločbe palestinskega ljudstva, če je bila ta pravica v resnici že teptana s privolitvijo k resoluciji varnostnega sveta in Rogersovemu režimu; kako naj se „uniči“ interese imperializma, če v resnici sklepajo eno kupčijo za drugo z ameriški in zahodnoevropski imperialisti in so skoraj popolnoma razveljavili prejšnje zakone (iz mirnih časov) za omejitve inozemskih investicij kapitala; kakšna naj bo mobilizacija celotnega arabskega sveta za boj proti Izraelu in ameriškemu imperializmu, če postajajo odnosi prav z marionetnimi režimi ameriškega imperializma zmeraj globlji in „prisrčnejši“; na vsa ta politična vprašanja režim ne ve političnega odgovora, ampak samo odgovor policijskega nasilja in odprtega terorja. S tem odgovorom se režim razkrinka še veliko bolj, kot so to zmogla vprašanja.

Dejansko so nervozna reakcija režima in prazne fraze iz ust Sadata masam še bolj odprle oči. Množicam je zadostovala že novica o zaprtju vseh univerz in visokih šol, da bi razkrinkale kot laž Sadatovo izjavo, da ne gre za več kot 70 študentov, medtem ko ostalih 250.000 egiptovskih študentov z gibanjem nima nič opraviti.

Poskus režima, da bi naknadno naredil zahteve študentov brezpredmetne, je bil podoben napovedi bankrota. Povsod po deželi so na vrat na nos ustanavljali tako imenovane „komiteje za bitko“, ki so oz. katerih vodstvo je identično z vsakokratno upravno birokracijo (z rektoratom na univerzi, z dekanatom na fakulteti, z guvernerjem v province, z upravnim svetom v obratu itd.). Že sam pogled na te trebušaste postave, ki naj vodijo ljudstvo v boj, zadostuje, da izmeriš celoten obseg tega bankrota.

S temi „komiteji“ se je bankrot režima utelesil pred očmi vsega ljudstva. Zahtevam študentov niso odtegnili tal, ampak so prej zravnali pot v zavest najširših ljudskih množic. Aretacija naprednih študentov, delavcev, novinarjev, pisateljev in drugih njihovo število je medtem naraslo na 150 nacionalnodemokratskega gibanja na njegovi današnji razvojni stopnji ne more več slabiti, ampak kvečjemu okrepiti. Prav zaradi tega odkritega terorja bo nastala široka solidarnost. To gibanje se zmeraj bolj spreminja iz gibanja lokalnih avantgard v množično gibanje. Napredni študentje torej niso samo v svojem političnem samorazumevanju, ampak tudi zaradi objektivne zakoreninjenosti njihovega gibanja v ljudstvu del tega množičnega gibanja.

Zato so njihove zahteve glasnejše kot hrupne obrekovalne kampanje režima in mogočnejše kot ves njegov zatiralski aparat.

Prevod: Peter WIESER

branko b. andrić

Branko B. Andrić je iz Novega Sada. V samozaložbi je izdal pesniško zbirko Ja sam mamin mali seksualac. Pripravlja pa še kakšno knjigo.

SLADJANA

Na bregu sem srečal Sladjano
imela je copatke in čevlje

Glej reka teče po reki navzdol
sem rekel
Da je rekla Sladjana

REPICA

Jedla sva repico
nebo je bilo modro
na v daljavi so streljali
tonovi z Navarona
Ali dobro vidiš
Da
Ali naj dam malo bolj naglas
Ni treba
Tako prijetno je bilo nocoj

GLEDALIŠČE

Kje si bila včeraj ob sedmih in petnajst
V gledališču
Tam si bila ti kje pa sem bil jaz
tudi jaz sem bil v gledališču
To je morala biti pa res strašno dobra
predstava
navadno ne hodim v gledališče

PESEM O TEM KAKO SVA MOJ BRAT IN JAZ
NA AVTOBUSNI POSTAJI ČAKALA PULOVER
NAMESTO AVTOBUSA IN KAKO NAJU JE MAMA
SPREMILA KOT DA BI POTOVALA MIDVA NE PA ONA

Moj brat
in jaz sva
čakala
pulover
namesto
avtobusa

In mama
naju
je
spremila
kot
da bi
potovala
midva ne pa
ona

VRNITEV

Vrnila se je ker je mislila
na to kaj neki bi si
lahko mislil o njej
Če bi vedela da sploh
nisem mislil nanjo
se prav gotovo ne bi vrnila

SNEG

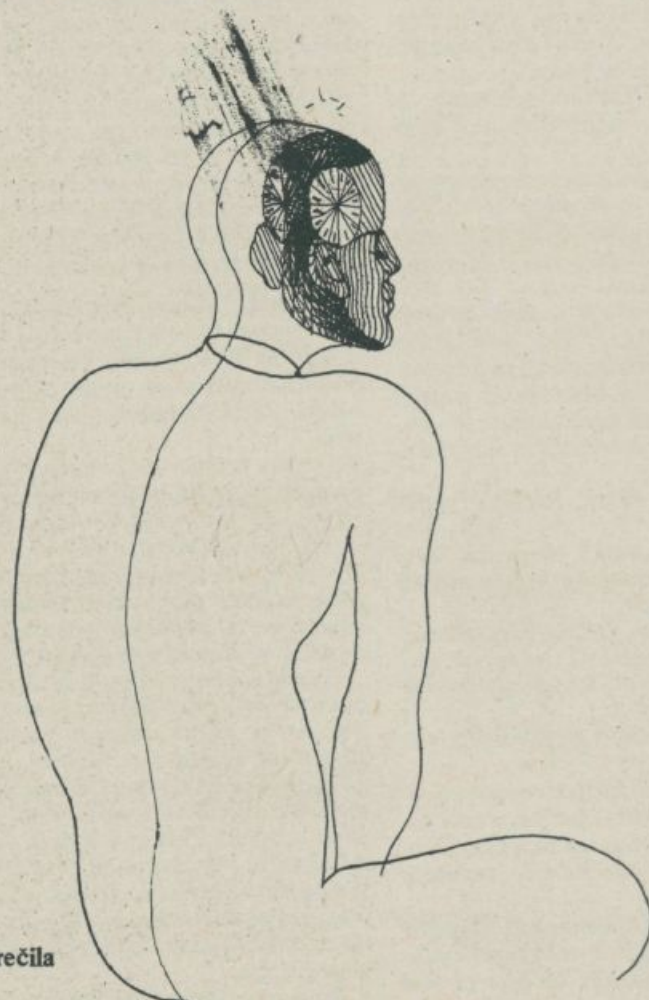
Snežinke so od zgoraj padale
Mi smo gledali z našimi očmi

PESEM V ŠPANŠČINI

Adios Gringo

NESREČA

V prometni nesreči sta se ponesrečila
sopotnik in sopotnica
kaj vse bi se še lahko zgodilo
če bi naprej potovala

BREZ BESED

Spet sem pred knjižnico
Ali sem že bil kdaj tukaj sem vprašal
knjižničarko
Niste je odgovorila knjižničarka
Kako sem potem spet pred knjižnico
sem se vprašal
Vprašanje je ostalo brez odgovora

LJUBEZEN IN VEČERJA

Ljubila sva se
pa je ona odšla na večerjo

Potem sva se spet ljubila
pa je ona spet odšla na večerjo

Večkrat sva se ljubila
in ona je vsakokrat odšla na večerjo

LJUBEZEN IN PISMO

Jaz te ljubim
tudi jaz te ljubim

ali si poslal pismo
sem

NAKLJUČJE

Beograd
Da
Novi Beograd
Da
Staro Sejmišće
Da
Na levi obali Save
Da
Med dvema mostovima
Da
Kjer je bilo taborišće
Da
Čez cesto CK
Da
Siva betonska zgradba s stolpom
Da
Severni vhod
Da
Prva vrata desno
Da
Nasproti stranišću
Da
Med zabojem in skulpturo
Da
Ti si moj brat
Da
Moj pravi brat
Da
Kakšno naključje
Da

ivan varič — feo

NASLEDNJI DAN

Horde poludnih boja razularenih robijaša i bandita lutaju
prerijama i šumama čarli braun propali student bivši konjo-
kradica isprebijajući pijanica bez premca robijaš u bekstvu
promašeni propašada skitnica.

Orumenel list iz ruke gozda ves zaprašen. kolesa voza tlačijo
zemljo in rišejo navihljenje. ženica si zaveže ruto. in potem
mrak objame zemljo drvijo v neznano neznankam daleč
tam tam. kje tam niig tudi on je poleg. tam daleč. žolti
oblaki ob sončnem dobu na razpotju. tam daleč nad rebri. tja še
ni stopila človeka. zvečer nebo zatemni. ali pridem pred
nevihto domov. tedaj pade prva kaplja na obraz; če ne
pade prva ne pade. debele kaplje so to. nenadoma sem ves
moker. vode zrak zemlje. na nebu ni zvezd samo kamenje.
saj to je dež niig samo korenine ki črpajo črpajo. sonce
vzhaja zenice se tleskne ob drugo ki bi zgrabili to
zemljo. raj na zemlji prsta humusa. deblo pri debilu in izgubi
se pogled. niig tam stiska poleno k licu njegovi starikavi prsti
so s prstjo in lubarjavani. na dlane in zapestju se strjuje kri.
diha soparo ki izgubi med vejevjem. med skalovjem trava
jutro se prebujajo razblini sonce posije resneje srajca pade
na pokošeno travniško žuželke iščejo novih poti v goščavo.
dan je svetel točilo noji in kri diha. jem še sveže listje pijem
srebrnikasto studenč opri na obe roki nebo je v vodi. voda je
na nebu. niig tam. čutim kako gosta je senca na sonce
pojdem ki bo pravi srebija in pravi kakšna ica je. kolovoz je
iz samih stoletij. na sredini kopnega. rad imam te čevlje pa
čeprav bi moral nos. preluknjan klobuk v zatišju grmovja
kruh drobtine nam. od tod vsa pota peljejo navzdol. ščin-
kavec dvajset in tri poje. dopoldne se umakne čebelan. uf
kako sem lačen. veter zapihlja v bregove zadrhti vse kar je
na zemlji. na travnišču mline ždi pajčevina dolgo časa
jo gledam. voda v njem je mirna le kadar pristane kakšna
mušica na gladini vzvalovi nebo takrat pade list v vodo. žabe
počivajo. obnemajo ljudi popoldanski počitek. čez poletje
so dolgi dnevi.

veoma jaka gasperadosa kako nazivamo te očajnike naj-
gori ljudski koji metnuo od društva i zakona kontroliše ovu
teritoriju.

prepesnitev prešernovega soneta vrbi v nemški

BAYERISCHE MOTORWERKE DIALEKT

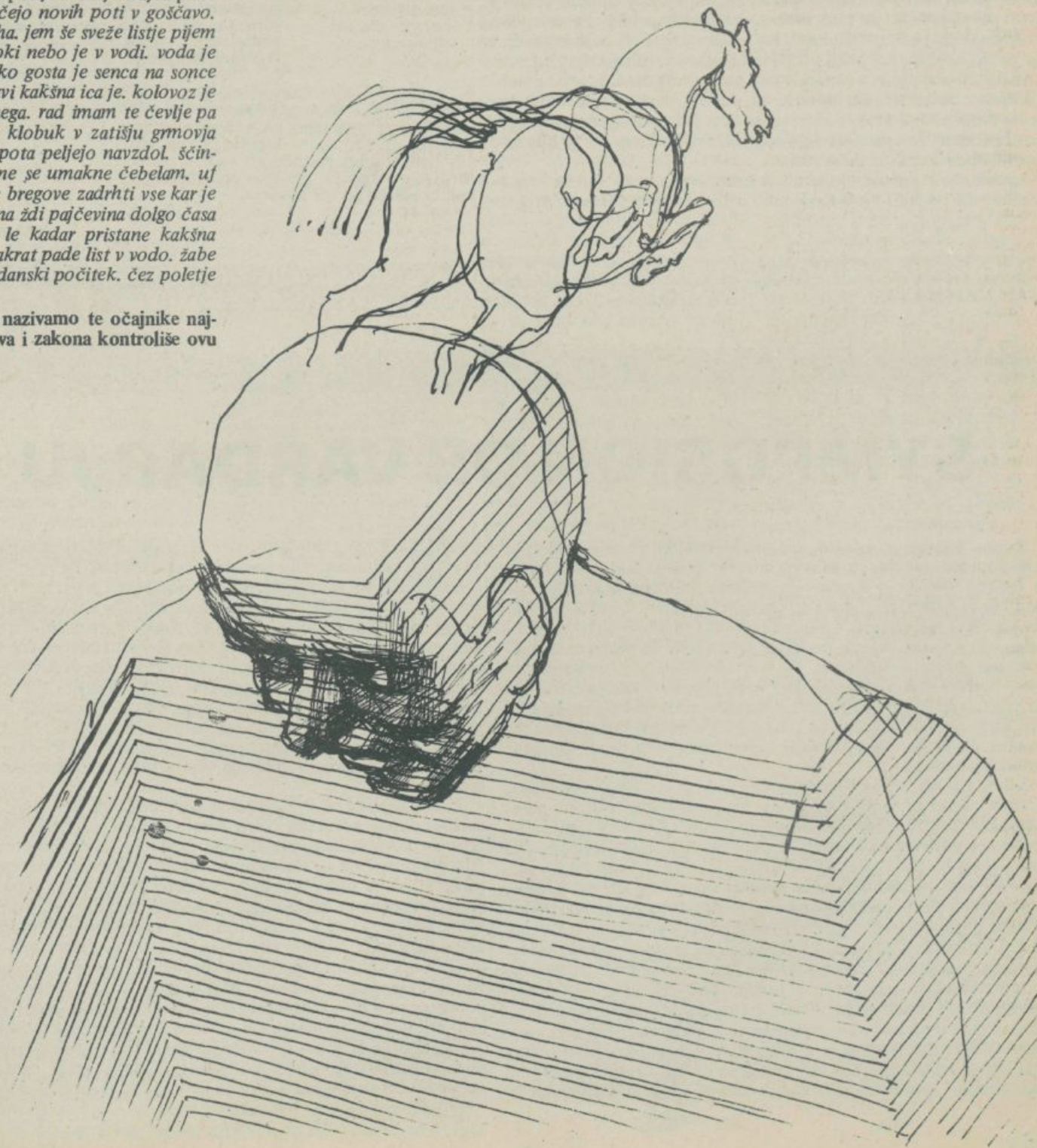
O, Ossiach, glücklich, liebe kleine Stadt domestische,
wo meine Vater Hause ist nicht horizontalische aber wertikalische;
für Trinken Wollensie Der Kunst aus deine Welt
niks mit wagen komen, falsch banditen Wipera.

Und ich weissest nicht, was nach Gift Metamorphose fahren
ales zusammen, was Herz aus Zucker wollen nach Futur;
niks Religion nach Mich vergessen,
Ziklonen einfart Ich bin nicht die Marionette!

Ein Herz ser lieben und arbeit kleine Hand
für kassiren Artikel, Dame mit Milionen habe nicht
Ich habe nach Futur mit liebe Frau aus Horoskop.

Und so meine Barke schwimen niks dynamische;
aus Feuer Hause, aus Kugel meteorologische Artikel meine essen Flora,
mein Kamarad aus Kirche niks lang Bahn ist wachten nach Futur
St. Mark gewessen.

Prevod: iban bolarić-feo

Namesto navadnega poročila o Sterijinem pozorju (ker je Tribuna tak časopis, da pride vse povsod prej na vrsto, kot v njej, in bi bilo treba preveč znanega ponavljati) pogledimo, kaj je o tej prireditvi moč prebrati v Komunistu (Komunist, 7. maja 73, članek V čakanju na domačo dramo...). Potem se Pepi usede in reče:

govo temno dušo! Ljubezni, prosim tudi vse druge, da ne bo potem spet vse narobe in si drugo leto nihče ne bo upal ne napraviti ne spraviti na Pozorje nobene predstave in se bo vse prijemalo za glavo kakor letos v Pulju, ko cela Jugoslavija ne tvega toliko, da bi posnela filmov za en festival.

ZDRAVKO DUŠA

LJUBEZNI, DRAGI MOJI!

Duševni reveži so božji otroci, tako se zmeraj misli in ravna, in mama zmeraj uči svojega otroka, da ne bi takih revčkov tepel, saj niso sami krivi, če jih je narava udarila. Ljubezen, veliko ljubezni in potrpljenja je treba s takimi ljudmi — ravno toliko kolikor s tistimi, ki leže v postelji in jih vendar ne tepemo, če ne morejo vstati ali se obrniti na kako stran. Zato ne bomo topli tistega Z. I., ki je v Komunistu pisal o Rudiju Šeligu in o Sterijinem pozorju, ne bomo ga topli, si rečeš, ker te je mama učila, da so taki božji otroci in da niso sami krivi. Tudi rekel mu ne bom ničesar, ker bi lahko narobe razumel, in če božjemu otroku nekaj tako rečeš, da potem ne razume in se zažene še bolj, je tako, kakor bi se norčeval iz njega, in je greh. Vse, čisto vse mu bom pustil, dovolil mu bom, da Šeligovo dramo razglasa za desperatorsko in da z njo grozi selektorju, grozi tako močno, da postavlja pod vprašaj celotno častljivo prireditelje, ki jo tudi brez njega hudič pobira, samo malo drugače (nekaj kakor naduha ali kaj jo napada). Tudi tu se mu vidi, da je otrok božji, ker božji otroci in oblastniki rožljajo z grožnjami in očitki o podarjenem (družbenem, ne svojem) denarju — on pa ni nikakršen oblastnik, ker sicer bi ga poznali, ampak ima verjetno samo svoje ubogo pero, s katerim se igra, kakor se igrajo vsi božji otroci, kakor Hotejčev Matic, ki je šilil svojo palico, ker je bila na enem koncu zmeraj malo predebela.

Ljubezni, si pravim, ljubezni in kako svetlo rožo v roke temu otroku, da bo tudi njemu vsaj enkrat in od daleč posvetilo v nje-

mo tudi njihov smisel, ki se omejuje na razvrednotenje nekaterih naših vrednot, na desperatorsko slikanje naše strani življenja.

delo in stanovanje, pa si začenja izmišljati vse mogoče umetniše, išče »luknje v zakonu«, da srdito izjavi, kako je to »gnila družba«, da bo odšla v Ameriko, ker je »sele to prava svoboda«. Naposled se premisli, ostane tu, vztrajno se vrača v stanovanje, iz katerega jo mečejo, vse to verjetno zato, da bi lahko prikazali surove scene nasilja, ki trajajo

V tej idejni besedni zmedi je vsega po malo: socialnih problemov in odtujevanja, pa odpora mladih potrošniški psihologiji... toda nič jasnega, zlasti pa nič sprejemljivega.

vi. Zato bi, dokler čakamo na dobro sodobno dramo, ki bi z jezikom resnično moderne in resnično naše drame spregovorila o sodobnih dogajanjih na naših tleh, morali razmišljati tudi o nekaterih bistvenejših, globljih spremembah samega Sterijinega pozorja.

(Z. I.)

SYMPOSION OB VARDARJU

Konec prejšnjega meseca, tik pred prazniki, je bilo v Skopju tradicionalno srečanje študentov filozofije iz širne domovine. Prišlo je dvakrat po ducat kolegov iz Zagreba in Beograda, klapici iz Sarajeva in Zadra ter, tudi že po tradiciji, dva predstavnika ljubljanske katedre. No, in seveda naši makedonski gostitelji, ki so prevzeli nehalno vlogo organizatorja in s katerimi se vsaj na zadnjih srečanjih (zares daleč nazaj pa moj spomin v svoji mladosti ne more poseči) nismo srečevali. In z nami je prišla v cirilici in latinici ter v nekaj jezikih popisana gora referatov, zares pa sedemnajst. Ob tem smo spet lahko videli, da zna tudi jugoslovanski Babilon delati zmedo, da ni kar tako. Vendar o tem nima vica pisati. So tudi zanimivejše stvari.

Kdor je te tri, štiri predmajske dni preživel na skopskem soncu, si mora mirno priznati, da letošnje srečanje — vsaj v onem „akademskem“ pogledu — ni bilo ravno „uspešno“. Še vsi utrujeni in ob nepopolni udeležbi smo začeli že prvo jutro poslušati referate. Ob glavni temi *MARX I ČOVEKOVANJE* (tako se to napiše v latinici, prevedel vam pa ne bom) so se referati usmerili predvsem k vprašanju marksizma danes. Vendar se v nadaljevanju ni razvila nikakršna omemba vredna diskusije. Mogoče je bil razlog v nekatereh precej abstraktnih izvajanjih, vendar je med posameznimi kolegi obstajala tolikšna različnost pogledov, da bi bila diskusija kar nujno potrebna. Medtem ko so predvsem nekateri beograjski in zagrebški kolegi vredni svojih znanih (sedaj za „sovražnike ljudstva“ proglašeni) profesorjev — čeprav bi vsaj nekaterim starejšim med njimi lahko očitali umik v abstraktnostjo nadvladano stopnjo nekdanje direktnosti — so bili kolegi iz drugih centrov predvsem pod vtisom „globin duha“, kot se kažejo v filozofiji. Vendar je

nemogoče z enim stavkom oceniti stanje in smeri na posameznih katedrah; vedno znova bi postal tudi sam abstrakten.

Drugi dan so se najprej zvrstili referati na temo *marksizem in umetnost*. Ti so tudi sprovcirali živo, ostro in edino daljšo organizirano diskusijo, ki bi jo na kratko lahko omejil znotraj pojmov *umetnost—kultura—ustvarjalnost—revolucija*. Tudi tu sta bili prisotni nekako dve osnovni smeri pogovora: poskus kritičnega (reflektiranega pristopa (umetnost kot „forma stvarnosti“) ter premišljeno (odrejanje kategorij lepega, estetskega, umetnosti... iz pozicij bolj ali manj dodelane filozofske sistematike ipd.). S tem pogovorom, ki je torej uspel razgibati avditorij, pa se je srečanje — vsaj tisto *organizirano* srečanje, kjer vlada „delovno vzdušje“ — tudi končalo.

Zadnji dan, ki naj bi bil v celoti posvečen diskusiji, je bil namreč zaradi odhoda nekaterih kolegov kot verjetno tudi zaradi nekaterih škripanj v organizaciji ter toplega južnega sončka, ki je napravilo vtis predvsem na nas severnjake, prost, svoboden, bi celo lahko rekli. Tu se je torej tisti formalni del srečanja zaključil in prav s tem „svobodnim“, zaključkom je doseglo svoj verjetno bolj ploden iztek, ki se je kazal v tistih, sicer res „neakademskih“, zato pa bolj komunikativnih načinih sodelovanja. Skopski kolegi so v organizaciji res tu pa tam zagrešili kaj nepredvidenega, zato pa so pripravili ogled gledališke predstave, izlet v naravo, večer v discu in končno že omenjeno „svobodno“, soboto. Tako smo lahko zapustili „akademijo“ in se preselili v „pisano lopo“, kar je končno tudi omogočilo prehod iz „filozofskega življenja“ v življenje samo. To pa je verjetno tudi tisto, kar bi morali filozofi — pa če se sklicujejo na Marxa in vse njegove sinove ali ne — ravno storiti.

Iz istih razlogov bi bilo tudi Ljubljani precej koristno, če bi se tudi tu že enkrat lotili organizacije takega srečanja.

Pavle ZGAGA

PREISKAVA O NEOPOREČNEM KINEMATOGRAFU

PRAVLJICA O NOTRIBIŠNU '73

Pred kratkim je bil v ljubljanskem kinematografu KRIŽANKE (še do nedavnega imenovanem FILMSKO GLEDALIŠČE – zakaj preimenovanje, bo v nadaljevanju jasno samo po sebi) spet na sporedu znani film Coste Gavrasa Z (Še živi). Vsi se še spominjamo, kako je bil ta film – obtožba grškega fašističnega režima – pozdravljen po vsem svetu. Spominjamo se verjetno tudi še, da je ravno v času ljubljanske premiere prišlo do akcije zbiranja pomoči grškim revolucionarjem. No, kaj pa „nekaj let pozneje“? Pogledajte, kako je KINO KRIŽANKE najavil ponovno projekcijo Gavrasovega filma v svojem hramu (Delo, 11. maja):

KINO KRIŽANKE:

francoski barvni film Z (Še živi). Režija: Costa Gavras. Igrajo Yves Montand, Irene Papas, Jean Louis Trintignant. Napeta srhljivka o namišljeni deželi, kjer vladata teror in nepravilnost. Priporočamo! Predstava samo ob 20. uri. Prodaja vstopnic uro pred začetkom. Cene vstopnicam zvišane.

Tako. Videli ste torej lahko „srhljivko“ (!!) o „namišljeni deželi“ (resnična Grčija je nedvomno Grčija modrega morja in skalnatih otokov, ki so naseljeni z „namišljenimi“ političnimi zaporniki?), kjer „vladata teror in nepravilnost“. V ne-namišljenih deželah pač terorja in nepravilnosti za tovariše iz Križank verjetno ni. No, spominimo se le špice Gavrasovega filma, kjer stoji nekako tako (citiram po spominu): „Vsaka podobnost z resničnimi dogodki je NAMERNA“!

Eno je, če se „filmsko gledališče“ preimenuje v (komercialni) „kino“. Povsem nekaj drugega pa je, če predstavijo film režiserja – revolucionarja svojim gledalcem na tako nizkotni in podel način. Fui!

Ampak to ni edini štos ljubljanskih filmarjev. Še se spominjamo kričeče najave filma o Trockem v vitrinah kina Komune, ki pa ga nikoli nismo videli? Taisti kinematograf, ki nam pripravlja – roko na srce – enega boljših ljubljanskih programov, se je spet malo pohecal – tokrat s Tarkovskim. Odprite prvomajsko Delo:

KINO KOMUNA:

ob 15., 17. in 19. uri ameriška barvna komedija MORTADELA s Sophijo Loren v glavni vlogi. Prod.: Carlo Ponti, 1971. Režiser: Mario Monicelli. Igrajo še: William Devane, Luigi Pretti in drugi. Brez tednika! Ob 21. uri ruski film CS – zgodovinska drama – ANDREJ RUBLEV Andreja Tarkovskega. Glavni vlogi: Anatolij Solinčin in Ivan Lapikov. Hrvatski podnaslovi! Zvišane cene! Predvidena zadnjič!

Andrej Rubljov, film, ki ni verjetno nič manj pritegnil pozornosti svetovnega občinstva kot Gavrasov Z, je bil nekajkrat ponovljen v večernih urah, potem ko so se gledalci lahko do siteda nagledali Mortadele in drugega salama. Tedaj pa – paf, zadnja predstava! No, toda nekaj se je moralo zgoditi, „but you don't know what it is/Do you, Mister Jones?“ (Bob Dylan). Skupaj s filmom Z je prišel Rubljov spet na spored. Tokrat reklamiran celo kot film, ki „je bil dolgo časa prepovedan za javno prikazovanje v SSSR“. Kakšna smelost! Le pogledajte si Delo (11. maja):

KINO KOMUNA:

nov uspeh režiserja filmov „Imam dve mami in dva očeta“ in „Kdor poje, zlo ne misli“ Kreša Golika – barvna WS ljubzenska drama ZIVETI OD LJUBEZNI. Glavne vloge: Vlasta Knezović, Rade Serbedžija, Boris Dvornik, Franjo Majetič in drugi. Tednik št. 18. Predstavi ob 16. in 18. uri. Ob 20. uri ruski CS zgodovinski film ANDREJ RUBLEV režiserja Andreja Tarkovskega. Film je bil dolgo časa prepovedan za javno prikazovanje v SSSR. Glavni vlogi: Anatolij Solinčin, Ivan Lapikov in drugi. Posebna nagrada na festivalu v Cannesu, prikazan na letošnjem FESTU! Hrvatski podnaslovi! Zaradi dolžine filma cene zvišane!

Kaj bi godrnjali, zabave nam ne manjka!

P. Z.

„Na kozlanje mi gre od vseh teh predmetov.“ Televizijski snemalec.

„Spet nekaj čudnega in nenavadnega.“ Običajen človek.

Notribišn 73 je že zdavnaj varno vrnjen in spravljen na toplo po študentskih sobah, vsi razstavljeni predmeti so že zdavnaj na svojih mestih in grejejo duše lastnikom; lastniki so se otresli strahu in bojazni, da svojih ljubljencev ne bodo videli nikoli več. Vendar se je v vseh teh ubogih predmetih nekaj zgodilo in ostalo; ne morejo pozabiti, da so bili razstavljeni, kako so s sramežljivo spogledljivostjo in zastrtim hrepenenjem v oči željno iskali pozornost tisočev obiskovalcev in sijali v vsej svoji razkošnosti. Ne morejo pozabiti nenadnega preobrata, podobnega sunkovitemu prebujanju iz sanj, in ponovne vrženosti v vsakdan, ki je postal krut in dolgočasen; zato so nehote užaljeni, počutijo se nekam majhne in razgaljene ter dokončno postavljene na svoje pravo mesto. In najtežje je prenašati svojo dokončnost in določenost.

In zares so se obnašali kot rojene spogledljivke v pričakovano velikega tekmovanja. Pripravljeni na vse so molče prenašali grobo iztrganje staromodnega prevoza itd. itd. Njih edini cilj je bil čimbolj zablesteti, pokazati vse, kar premorejo, obleči najboljše in obnašati se tako, kot se eksponatu spodobi na tem veličastnem balu. Bili so dobesedno razburjeni ob spremembi svoje vloge, čeprav so se zavedali njene kratkotrajnosti in se varali, da bodo odnesli vsaj majhno korist. Kar napihovalo jih je od ponosa, in oči so jim žarele od sreče in čistega veselja, ko so se

mimo njih pomikale kolone obiskovalcev; vse muke v primeri s tem čustvom niso bile nič, malenkost.

To je trajalo nekaj časa.

In kot se običajno dogaja tistemu, ki nekaj počne s preveliko mero domišljavosti in gotovosti, jim končni uspeh ni prinesel pričakovanega zadovoljstva. Neprizanesljivo je skozi navleko blišča začelo udarjati njihovo kičasto bistvo, dejanska brezvrednost in nepomembnost. Vedno manj obiskovalcev se je pomikalo mimo njih in vedno jasneje so se risale črte razočaranja. Postajali so revni in vsakdanji, zakrneli so se in obiskovalce šibali z mrkimi pogledi maščevanja. Samo še žalostne cunjice končanega bala so visele na njih. Pravzaprav se jim je zgodilo isto, kot se dogodi vsem, ki nekaj postanejo. Nihče ni videl prehojene poti, njih spremembe iz navadnega predmeta v eksponat, nihče ni opazil, da so omogočili, da je vsak obiskovalec lahko tudi razstavljal, da so obiskovalci prihajali po petkrat, šestkrat. Redkokdo se je zavedal, nihče pa ni verjel, da je to edinstvena razstava na svetu in skorajda neponovljiva, zanimiva iz sociološkega in estetskega vidika, originalnosti ideje.

In potem je bilo naenkrat vsega konec. Ležali so na mizah, z mrtvimi in ubitimi očmi čakali, da jih odnesejo.

In če boste kdaj hodili pozno zvečer po naselju, ko se že vse umiri, vedite, da prihaja ječanje in stokanje od predmetov, ki še sedaj ne morejo pozabiti bleščeče veselice in v urah osamljenosti preiščujejo o svoji preteklosti.

Miroslav BOLČINA

Po skoraj desetih mesecih (če ne štejemo 16 strani obsegajoče informativne številke, ki je izšla februarja) je spet izšla dvojna številka zagrebške filozofske revije Praxis. Bralcem Tribune je gotovo znan pomen te revije; verjetno so seznanjeni tudi z gonjo proti sodelavcem te revije, ki so jo v zadnjem času spet začeli. Praxisu so bila ukinjena finančna sredstva in je izhajanje revije vprašljivo. Če Praxis primerjamo z ostalimi revijami pri nas, lahko ugotovimo, da objavlja najkvalitetnejše in najbolj kritične razprave s področja filozofije in socialnih znanosti. V njem sodeluje mnogo znanih in manj znanih imen z vsega sveta in na ta način je vzpostavljena intenzivna komunikacija s planetarnim mišljenjem in dogajanjem.

V prvem delu letošnje dvojne številke so priobčeni referati devetega zasedanja Korčulske šole, katere tema je bila Enakost in svoboda. Uvodni prispevek je napisal dr. M. Marković. Avtor ugotavlja, da je „bistvo principa enakosti v sodobnih zgodovinskih pogojih ukinitve razslojevanja na osnovi različnih družbenih vlog“ (str. 9).

Vendar pa so ravno na ta pomemben moment pozabile vse dosedanje socialistične revolucije. „Leninističnemu tipu partije so prav njen hierarhični karakter, centralizem v odločanju, maksimalna tajnost v funkcioniranju, popolna discipliniranost v uresničevanju danih nalog, negovanje kulta kurizmatičnih vodij in vrhovnih forumov zagotavljati večjo učinkovitost, kot jo je kdajkoli imela kakšna opozicijska ilegalna organizacija. Toda z druge strani gledano z distance nekoliko desetletij, postaja več kot jasno, kakšne težave ima tak tip organizacije v realizaciji svojega dolgoročnega programa.“

Zanimiv je tudi prispevek dr. S. Stojanovića: Pavperistični komunizem in postrevolucionarni razvoj. Filozof Stojanović se s tem in še prej objavljenim spisom Od postrevolucionarne diktature k socialistični demokraciji (Praxis 3/4 72) kaže kot morda eden najlucidnejših politologov. Sploh je za nekatere sodelavce Praxisa značilen obrat od filozofije k sociologiji in politologiji (Stojanović, Kangrga, Marković idr.).

Morda je največja pomenkljivost revije prav v odsotnosti psihologije oziroma socialne psihologije in socialne psihiatrije. Izjema sta tu mogoče dr. Kuvačić in delno M. Marković.

Stojanović v svoji študiji obravnava pavperistični komunizem kot arhetip, katerega osnovni principi so nivelatorski egalitarizem, ali uravnilovka, asketizem in kolektivizem. Tak način komunizma se prevladije na Kitajskem, kjer je kulturna revolucija zajela njegovo razkranje, na Kubi in v Severnem Vietnamu. Pri nas so bila ta načela, ki so bila osnova partizanske etike, kmalu odpravljena. Prav tako v Sovjetski zvezi, kjer pa se je ohranilo načelo kolektivizma kot bistvenega elementa stalinizma. Vendar pa tip pavperističnega komunizma pri nas ni dobil korelata v Marxovem humanističnem hedonizmu in personalističnem personalizmu, ampak se večkrat nadaljuje v vulgarnem potrošniškem hedonizmu. Po letu 1950 je v Jugoslaviji prišlo do cepitve antistalinističnega bloka in tako so nastale tri medsebojno nasprotujoče strukture: liberalizirani etatizem, buržoazni „socializem“ in marksiistični socializem (to se ujema z Goričarjevim trikotnikom, ki ga tvorijo država, trg, samoupravljanje – moja pripomba), ki pa jih je težko identificirati, ker se tudi prvi dve proglašata za marksistični. Stojanović vidi dolgoročnojšo rešitev v prevladovanju marksističnega socializma.

Po svoji, za naše akademsko okolje (v katerem je pa tudi Praxis še vedno ujet) neobičajni, tematici izstopata zlasti dve zelo dobri razpravi. Avtor prve je nemški psiholog Horst Gizycki in ima naslov Predhodna razmišljanja ob teoriji bratstva. Iz te razprave je razvidno avtorjevo prizadevanje za uteme-

ljitev kritične emancipatorne psihologije, ki bi bila zmožna ne samo spoznati „dane potrebe, lastnosti in strukture zavesti kot odtujene“, ampak pokazati tudi takšne oblike socialnih odnosov, iz katerih bi izginila podrejenost in gospostvo. Na odnos podrejenosti in nadrejenosti v medčloveških odnosih se ne da gledati samo skozi prizmo delitve dela, na kar je opozorila sodobna etnologija. Gizycki loči tri vrste asociacij: prva naj bi bila utemeljena s sorodstvom, pripeljala je do socialne diferenciacije še pred delitvijo dela; drugo se utemeljuje z delitvijo dela. Tretja asociacija pa naj bi bila komuna – skupnost spoprijateljenih tovarišev. Sele ta predstavlja model, ki demonstira, kakšna emancipativna dinamika se lahko razvije iz takšne skupnosti: „Evidentno je, da odnosi gospostva lahko nastanejo med zaljubljenici, tovariši, prijatelji in brati in sestrami, ki si niso v sorodu. Vsi nosimo sledove socializacije družbe sorodstva in delitve dela v naši sedanji zgodovini. Moja centralna teza je, da te sledove lahko izbrisemo samo z novimi intenzivnimi procesi učenja; ki morajo najti svoj realni socialni substrat predvsem v tretjem tu navedenem tipu asociacij, v bratskem (fraternitarnem) tipu.“ (stran 71) Mogoče je bil to edini referat na Korčulski šoli, ki je pokazal na meje precej abstraktnega in nepsihološkega razpravljanja o svobodi in enakosti. Referat pa govori tudi o rastočem zanimanju sociologov in psihologov za komune in komunalno gibanje, ki predstavljajo realne možnosti za udejanje svobode in enakosti. Svoj članek končuje takole: „S tem se v diskusijo uvaja potencial, ki ima zvezo s produkcijo negentropije, z ustvarjanjem vse večjih enot s sposobnostjo za ljubezen. Temu potencialu je treba dati možnosti aktualiziranja v konkretnih komunah – modelih z radikalno obnovljeno, kar pomeni tudi socialno novo utemeljeno prakso solidarnega samouresničevanja“ (stran 72). Gizycki bo kmalu izdal knjigo z naslovom: Aufbruch aus dem Neandertal, Entwurf einer neuen Kommune (Preboj iz neandertala; načrt nove komune). Avtor druge razprave je J. M. Palmier, njen naslov pa je: Kritika vsakdanjega življenja in nove oblike boja. Avtor izhaja iz kritike vsakdanjega življenja, kot je prisotna že pri Engelsu (Položaj delavskega razreda v Angliji) in Marxu (Analiza blagovnega fetišizma in funkcije denarja). To kritiko nadaljujejo v predvojni Nemčiji W. Reich ter člani frankfurtskega kroga, zlasti Marcuse, pa tudi Adorno in Horkheimer s študijami o avtoritarni osebnosti in vlogi družine. Najvažnejše v tej smeri pa je delo francoskega marksista H. Lefevrea (ko je bil še član partije, je napisal knjigo z naslovom Kritika vsakdanjega življenja). Ko Palmier govori o potrebah kot bistvenih elementih vsakdanjosti, upravičeno pojmuje, sicer marginalni revolt zlasti ameriške mladine, ki je istočasno politični, estetski in moralni, za začetek radikalnih sprememb. Protikultura tega dela Mladine, katere vključuje nov način življenja, pomeni odločno negacijo obstoječih potreb, kot so udobje, denar in super-potrošnja.

Omenil bi še naslednje razprave: Dialektika prosvetljenstva ali prosvetljenstvo dialektike, ki jo je napisala N. Čačinović-Puhovski (ta je ena izmed zelo redkih slovenskih teoretikov, ki sodelujejo ali pa so začeli sodelovati v Praxisu). Za alternativo industrializmu avtorja R. Qarella ter dve študiji o Marcuseju. So seveda še druge razprave, treba je le malo prelistati to številko revije. Na koncu je priobčena Izjava redakcije Praxisa, v kateri protestirajo proti nameravani izključitvi osmih profesorjev in asistentov z oddelka za filozofijo in sociologijo na FF v Beogradu.

Pričujoči članek obravnava podrobneje le nekaj razprav oz. referatov, sicer ostaja površinski. Temeljne dileme in razmerja teorije in politike ter sama usoda kritičnih intelektualcev – to ostaja odprto kot vedno. F. A.

LIKOVNOST KOT DOGAJANJE

Likovna iskanja mladih slovenskih ustvarjalcev se gibljejo več ali manj v sferi preizkušenih komunikacijskih modelov, eksperimentiranje se omejuje na bolj ali manj uspešne aplikacije tujih vzorov in kontinuirano razvijanje pobud, ki jih je v svojih delih nakazala generacija njihovih učiteljev. Po prenehanju delovanja skupine OHO nismo zasedli nikakršnih poskusov razbijanja tradicionalnih aspektov vizualnega komuniciranja, ki ga je omenjena skupina sprožila s happeningi in realizacijami vizualnih projektov v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu v letih 1967-69. Vzroke tega stanja lahko iščemo v dokajšnji nenaklonjenosti naših galerijskih institucij novatorskim tendencam ter njihovi zaprtosti in od-

klonilnemu odnosu do neafirmiranih likovnikov kakor tudi v relativni nezainteresiranosti samih ustvarjalcev za tovrstno produkcijo. Za ponovno oživitve happeninga kot ene izmed možnosti likovnega izražanja sta bili torej potrebni nova vzpodbuda kot rezultat v določeni smeri ekspliciranega iskaljskega programa in osvoboditev iz navezanosti na institucionalni ambient.

Kipar Milomir Jevtić je za prizorišče svojega „dogajanja“ izbral prostor, ki po svojem namenu še zdaleč ni podoben sakraliziranim dogajališčem UMETNOSTI – menzo študentskega naselja. Že sam izbor okvirnega ambiena lahko imamo za kreativni akt; s prekvalifikacijo objekta, v katerem študentje zadovoljujejo svoje primarne fizične potrebe, v posrednika nečesa, kar humani-

stična tradicija uvršča med duhovne dobrine, je podrt koncept umetnosti kot transcendentne kategorije, ki biva le v znanjo sezidanih templjih, kjer nad njo bdijo posebej posvečeni žreci. Z eksponiranjem komunikabilnosti se začenja osrednje dejanje happeninga Pod rjuho, ki je v bistvu logično nadaljevanje raziskav, s katerimi se je Jevtić ukvarjal že pri konstrukcijah svojih pnevmomobilov – aktivna participacija gledalca se tokrat še intenzivira. Medtem ko je pri pnevmobilih gledalec sodeloval le kot aktivator objektov, ki bi brez njegove udeležbe delovali statično, se v našem primeru sam spremeni v razstavljeni objekt, ali bolje rečeno – objekt se subjektivizira. Z gibanjem pod rjuho se udeleženc sooblikuje mobilno „skulpturo“, ki z neskončnim številom možnih kombinacij

dobiva vedno nove pomenske vrednosti in prostorske razsežnosti. Glasbena spremljava ima funkcijo potencialnega sinhronizatorja gibov, vendar je njena vloga omejena z individualnimi percepcijskimi sposobnostmi protagonistov, z njihovo dojemljivostjo za akustične impulze in sposobnostjo ritmičnega reagiranja. Dogajanje likovnosti se realizira kot vizualna totaliteta, ki je absolutno prevladujoča, vidni zaznavi so podrejene vse ostale zaznave. Happening se konča z destrukcijo te totalitete, z razcefranjem rjuhe v platnene trakove, ki jih aktivni udeleženci projekta pomečejo med pasivne opazovalce. Z negacijo osrednjega dogodka in odhodom protagonistov s prizorišča pa se tudi okviri ambient spet podvrže intenciji, ki mu je bila z Jevtićevim posegom odvzeta. K. B.

RAZGOVOR Z G. LUKÁČSEM

Tokrat smo izbrali za aktualni razgovor intervju Franca Ferrarotti, vodilnega italijanskega sociologa in urednika revije Critica sociologica, z Gyöergyem Lukácsom. To je bil eden Lukácsovih zadnjih javnih nastopov, napravljen pa je bil 19. novembra 1970, sedem mesecev pred njegovo smrtjo. Čeprav je v stališčih opaziti neke vrste fiksacijo na obračunavanje s stalinizmom, pa je še vedno toliko zanimiv, da se ga splača objaviti.

Franco Ferrarotti: Mogoče bi govorila o sociologiji.

Gyöergy Lukács: Tudi jaz sem se ukvarjal s sociologijo veliko let. Kot veste, sem študiral skupaj s Maxom Webrom in imam na ta leta dobre spomine. Toda sedaj se sociologija zdi nadleha.

F: Ko sem takoj po vojni pričel delati v sociologiji, je bila v Italiji mrtva, obušena, zadušena...

L: Dostikrat sem se spraševal o smislu in naravi sociologije kot znanosti. Ali more sociologija resnično biti avtonomna znanost? Kaj pomeni avtonomija v tej zvezi? Danes govore o nekem interdisciplinarnem pristopu. Toda sumim, da za zahtevo po „interdisciplinarnem pristopu“ leži velika konceptualna zmešnjava.

F: Pogosto sem mislil, da se sociologija, ki ima tako znanstveno utemeljenost in politično usmeritev, ni mogla razviti drugače kot kombinacija neidealizma in neke vrste fragmentarnega empiricizma, povezanega s sociologijo v Združenih državah.

L: To moramo preiti. Poskusiti moramo definirati ali vsaj ohraniti živo vprašanje o zvezi med sociologijo, filozofijo, ekonomijo in zgodovino. Ko zgubimo z vidika te relacije in se omejimo na govorjenje o interdisciplinarnem pristopu v socioloških raziskavah, se ne moremo več izogniti padcu v visoko tehnično, specialistično fragmentacijo. V tem smislu vpliv Združenih držav ni bil pozitiven.

F: Morda lahko govorimo o „marksistični sociologiji“, toda to se mi zdi prav tako poenostavljeno, kot o misli, ki odgovarja na vprašanja. Postaviti moramo resnično kritično sociologijo.

L: Strinjam se, toda pomembno je razumeti, zakaj se je ameriška sociologija tako omejila na čisto tehniko brez razumevanja česar koli od splošnega družbenega gibanja. Odgovor je v tem, da je ameriška sociologija ločila od ekonomije. Ne morete razumeti družbe, ne da bi upoštevali njeno ekonomsko strukturo. Družbe se ne da preučevati po koščkih, sociologija ne more biti neodvisna znanost. Marxova metoda, ki jo je Stalin zavrgel, je analizirala družbeno celoto, njen stil, njeno gibanje, ritem njenega razvoja. Obnoviti moramo to enotnost. Fragmentiranje družbenih znanosti lahko natančno sledimo v zgodovini meščanske tradicije, ki je dvignila specializacijo do točke separacije; tako so družbene znanosti nesposobne dojemati družbo kot enotno celoto in namesto tega so instrument mistifikacije.

F: Nič manj ni potrebno skrbno opisati in omejiti objekt preučevanja. Seveda pa ne bi, pa naj razvijemo kakršne koli nove perspektive, kar tako zavrgli mnogo vrednih rezultatov socioloških raziskav v zadnjih desetletjih.

L: Rezultate sedanje sociologije, na primer akademske sociologije, ki jo prakticirajo v Združenih državah, moremo rešiti. Nekaj jih je resničnih dosežkov in prispevajo pomembne informacije. Zanima me na primer nekaj določenih raziskav, o katerih poroča Galbraith. Seveda so take raziskave specializirane in, pogrešujoč splošno teorijo družbe, nikoli ni doseglo srce problemov. Toda še vedno jih lahko kritično uporabimo. Lahko kritično uporabimo delne prispevke, tudi ko prihajajo od ljudi, kot je Galbraith. Pomagajo nam razumeti, kako se je kapitalizem spreminjal in se spreminjal vsak dan, čeprav ostaja njihova osnovna narava ista. Marx je uporabljal klasične ekonomiste, posebno Ricarda, tako pa se tudi mi lahko naučimo uporabljati z marksističnega stališča dosežke meščanske sociologije.

F: Toda tudi meščanska sociologija ni brez obsežne teoretične zgradbe, čeprav implicitne...

L: Ne, meščanska sociologija dejansko nima konceptualne zgradbe v pravem smislu; ne posreča se ji preiti danosti posebnih predpostavk. Ne more uiti iz vulgarnega empiricizma. Osnovni vzrok za to je, da meščanska sociologija pogreša v vsakem resničnem smislu spoznavno vrednost (cognitive value).

F: Potemtakem ni kontradiktorno domnevati, da lahko uporabimo rezultate meščanske sociologije?

L: Nikake kontradiktornosti ni. Kot sem rekel, taki rezultati kažejo na primer razvojno naravo kapitalizma. V zadnjem stoletju je bilo tržišče in zato tudi moč kapitalizma usmerjena v pomembne, toda omejene sektorje ekonomskega in socialnega življenja. Logika kapitalizma se je združila v ključnih industrijskih sektorjih, posebej v jeklarski, ali kakor rečemo mi, Schwere Industrie. Toda danes kapitalizem srečuje in pogojuje vse vidike življenja. Logika kapitalizma teži k sožitju z logiko samega socialnega napredka, tako da se razširja in ponika v celotno družbeno življenje. Prešli smo iz delnega kapitalizma prejšnjega stoletja v današnji generalizirani kapitalizem. V tem pogledu se je marksizem, ki je daleč od izpreznenosti, komaj začel. V vsakem primeru, tudi s spremnimi paradoksi, moramo razviti marksizem, ko študiramo stvari, ki jih Marx ni mogel.

F: Kako je marksizmu mogoče biti edini in nujni okvir za revolucionarno gibanje, če sama zgradba ni popolna?

L: Ogrodje je kompletno. Marksizem je kompleten kot bistveni pristop h globalnim preučevanjem družbe in zgodovinske spremembe. Popoln je v svojem načinu analize in v svojih kriterijih za ugotavljanje teoretične hierarhije tega, kar konstituira družbo. Toda popolnost metode ne pomeni, da lahko najdemo v Marxu vse. Specifične sestavine so dopolnjene z dolgo, vztrajno raziskavo na osnovi marksistične metode. Tukaj pa so marksisti resno zablodili. Šli so po lažji poti in se omejili na ponavljanje stvari, ki jih ne razumejo, in poudarjajo taktiko nad teorijo in proti njej. Jasno je, da Marx ni nikoli resno študiral azijskih, afriških ali latinskoameriških ekonomij. In še – samo pomislite – je Stalin v svoji polemiki s Trockim iznašel kitajski fevdalizem. Kar pa še bolj čudi, je to, da je tako neumno iznajdbo sprejel Mao.

F: Pravite, z drugimi besedami, da mora sociologija študirati Marxa, da mora dobro preučiti marksistični nauk.

L: Da, toda težava je, da danes ni marksistov. Enostavno nimamo marks-

istične teorije. Verjemite mi, da je danes potrebno storiti tisto, kar je storil Marx za kapitalizem svojega časa. To moramo storiti tako zaradi današnjega kapitalizma kot socializma.

F: Socializma?

L: Tudi zaradi socializma. Tudi socializem potrebuje kontinuirano kritično in demistifikatorsko analizo in to mora biti strojeno v svetovnem merilu. Toda tega nihče ne dela. Dogajajo se groteskne stvari. Marksisti so, izgubljajoč teorijo, obsojeni capljati za dnevnimi dogodki. Izbruhnjejo kolektivna gibanja in imenujejo jih „spontana“ – študentska, mladinska in tako dalje – in marksisti se lovijo ob dogajanjih, da bi jih razumeli, ko so se že odigrala. Njihova teorija je komaj kaj več kot racionalizacija presenečenja.

F: Toda gibanja, ki ste jih omenili, imajo pomen in korenine v boju proti birokratizaciji družbenega in osebnega življenja. Gotovo imajo pomen, ki zahteva refleksijo.

L: Seveda, takšna protestna gibanja imajo pomen, ki ste ga izrekli, toda ne morejo biti razumljena brez splošne teorije družbe. Brez take teorije se pozornost osredotoča na pitoreskne in bizarnih vidikih in ne zadeva poante gibanja. Tudi marksisti, ki si lastijo imeti tako splošno teorijo, so prisiljeni teči za dnevnimi dogodki, po kakršnih koli novicah, popolnoma fragmentarno in antimarksistično, ker niso razvili svoje teorije.

F: Mislite, da je nastala prekinitev v razvoju marksizma? Kako? Odkleje?

L: Resnično je nastala prekinitev. Marksizem, razumljen kot bi ga morali razumeti, to je kot splošno teorijo družbe in zgodovine, ne obstaja več. Končal se je že pred časom. Na njegovem mestu imamo stalinizem in ga bomo imeli še nekaj časa. Stalinizem so opisali na mnogo neumnih načinov, toda kot dejstvo je situacija preprosta: kadar koli je akcija postavljena pred zgodovino ali proti njej, nastaja stalinizem. Stalinizem je več kot zmotna interpretacija ali defektna aplikacija marksizma; je negacija marksizma. V stalinizmu ni teoretičkov, so samo taktiki.

F: Kaj pa Suslov? In oficialni teoretiki marksizma v Sovjetski zvezi?

L: Bodisi v Sovjetski zvezi bodisi v drugih socialističnih deželah je marksizem zelo pogosto bedna stvar. Pod zastavo diamata so poprečni profesorji razlagali svetovne probleme z mehanično aplikacijo enostavnih formul, ki jih ponavljajo s katehetsko monotonijo. To se je ilegalno delilo kot marksizem. Mogoče je služilo določenim didaktičnim ali propagandnim smotom, toda z marksizmom nima opraviti ničesar. Še vedno smo stalinisti. Stalinizem je več, kot so Stalinova zla. Ne moremo ga razumeti z moralnimi kategorijami. Tako enostavno je stalinizem taktično nadomestilo za teorijo.

F: Nekdo lahko razume vaše taktične preokupacije z marksisti, ki so dosegli moč, toda ali velja vaša kritika tudi za marksiste v deželah, kjer so komunistične partije v opoziciji, tako kot na kapitalističnem Zahodu.

L: Verjemem. Presenečen sem nad nekaterimi njihovimi situacijami. Pogledajte za primer razkorak med organizacijsko močjo italijanske Komunistične partije in njeno majhno teoretično težo. Nisem čisto gotov glede vzrokov za to. Brez dvoma je bil Togliatti prvovrsten politik, tudi velik taktik. Mogoče je bila njegova teoretska radovednost omejena... Povedali so mi, da je imel lastnosti dobrega birokrata. Znova in znova smo levi samo s taktikami. Capljamo za protestnimi gibanji, ne da bi jih razumeli, da ne rečem kaj o njihovem predvidevanju. Na primer – arabske dežele imenujemo socialistične. Brez obotavljanja smo sprejeli take nalepke, kot je Arabska socialistična unija. Vse to je resnično smešno. Nihče ne ve, kaj je socialističnega pri arabskih deželah. Največ, kar smemo reči, je to, da se gibljejo k nacionalistični identiteti, ne pa k socializmu. V Marxu so bile Afrika, Azija, Latinska Amerika samo fraze. Preučevati moramo te dežele in njihove ekonomije z Marxovo metodo. Če to opustimo, so le abstrakcije, ne pa resne analize.

F: Toda gotovo je moment abstrakcije temelj za konstrukcijo splošne teorije?

L: Seveda, bil bi zadnji, ki bi zanikal pomen momenta abstrakcije v imenu nerazumevanja materializma ali empiricizma. Prav tega pa pozitivisti ne razumejo, da mora biti dejstvo interpretirano, torej mora biti transcendirano. Ne gre za vprašanje, kaj je prvotnejše – dejstvo ali abstrakcija. Nič ni prvo in ne drugo. Če na to pozabimo, končamo v hiperstaziranju problemskih meja in v neogibnem povratku v nerešljivo metafiziko. Ne razumem vsega tega hrupa okrog dejstev (facts). Dejstva so dejstva. Da bit je, se strinjam. Ni razloga za postavljanje hierarhije biti in zavesti. Marx je resda pisal, da „bit ustvarja mišljenje“ in ne obratno. In marksizem bazira svoj zgodovinski materializem na prioriteti socialne biti nad družbeno zavestjo; to je prioriteta sui generis in ne smemo je jemati dobesedno. Velika napaka je podrediti zavest biti. Dejansko nam zavest o družbeni biti omogoča delovati na družbeno bit in jo spreminjati. Samo tako lahko ubežimo iz empirične vrednosti biti.

F: Mogoče to pojasnjuje, zakaj pomen empiričnih raziskav za vas tako zelo izginja. Zdi se, da je za vas raziskava napravljena predvsem za to, da bi podprla nekaj, kar je že poznano na subjektivno konceptualni ravni. V osnovi zanikate, da lahko pomembna nova odkritja prisilijo ponovno odpiranje teoretične sheme, in tako raziskave za vas nimajo kreativne funkcije.

L: Sploh ne. Seveda poznam osnovno pomembnost dokumentiranja analize nasproti samovoljnim in arbitrarnim abstrakcijam. Sam Marx je menil, da so njegovi mladostni spisi čisto filozofski v tradicionalnem smislu. Mislim, da je njegovo resnično pomembno delo bilo Das Kapital, to je analiza kapitalistične družbe njegovega časa... Marksizem uveljavlja znanstveno analizo, toda to ni ista stvar kot pozitivistična analiza, zaslužnjena z dejstvi, ki jih ne more interpretirati. Seveda znanstveni marksizem ne ugaja niti idealistični analizi. Marxova kritika klasične politične ekonomije, posebej Smitha in Ricarda, je velik primer znanstvene kritike. Njune teorije so bile v osnovi statične in kot take niso mogle razložiti družbenih gibanj. Marx je postavil njihova statična dejstva (tržišče, delo, blago, etc.) v poseben zgodovinski okvir in jih redefiniral v dialektičnih pojmi, ki so sposobni upoštevati zgodovinsko gibanje brez eternalizacije in reificiranja katere koli od njegovih faz. Po Marxu zgodovina nič več ne pripada naravi. Postaja kultura, to je človeška zavest, človeški dosežek, človeška odgovornost. Zgodovina pripada družbeni zavesti, ki vlada, obsega in spreminja družbeno bit. V tej luči vračam hierarhizacijo biti in zavesti.

F: V marksistični razlagi družbe je odločilen ekonomski, strukturalni vidik.

L: Toda ne morete izolirati ekonomskega vidika, kot ga imenujete, od preostalega. Sami zase ekonomski motivi ne pojasnjujejo ničesar. Paziti se moramo mehanične interpretacije marksizma. Tudi marksizem pozitivistično razlagajo, in politični ter filozofski rezultat je oportunitizem ali, kakor smo videli, stalinizem.

F: Vprašujem se, če bi se strinjali, da imajo shematizem ali osnove znanstvenega sklepanja v danem zgodovinskem horizontu – problem, hipoteza, verifikacija – sami zase vrednost, ki je neodvisna od zgodovinskih možnosti.

L: To enostavno pomeni, da marksizem ni dogmatiziran, da je v marksizmu kritični impulz, ki napada specifične doktrine. Rekel sem že, da moramo razvijati marksizem, da moramo brati Marxovo delo v svojem sklepu. Marcuse je to poskušal skladno s shematizmom, ki je bistveno utopičen. Marcuse ni sposoben znanstvene analize. Izgubil je vidik delavskega razreda. Njegova idealizacija subproletariata je čisto romantična in brez resne osnove. Na drugi strani pa je moment znanstvene analize fundamentalen; ne more biti resnično revolucionarne politike brez prejšnje znanstvene analize, ki je povezana s splošno koncepcijo zgodovine in družbe. Za današnje revolucionarno gibanje je to najnujnejša potreba. Dejstvo je, da nimamo politike, ker nimamo teorije. Tako smo vsi stalinisti.

Stalin je bil velik taktik. V dani situaciji je v trenutku razumel, kaj je najbolje storiti in je dosegel nekaj realnih uspehov. Na primer, prav je imel proti Liebknechtu in Rosi Luxemburg. Podobno sta bila pakt s Hitlerjem in rokovanje z Ribbentropom popolnoma opravičljiva. S taktičnega vidika je bil to primer enostavne nujnosti. Stalinova velika zgodovinska zasluga je v tem, da je to takoj razumel. Toda na nesrečo Stalin ni bil marksist. Če si moram dovoliti paradoks, je bil Stalin trockist. Povedal vam bom zgodbo. Med Leninom in Stalinom je bilo nesoglasje okrog vloge in odgovornosti sindikatov. Trocki je rekel, da bi lahko imeli sindikati primarno nalogo konstrukcije države in bi se ustrezno s tem obnašali v vsaki situaciji kot organ države. Lenin je na drugi strani vztrajal, da bi sindikate videli kot masovne organizme in njihovo institucionalno odgovornost kot obrambo trenutnih interesov delavcev, angažiranih v proizvodnji. Tako vidite, kaj sem mislil s tem, ko sem rekel, da je bil Stalin trockist.

Dejstvo je, da Stalina še nismo nadomestili. Tako pri nas na Madžarskem kot na Poljskem smo se naučili proizvajati nekaj stvari, toda plani večinoma ostajajo na papirju. Praktično agrikultura dela prav dobro, toda industrializacija sploh ne gre. Manjka koordinacija: surovine ne dosegajo pravočasno tovarn, na primer. Moramo se naučiti povezati veliko odločitev ljudske politične moči s potrebami oseb, posameznikov. Abstraktni plani povzročajo anarhijo, in birokratizacija, posplošena s Stalinom, je strašno zlo. Družba je z njo zagazovana. Vse postaja nerealno, nominalistično. Ljudje ne vidijo nobenega smisla, strateškega cilja in tako se ne gibljejo, tako postaja problem individualne iniciative neresljiv. Popolnoma brezuspešno je osvežiti individualni profit po kapitalistični poti ali zahtevati zakone tržišča. Se vedno mislimo na kapitalizem, kakršen je bil v prejšnjem stoletju, toda tržišče devetnajstega stoletja je mrtvo. Na drugi strani pa je pod stalinizmom izgubljeno premišljevanje o velikih alternativah. Kakšne vrste družbo želimo graditi? Birokratsko socialistično družbo? Individualistično družbo, bazirano na industrializirani masovni proizvodnji in potrošnji? Pluralistično družbo, decentralizirano, z nizko ekonomsko produktivnostjo? Taka vprašanja se zdijo dolgočasna in brezvredna. In dejansko so brezvredna, ker so to streška vprašanja, ki jih stalinizem ni sposoben vprašati. Ne le da Stalin ni bil marksist, ampak je marksizem zavrgel, in tako danes nimamo realne politike, politike, zasnovane na strateškem planu.

F: Kaj bi lahko storili v Sovjetski zvezi, da bi izplavali iz stalinizma in se vrnili v marksizem?

L: Malo, zelo malo, praktično nič. Ker so podredili teorijo praksi, so naši sovjetski kolegi prisiljeni uporabljati marksizem enostavno za racionalizacijo trenutnih političnih nujnosti. Prerekanje, recimo med Sovjeti in Kitajci, nima nič opraviti z marksizmom. Je samo konflikt političnih taktik, ki se ne morejo razrešiti, ker ne obstaja splošna marksistična teorija.

F: Iz česa izvajate neobstoječo splošno marksistično teorijo, ki jo je mogoče aplicirati v naš čas?

L: Iz dejstva, da smo izgubljali osnovo in so nam stvari uhajale. So novi pojavi, o katerih nimamo kaj reči. Čakali smo na veliko krizo kapitalizma, toda kapitalizem od leta 1929 ni imel pomembnejše krize, ker je zaobsegel celotno družbeno življenje. Tega ne rečemo radi, toda res je. Masovna potrošnja delavcev je postala sredstvo za eliminiranje krize kapitalizma. Od tržišča, ki sta ga poznala Marx in Engels – strukturnega, objektivnega, v mnogem revolucionarnega nasproti neumnosti ruralnega življenja in tradicije sploh – smo se premaknili k manipuliranemu tržišču tega stoletja. Medtem ko so naše analize mirovale, se je kapitalizem razvijal. Ustavili smo se z Leninom. Po njem ni več marksizma.

V devetnajstem stoletju je na primer dolžina delovnega dne bila pomembno vprašanje. Šla je od štirinajstih ur na trinajst, dvanajst, deset in tako naprej. V devetnajstem stoletju je kapitalist lahko bil indiferenten do delavčeve potrošne kapacitete. Kapitalizem je bil zainteresiran predvsem za bazične investicije v težko industrijo in pomembne sektorje družbenega življenja je obšel. Danes je kapitalizem temeljito zainteresiran za vse družbeno življenje, od ženskih škornjev do avtomobilov, kuhinjske opreme in sredstev zabave. To je kvalitativna spomremlja, o kateri vemo malo. Slediti moramo razvoj proizvodne tehnike in zaradi tega razvoj delitve dela, reperkusije proizvodne tehnologije za profesionalne vloge in za poti, v katerih se realizira rezredni boj.

F: Zanima me vloga intelektualcev v oblikovanju splošne teorije, ki jo zahtevate. Ali lahko pojmujejo intelektualce kot separatno socialno skupino ali pa da so intelektualci mezdni delavci kot vsakdo drug?

L: Ne, ne zdi se mi, da so intelektualci čisto in navadno mezdni delavci kakor vsi drugi. Tako imenovana proletarizacija intelektualcev jih ni napravila za avtentične proletarce. Intelektualci imajo čisto posebno odgovornost. Tako med nami rečeno, na primer, imajo lahko resnično moč in igrajo pomembno vlogo v političnem odločanju. Toda še naprej nergajo. Kakor adolescent s svojim prvim dekletomj ponosen je nanjo, želi biti zapažen v družbi, toda istočasno se sramuje. Intelektualčeva zveza z močjo je ambivalentna. Uradna propaganda še naprej govori o „diktaturi proletariata“, toda intelektualci, ki pretendirajo biti delavci, postajajo smešni. Kako naj pozabimo, da sta celo Marx in Engels bila intelektualca in meščana in da je seveda Lenin sam izšel iz intelektualne meščanske družine. Lahko bi se spomnili tega, kar je rekel Lenin, da se socialistična zavest ne dviga spontano iz delavskega razreda, da je prinesena v delavski razred z revolucionarnimi intelektualci. Kako je to natančno videti, to se spreminja od enega do drugega obdobja, toda ni mehanične spontanosti niti fatalizma.

Seveda moramo za vsako ceno odpraviti paternalizem intelektualcev, zakaj paternalizem je vedno prikrita avtoritarnost in je zato tem bolj zahrbtn. Toda strah pred paternalizmom nam ne sme zapreti oči pred pomembnostjo vloge, ki jo v določenih odločilnih okoliščinah odigravajo velike osebnosti v zgodovini. Kaj bi se bilo zgodilo leta 1917 v Sovjetski zvezi brez Lenina? Ali smo lahko gotovi, da bi brez njega imeli oktobrsko revolucijo? Socializem je to, kar napravijo iz njega ljudje. Na njih je, da vidijo, da zgraditev socializma ovira in končno duši birokratizacija.

Prevod po World View, maj 1972 – MP

edward de bono

uporaba lateralnega mišljenja

Pred mnogo leti, v času zaporov za dolžnike je neki londonski trgovec dolgoval posojevalcu denarja znatno vsoto. Posojevalec, ki je bil star in grd, se je zagledal v lepo trgovčevno mladoletno hčer. Predlagal je kupčijo. Če bi čobil dekle, bi preklical dolgove njenega očeta.

Trgovec in njegova hči sta se nad predlogom zgrozila. Prekanjeni posojevalec je predlagal, da bi Previdnost odločila o zadevi. Rekel je, da bo v prazen mošnjiček dal kos belega in kos črnega kremenca, dekle pa bo moralo enega izvēči. Če bo potegnila črn kremenec, bo postala njegova žena, in očetov dolg bo izbrisan. Če bo izvēkla belega, bo ostala z očetom, dolgovi pa bodo izbrisani. Če ne bo hotela zbirati, bodo njenega očeta vrgli v ječo, a sama bo stradala.

Trgovec je nejevoljno pristal. Med pogovorom so stali na s kremenecem posuti stezi. Posojevalec se je sklonil, in dekle je zgrozena opazila, da je dal v mošnjo dva črna kremenca. In trgovčeva hči je morala izbirati med dvema kamnom, ki bosta odločala o nje in njenega očeta usodi.

Predstavljajte si, da stojite na stezi na trgovčevem vrtu. Kaj bi storili, če bi bili vi nesrečno dekle? Kaj naj bi po vašem storila, če bi ji morali svetovati?

Kakšen tip mišljenja bi si izbrali, da bi rešili problem? Verjamete, da pазljivo logična analiza mora priversti do rešitve, če rešitev je. Ta tip mišljenja je naravno vertikalno mišljenje (VM). Drugi tip je lateralno mišljenje (LM).

Vertikalni misleci običajno dekletu v taki situaciji ne pomagajo mnogo. Njihova analiza privede do treh možnosti:

1. Dekle naj ne vzame kremenca.
2. Dekle naj da vedeti, da ima na izbiro dva črna kamna, in izpostavi posojevalca kot goljufa.
3. Dekle naj vzame črn kremenec in se žrtvuje, da njenemu očetu ne bo treba v zapor.

Ti nasveti dekletu ne olajšajo situacije, saj gre njen oče v zapor, če ne vzame kremenca, ali pa mora omožiti posojevalca, če ga vzame.

Zgodba kaže razliko med VM in LM. Vertikalne mislece zanima dejstvo, da mora dekle vzeti en kamen. Lateralni misleci pa postanejo pozorni na

tistega, ki ostane v mošnji. Vertikalni misleci se postavijo na najrazumnejše stališče v situaciji, nakar jo poskušajo rešiti logično in pazljivo. Lateralni misleci se nagibajo k raziskovanju vseh mogočih stališč in ne sprejmejo le najbolj obetajočega in izdelanega.

Dekle v zgodbi o kremenecu seže v mošnjo in izvleče kremenec. Ne da bi ga pogledala, se namenoma spotakne in ga izpusti na stezo, kjer se v trenutku izgubi med drugimi.

„Oh, kako štorasto od mene,“ reče, „toda nič za to – lahko bomo ugotovili barvo po tistem, ki je ostal v mošnji.“

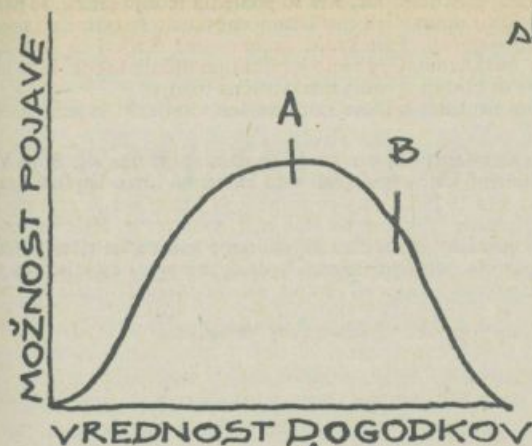
Zgornja zgodba je dober primer LM. Mnogo ljudi takoj instinktivno razume bistvo LM. Malo jih zavestno in nemanoma uporablja to pot, toda mnogi prepoznajo priložnost, ko se je pokazala uspešna.

VM je bilo zmeraj v ospredju kot edina učinkovita oblika mišljenja – vsaj v znanstvene in praktične namene. VM je tradicionalni–logični–posledični–matematični–aristotelski tip mišljenja. A s poglobljanjem prve luknje se ne da izkopati druge. Pri vsej učinkovitosti, ki jo ima VM, pa je le-ta popolnoma nezadostna za porajanje novih idej in novih pogledov na stvari.

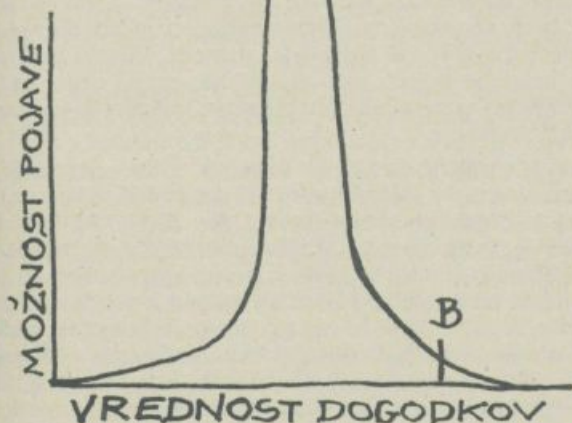
LM je „druga vrsta mišljenja“, toda nič manj učinkovita celo v praktičnih zadevah. Razlika med VM in LM je fundamentalna; korenine ima v opazovanju sistemske organizacije v možganih.

Velikanska učinkovitost človeških možganov je odvisna od tega, kako so le-ti organizirani kot ponavljajoči samo-izpopolnjujoči-se dvojni spominski sistem. To je sistem, ki iz ne-reda napravi red, a raje trpi star red, kakor da bi se oprjel novega. Sistem torej, ki omogoča vsakdanje življenje, a otežkoča avanturo. Življenje je bilo prav mučno, če bi morali najprej analizirati vse mogoče interpretacije nekega zvoka, da bi odskočili pred avtomobilom. Sicer pa najverjetnejša interpretacija popolnoma nadvlada ostale. V sistemu z normalno porezdelitvijo verjetnosti (slika 1) je najverjetnejša le malo pred manj verjetno. Samo-izpopolnjujoči-se sistem pa je dinamični sistem; najverjetnejša interpretacija je zmeraj daleč od manj verjetne (slika 2).

sl. ①

sl. ②

Najpreprostejši primer samo-izpopolnjujočega-se sistema je prazen kozarec. Če ga blago sunemo, ga negativni feed-back pripelje nazaj v prvotno lego. Če ga potisnemo še za kanec, ga odnese v pozitivnem feed-backu do mejne pozicije. Združimo te samo-izpopolnjujoče-se lastnosti možganov s spominskim sistemom (to mora biti dvojni spominski sistem, glede na omejeno trajanje samo-izpopolnjujočega-se sistema). Najdemo se pri zelo togi, a neskončno praktični obliki kopičenja informacij.

Začetno stopnjo perceptualne izbire potrebujemo ne glede na to, kako daleč gremo po običajnem logičnem redu nazaj. Ne glede na odlično logiko bo perceptualni izbor določil, kako lahko je problem razrešljiv. Po VM človek sprejme najmočnejšo možnost, gradi na njej in jo zelo upošteva, v upanju, da mu bo že napor ustvaril rešitev. Po LM neprestano zamenjuje začetni perceptualni izbor in ne potroši veliko logike, ko izbere pravo pot.

Nekateri obravnavajo možgane kot statističen računalnik. To bo zgrešena misel, saj računalnik bazira na verjetnosti, možgani pa na dajanju prednosti.

Učinek togosti in neizogibnosti perceptualnega izbora se kaže v naslednjem vizualnem problemu: narišite lik, ki ga lahko z eno ravno črto razdelite v štiri enake dele (po obsegu, kotih in površini). Lik mora biti mogoče izrezati iz papirja in prerezati na štiri enake dele z enim urezom škarij. Rešitev je na naslednji strani.

Slabe strani visoko verjetnostnega VM so neločljive od dobrih, če so samo drugi aspekti dobrih. LM je poskus izogniti se samo-izpopolnjujočim-se lastnostim možganskega sistema v smislu porajanja novih idej. Pri višji stopnji programiranja računalnikov so opazili, kako so pomembni tudi naključni podatki. To je zanimivo, kajti za mnogo ljudi so računalniki simbol logičnega posledičnega mišljenja.

Skozi logično mišljenje se najprej razvije kontekst in skozenj opazujemo problem. Z LM pa se najprej izkristalizira problem, nato pa kontekst, da ga podpre. (Za možgane je naravno, da razvijejo kontekst za karkoli v zavesti.) Strokovnjaki, ki so izhajali iz znakov elektro-magnetskega valovanja Clerca Maxwella, so pravilno povedali Marconiju, da brezžični valovi ne bi sledili Zemljini krivulji, ampak bi se izgubili v vesolje. Marconi je neumno verjel, da je Atlantski ocean pač samo večja razdalja od tistih, ki jih je že uspešno premagal, da bo torej potreboval le močnejši oddajnik in občutljivejši sprejemnik. Uspeh je – kontekst za to so razvili kasneje.

Tradicionalne miselne metode, kakor je tradicionalna matematika, so samovoljne in večinoma ne ustrezajo sistemski strukturi možganov. Ljudje so bili z evklidsko geometrijo čisto zadovoljni, dokler nista Riemann in Lobačevski pokazala, da so mogoče tudi druge geometrije. Naša matematika ima za osnovo mehanična načela, kakor je $2 + 3 = 5$ (s kakšnimi modularnimi variantami.) Popolnoma mogoče je osnovati matematiko na stališču, da je $2 + 3 = 3$. Taka matematika bi bila bolj biološka kakor mehanična.

Nekatere fundamentalne razlike med VM in LM lahko predstavimo takole:

VM je posledično in napreduje po poti korak za korakom. LM lahko dela skoke in s tem zapolni vrzeli.

Skozi VM mora biti vsak korak opravičen in čvrsto podprt s prejšnjim. (To je tako fundamentalna osnova logike, da bi z njeno pomočjo lahko pričeli razlagati logiko psu, ki bi postal zanjo dojemljiv.) Po LM korakov ni treba opravičiti do konca, kakor se tudi dva dela mosta ne moreta sama podpirati, dokler se na sredini ne združita.

Z VM izberemo najverjetnejši približek in napredujemo od tam. Z LM se pomaknemo vstran in ustvarimo toliko približkov, kolikor jim moremo, ter jih vse pozorno raziščemo.

Z VM si človek blokira določene poti z negativni. Z LM uporabi vse steze in vse avenije.

Kategorije in definicije so po VM na široko, a togo razvrščene. Po LM so razvrščene v času, ne v prostoru.

Po VM se človek koncentrira in izključi vse tisto, kar ga moti. Po LM ne le pozdravlja, marveč tudi koristno uporabi vsak naključni vpliv.

To je le nekaj razlik. Tistim, ki so vpleteni v tako imenovani ustvarjalni proces, so bolj ali manj očitne, zato so tudi navedeni le drobci. Vendar pa ne izhajajo iz opisa kreativnega procesa, temveč iz opazovanja funkcionalnega vedenja možganov-biološkega sistema.

LM uporabljajo zavestno ali drugače večinoma ustvarjalci. Študij bistva LM lahko razširi njegovo uporabnost in jo napravi bolj namensko. Na žalost LM ni posebno razširjeno v znanosti in na praktičnih področjih. Znanstveniki postanejo čisto nesrečni, ker proces ni bolj predvidljiv in bolj pod kontrolo. Očitno ne razumejo, da metoda, ki ni pod strogo kontrolo, ni zato tudi manj učinkovita. Če deklica igra ruleto z denarjem svojega fanta, a obdrži priigrano, komaj da odkloni igro, češ da ne ve, katero igro bo dobila. VM obljublja najmanj rešitev in pogosto prelomi obljubo. LM poveča možnosti do maksimuma rešitev in ničesar ne obljublja.

Sele ko človek pride iz semantičnega spakovanja in igre opisa, je zmožen presojanja vnaprej. Vendar celo tisti, ki iz navade uporabljajo osnovni koncept LM, uporabljajo le-to večinoma na vertikalni način. Lateralno mišljenje ni zamenjava za vertikalnega, ampak njegova dopolnitev. Je razdor verjetnostnih vzorcev v možganih, a dopušča začasno obnovo. Oblikovati ostro ločeni možnosti in izbrati eno ali drugo je vertikalna značilnost razuma. Izbira med gotovostjo in možnostjo, deskriptivnim in fluidnim, stabilnostjo in spremembami, istostjo in vznemirjenjem, varnostjo in avanturo. Razumu je zelo težko učinkovito oscilirati med njimi, saj je polarizacija njegova tako fundamentalna značilnost. Možgani so sposobni LM tako, kot so sposobni humorja. Oba definirata sistem. Hudo mračno bi bilo, če bi lahko konstruirali računalnik s smislom za humor.

V tem članku, kakor tudi v knjigi (The Use of Lateral Thinking), je opis LM zelo splošen. Namen je le določiti žarišče. LM je definiran tip mišljenja, ne le kopica pravil, tehnik ali teorij; detajlno opisovati tako obsežno področje pa ima tudi svoje nevarnosti.

Ko so dali ta problem reševati sto ljudem, so bile reakcije takšne:

35 % ni našlo rešitve (I).

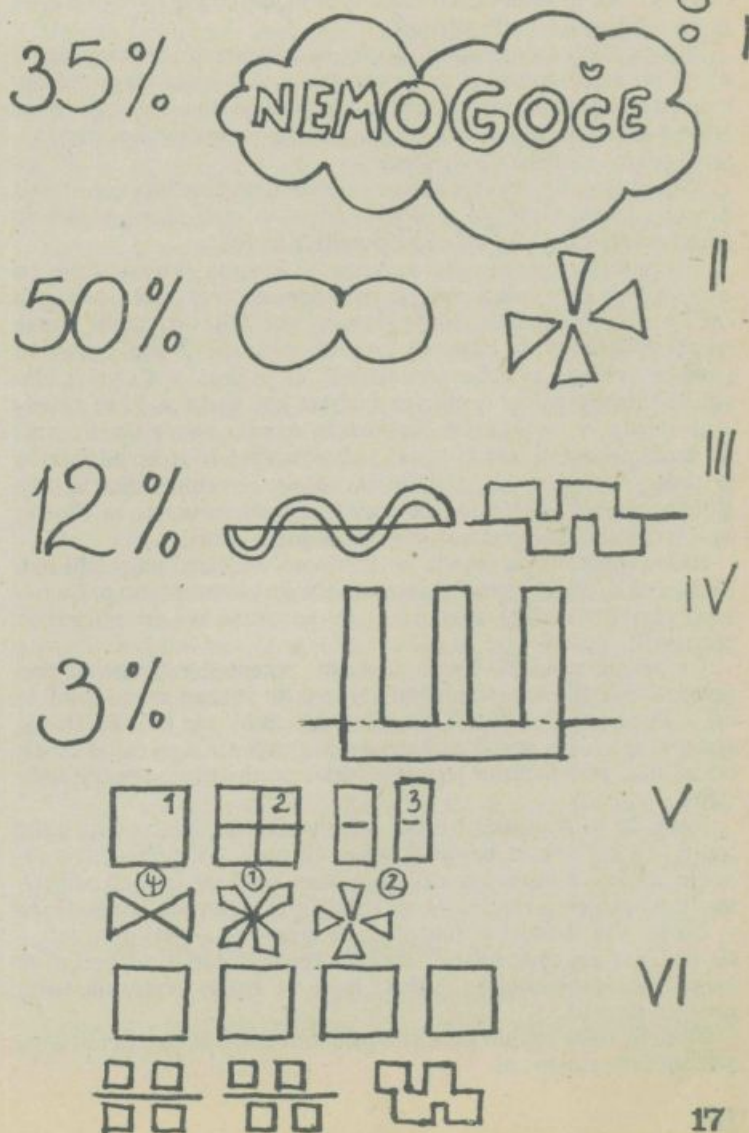
50 % je našlo eno ali drugo varianto pod II. Rešitvi sta očitno napačni, saj bi lika, izrezana iz papirja in prerezana s škarijami, razpadla vsak le na dva dela.

12 % je rešilo problem na enega od dveh načinov pod III. Oba sta pravilna.

3 % so rešili nalogo na daleč najelegantnejši način (IV). Težava te rešitve je v tem, da kosi niso simetrični, ampak je eden osnova ostalim trem.

Ob reševanju te preproste naloge je težava v tem, da v trenutku, ko je problem definiran, zraste „perceptualni izbor“ kvadrata, razdeljenega na štiri četrtine. Iz te predstave se razvijeta dve napačni rešitvi (V, 4, 2). Če pa si problem zastavimo kot delitev štirih identičnih likov, razvrščenih okoli ravne črte, ni nobenih težav in stvar se razvija kot na sliki VI.

Prevedel BOGDAN LEŠNIK

SAMOSTOJNOSTIJEVNAJE NEMŠKE UNIVERZE

OPOMBA UREDNIŠTVA: Na ta Heideggerjev tekst iz leta 1933 (ko je z nastopom nacizma postal rektor freiburške univerze) se v že dober čas trajajočih polemikah o Heideggerju in heideggerjanizmu sklicujejo slovenski intelektualci. Vendar ga doslej ne ena ne druga stran ni prevedla in objavila. To je zdaj storjeno. Zakaj? Da bi dokazovali Heideggerjevo povezanost z nacizmom ali da bi dokazali njegovo „fantastično zabldo“? Nobena filozofija, ki ostaja filozofija, ne more obvarovati človeka pred tem, da izigrava in je izigran. Zato torej. (Pristnim filozofom in marksistvujučim dogmatikom na znanje).

Prevzetje rektorata je zaobveza k duhovnemu vodenju te visoke šole. Pripadnost (*sledništvo* – *Gefolgschaft*) učiteljev in učencev nastaja in črpa svoje moči samo iz resnične in skupne zakoreninjenosti v bistvu nemške univerze. To bistvo pa pride do jasnosti, višine in moči šele, če predvsem in vsakokrat vodi voditelje same, če jih vodi z neizprosno tiste duhovne naloge, ki žene usodo nemškega ljudstva v oblikovanje njegove zgodovine.

Poznamo to duhovno nalogo? Če jo ali ne, vprašanje ostane nespremenjeno: ali smo mi, učitelji in učenci te visoke šole, resnično in skupno zakoreninjeni v bistvu nemške univerze? Ima to bistvo čisto tvorno moč za našo tubit? Seveda šele takrat, ko hočemo to bistvo iz njegovega temelja. Toda kdo more o tem dvomiti? Navadno vidimo prevladujočo bistveno značilnost univerze v njenem „samostojnem upravljanju“ (*Selbstverwaltung*), ki naj se ohrani. Samo – ali smo tudi do konca premislili, kaj terja od nas ta zahteva po samostojnem upravljanju?

Samostojno upravljanje namreč pomeni: samim sebi zastaviti nalogo in si sami določiti pot in način njene uresničitve, in v tem sami biti to, kar naj bi bili. Toda ali potemtakem vemo, *kdo smo mi sami*, to utelešenje učiteljev in učencev najvišje šole nemškega ljudstva? Ali to sploh lahko vemo brez neprestanega in najtrdnjše premišljevanja o sebi samem?

Niti poznavanje današnjih razmer na univerzi niti seznanjenost z njeno prejšnjo zgodovino še ne zagotavlja zadovoljujočega vedenja o njenem bistvu – zato naj se v prihodnje omejimo najprej na jasnost in trdoto tega bistva, da ga v taki samoomejitvi hočemo in v tem hotenju sami sebe potrjujemo.

Samostojno upravljanje se vzdržuje samo na temelju razmišljanja o sebi samem. Le-to pa se dogaja edino v moči samopotrjevanja nemške univerze. Ali ga bomo izpolnili in kako?

Samopotrjevanje nemške univerze je izvorna skupna volja po njenem bistvu. Nemška univerza nam pomeni visoko šolo, ki vzgaja (*in die Erziehung und Zucht nimmt*) voditelje in varuhe usode nemškega naroda iz znanosti in prek znanosti. Volja po bistvu nemške univerze je volja po znanosti, če je (kot) volja po zgodovinski duhovni nalogi nemškega ljudstva kot ljudstva, ki se zaveda sebe samega v svoji državi. Znanost in nemška usoda maratona priti do moči *predvsem* v volji bistva (*Wesenswille*). In to bosta tedaj in le tedaj, ko bomo mi, učitelji in učenci – najprej izkazali najglobljo, najbolj notranjo (*innerste*) nujnost znanosti in drugič, vzdrževali nemško usodo v njeni najsrajnejši stiski.

Bistva znanosti pa seveda ne izkusimo v njegovi najgloblji nujnosti, dokler samo izpodbijamo samosvojost in nesporno pričujočnost preveč današnje znanosti – če govorimo o „novem pojmu znanosti“.

Če želimo določiti bistvo znanosti, potem si moramo najprej ogledati odločilno vprašanje: ali naj znanost vnaprej za nas sploh še *bo* – ali pa jo bomo pustili, da se prižene do hitrega konca? Da naj znanost sploh *bo*, nikoli ni brezpogojno nujno. Če pa naj in če naj *bo* za nas, pod katerim pogojem lahko potemtakem resnično obstaja?

Samo če se izpostavimo moči začetka naše duhovnozgodovinske tubiti. Ta začetek je nastanek grške filozofije. V njem vstaja začetni človek s pomočjo svojega govora privrati iz ljudskosti nasproti *bivajočemu v celoti* in ga vprašuje in zapopada *kot* bivajoče – kar je. Vsa znanost je filozofija, če zmore to vedeti in hoteti – ali ne. Vsa znanost ostaja zavezana temu začetku filozofije. Iz njega črpa moč svojega bistva, kajti še ostaja vraščanje temu začetku nasploh.

Za našo tubit želimo ponovno pridobiti dve izstopajoči lastnosti grškega bistva znanosti.

Pri Grkih je krožilo izročilo, naj bi bil Prometheus prvi tuložot. Temu Prometeju da Aishilos izreči stavek, ki kaže (izraža) bistvo vedenja:

ΤΕΧΝΗ ΔΑΝΥΤΗΣ ΚΟΦΕΥΕΤΕΡΑ ΜΑΚΡΩ

(„Sposobnost je močnejša od vedenja.“ – Gantar)

„Vedenje je namreč mnogo bolj nemočno kot nujnost.“ To pomeni: vsako vedenje o stvari ostaja najprej izročeno premoči usode in se ji odreka.

Prav zato mora vedenje pokazati (razviti) svojo največjo upornost, da bi se šele razprla (*aufstehen*) vsa moč skritosti bivajočega – za resnično odreko (*um wirklich zu versagen*). Tako se razpre bivajoče v svoji nezasnovljivi nespremenljivosti in posodi vedenju svojo resnico. Ta govor o ustvarjalni nemoči vedenja je beseda Grkov, ob kateri se preveč rado zamenjuje vzor za čisto, na sebi samem zasnovano in zato sebe pozablajoče vedenje, ki ga imamo za teoretično zadržanje.

Toda kaj je *δευρία* za Grke? Pravimo: čisto opazovanje, ki ostaja zavezano stvari v njeni polnosti in zahtevnosti. To opazujoče vedenje naj se dogaja ob pozivanju na Grke, zavoljo sebe samega. Vendar je to pozivanje zgrešeno. Kajti, prvič, se „teorija“ ne dogaja zavoljo sebe same, temveč edinole v strastnem prizadevanju priti bivajočemu kot takemu bliže in ostati v njegovi stiski. Drugič pa se Grki borijo prav zato, da bi to opazujoče vpraševanje zapopadli in izpolnili kot eno, da, kot najvišjo obliko *energeie* (*ἐνέργεια*) Biti-na-delu (*desam-Werke-seins*) človeka. Njihov smoter ni bil v tem, da bi prakso primerili teoriji, temveč obratno, da bi teorijo razumeli iz prakse. Grkom znanost ni neka kulturna dobrina, temveč najbolj notranje določujoča sredina celotne ljudsko-državne tubiti. Zanje znanost tudi ni golo sredstvo osveščanja nezvestnega, temveč moč, ki jasno obvladuje in zajema celotno tubit.

Znanost je vprašujoče vztrajanje sredi stalno prikrivajočega se bivajočega v celoti. Hkrati to delujoče vztrajanje ve za svojo nemoč pred usodo.

To je začetno bistvo znanosti. Toda ali ni ta začetek že dve in pol tisočletji za nami? Ali ni napredek človeškega dejanja spremenil tudi znanost? Gotovo! Za njim prihajajoča krščansko-teološka razlaga sveta (miselnost) prav tako kasnejše matematično-tehnično mišljenje nove dobe sta znanost časovno in strokovno oddaljila od njenega začetka. Toda začetek sam s temi nikakor ni premagan ali celo izničen. Kajti, postavimo, če je izvorna grška znanost nekaj velikega, ostaja *začetek* tega velikega *to največje*. Bistvo znanosti ne more enkrat postati izpraznjeno in izrabljeno, kot se vsem izsledkom in „mednarodnim organizacijam“ navkljub dogaja danes, če veličini začetka še ni napočil njen čas. Začetek še je. Ne leži za nami kot že davno zgodeno (minulo), temveč stoji *pred* nami. Začetek je (kot) to največje, vnaprej nad vse prihajajoče in tako nad nami (že oddaljen). (*Der Anfang ist als das Grösste im voraus über alles Kommende und so auch über uns schon hinweg gegangen*). Začetek je vržen v našo bodočnost. Tam stoji kot oddaljeno razpolaganje nad nami znova nasproti prinašajoč svojo veličino.

Samo če se odločno podredimo tej oddaljeni odločitvi, da bi ponovno pridobili veličino začetka, samo takrat bo postala znanost najgloblja nujnost tubiti. Sicer ostane naključje, ki smo nanj nalezli, oziroma umirjeno ugodje nenevarnega delovanja za pospeševanje golega napredka znanja (*Kenntnis*).

Če pa se podredimo oddaljeni odločitvi začetka, potem mora postati znanost osnovno dogajanje naše duhovno-ljudske tubiti.

In ravno ko naša najbolj lastna tubit stoji pred veliko spremembo, ko res je, kar je rekel Friedrich Nietzsche, zadnji nemški filozof, ki je strasno iskal Boga: „Bog je mrtev.“ – ko se moramo resnično ukvarjati s to zapuščenostjo današnjega človeka sredi bivajočega, kako je tedaj z znanostjo?

Tedaj se spremeni prvotno čudeče se vztrajanje Grkov, sprva popolnoma odkrite izpostavljenosti, v skrito in negotovo, se pravi vprašljivo. Vpraševanja potem niso več samo premagljive predstopnje, ki vodijo do odgovora kot vedenja. Vpraševanje tedaj razvije svojo lastno moč izključevanja bistvenega vseh stvari. Vpraševanje tedaj privede do skrajne poenostavitve uvida v neizogibno.

Takšno vpraševanje razdrobi enotnost (*skupno vsebovanost*, *Verkapsellung*) znanosti v ločene stroke, zadržuje jo pred brezizgovorno in brezciljno razpršitvijo v posamezna polja in vidike in jo

znova vzpostavlja neposredno iz plodnosti in blagoslova vseh svetovnih sil človeško-zgodovinske tubiti, kot so: narava, zgodovina, jezik; narod, нравnost, država: pesnjenje, mišljenje, verovanje; bolezen, blaznost, smrt; pravo, gospodarstvo, tehnika.

Če želimo bistvo znanosti v smislu vprašujočega, neprikritega zadržanja sredi negotovosti bivajočega v celoti, potem ustvari ta bistvena volja našemu narodu svoj svet najgloblje in skrajne nevarnosti, to je resnično duhovni svet. Kajti „duh“ ni niti prazna bistroumnost niti neobvezujoča igra duhovitosti niti brezizvorno prizadevanje razumu primerjene členitve, še manj svetovni um, temveč (duh) je izvorno določena, vedoča izključenost za bistvo biti. In duhovni svet nekega naroda ni nadgradnja neke kulture, kot tudi ni arzenal za uporabna znanja in vrednote, temveč je moč najglobljega ohranjanja svojih izvornih in resničnih sil kot moč najbolj notranjega vzbujenja in nadaljnega pretresanja svoje tubiti. Samo duhovni svet zagotavlja ljudstvu veličino. Kajti prizadeva si za te, da bi stalno razlikovanje med voljo do veličine in dopuščanjem propada postalo mera (zakon) koraka, za nadaljnji pohod, ki ga je naš narod določil (*nastopil, antreten*) za svojo prihodnjo zgodovino.

Če želimo to bistvo znanosti, potem mora učiteljstvo univerze resnično v skrajnem pomenu (točkah) predstaviti nevarnost stalne svetovne negotovosti. Če se tega trdno drži, se pravi, če mu raste od tod — v bistveni bližini stiske vseh stvari — skupno vpraševanje in skupinsko določeno izrekanje, tedaj postane močno za vodstvo. Kajti za vodenje ni odločilno golo predhodnje, pač pa zmožnost, da gre človek sam, ne iz samovolje in oblastiželjnosti. Taka moč se veže na bistveno, ustvarja izbiro najboljšega in prebuja čisto pripadnost tistih, ki imajo novi pobum. Toda pripadnosti nam ni treba šele prebujati. Nemški študentje so na pohodu. In ko iščejo voditelje, so to tisti, po katerih hočejo uveljaviti svojo lastno določeno v utemeljeno resnico, ki ve, in jo postavi v jasnost besed in vrednot, ki prinašajo spoznanje.

Odločenost nemških študentov biti v oporo nemški usodi v njeni najskrajnejši stiski postane volja do bistva univerze. Ta volja je resnična volja, v kolikor nemški študentje prek študijskega prava postavijo sami sebe pod zakon njenega bistva in tako to bistvo šele najprej določijo (omejijo). Samemu sebi postavljati zakone je najvišja svoboda. Toliko opevana „akademsko svoboda“ bo pregnana z nemške univerze, kajti ta svoboda je bila nečista, ker je bila zgolj zanikajoča. Pomenila je uklanjanje se brezskrbnost, poljubnost namenov in nagnjenj in navezanost na dejanju in nehanju. Pojem svobode nemških študentov bo zdaj povrnjen k svoji resnici. Iz nje se izvija prihodnja obveznost in naloga nemških študentov.

Prva obveznost je v ljudski skupnosti. Zavezuje (k udeležbi) pripevanju in sodelovanju pri naporih, bremenih in znanjih vseh poklicev in članov naroda. To obveznost bo odslej potrjevala in zakoreninila v študentski tubiti *delovna služba*.

Druga obveznost nemških študentov je v duhovni nalogi nemškega naroda. Ta narod deluje za svojo usodo, kolikor postavlja svojo zgodovino v odprtost premoči vseh svet oblikujočih sil človeške tubiti in si vedno znova izbojuje svoj duhovni svet. Tako izpostavljen v mejno vprašljivost lastne tubiti hoče biti ta narod duhovni narod. V svojih voditeljih in varuhih zahteva od sebe in zase najtršo jasnost najvišjega, najširšega in najbolj bogatega vedenja. Študentska mladina, ki si kmalu drzne stopiti v moškost in svoje hotenje razpenja prek prihodnje usode naroda, si iz temelja prizadeva za službo temu vedenju. *Služba vedenju* zanjo ni več prignati se prek topega in hitrega vezbanja do „imenitnega“ poklica. Zakaj, ker državnik in učitelj, zdravnik in sodni, župnik in stavbenik vodijo ljudsko-državno tubit in so v svojih temeljnih ozirih pozorni na svet oblikujoče sile človeške tubiti in jih obvladujejo (*scharfhalten*), zato so ti poklici in vzgajanje zanje izročeni službi vedenja. Vedenje ni v službi poklica, marveč obratno: poklici dosegajo in določajo (*verwalten*) najvišje in bistveno vedenje ljudstva za njegovo celotno tubit. Toda za nas to vedenje ni pomirjeno sprejetje znanja o bistvenostih in vrednotah na sebi, temveč najostrejša ogroženost sredi nadmoči bivajočega. Vprašljivost biti nasploh izšli od ljudstva delo in borbo in ga privede v državo, ki ji poklici pripadajo.

Tri obveznosti — prek ljudstva do usode države v duhovni nalogi — so nemškemu ljudstvu enako izvirne. Tri odtod izhajajoče službe — delovna, obrambna služba in služba vedenju — so enako nujne in na istem nivoju.

Sodelujoče vedenje za ljudstvo, (in) vedenje, ki se ohranja v pripravljenosti za usodo države, tvorita šele skupno z vedenjem o duhovni nalogi izvorno in izpolnjeno bistvo znanosti, ki nam je naložena nje uresničitev — če se primeri nadaljnjemu določanju začetka naše duhovno-zgodovinske tubiti.

Ko ugotavljamo, da je nemška univerza po svojem bistvu visoka šola, ki vzgaja in disciplinira (*in die Erziehung und Zucht nimmt*) voditelje in varuhe usode nemškega naroda iz znanosti in skozi znanost, mislimo to znanost.

Ta izvorni pojem znanosti nas ne zavezuje samo k „stvarnosti“ (treznosti), temveč predvsem k bistvenosti in enostavnosti vpraševanja sredi zgodovinsko-duhovnega sveta narodov, da šele v tem se lahko stvarnost resnično utemelji, t. j. najde svoj smisel in mejo.

Znanost v tem pomenu mora postati oblikujoča sila utelesbe (*Koerperschaft*) nemške univerze. V tem leži dvoje: Pojem znanosti mora vsaj enkrat pretresti učitelja in učenca. Ti morajo biti vsak na svoj način vsaj enkrat pretreseni in morajo pretreseni ostati. Hkrati mora ta pojem znanosti preoblikujoče poseči v osnovne oblike, znotraj katerih učitelj in učenec vsakokrat skupaj znanstveno delujeta: v fakultete in strokovne oddelke.

Fakulteta je fakulteta samo, če se razvije v zmožnost ustvarjanja duhovnih zakonov, zakoreninjeno v bistvu svoje znanosti, da bi izoblikovala sile tubiti, ki jo prežemajo, v en duhovni svet naroda.

Strokovni oddelek je strokovni oddelek samo, če se že od začetka postavi v območje te duhovne zakonodaje in s tem razveljavi meje stroke ter premaga to zatohlo in nečisto poklicu zunanje dresure.

V trenutku, ko fakultete in oddelki sprožijo bistveno in enostavno vpraševanje svoje znanosti, ta zadnja nujnost in stiska ljudsko-državno tubiti tudi že prevzema učitelje in učenca.

Vendar izoblikovanje izvornega bistva znanosti zahteva izmero moči, odgovornosti in večjega potrpljenja, kajti temu nasproti pride bodisi vestna poslušnost ali prizadevno izboljševanje že gotovega načina postopanja komajda v poštev.

Toda če so Grki potrebovali tri stoletja, da so privedli na prava tla in gotovo pot samo vprašanje kaj bodi vedenje, tedaj mi res ne smemo domnevati, da bo razjasnitev in razplet bistva nemške univerze sledila že v tekočem ali prihodnjem semestru.

Vendar, eno vemo jasno iz prikazanega bistva znanosti: da bo nemška univerza prišla do podobne in moči samo tedaj, ko se bodo izvorno našle v eni oblikujoči sili tri službe — delovna, obrambna služba in služba vedenju. To pomeni:

Bistvena volja učiteljev mora priti do enostavnosti in širine vedenja, da bi obvarovala in okrepila bistvo znanosti. Bistvena volja učencev se mora povzdigniti do najvišje jasnosti in vzgojenosti vedenja in zahtevno in določno oblikovati sovednost za ljudstvo in njegovo državo v bistvo znanosti. Obe volji se morata vzajemno pripraviti za boj. Vse voljne in miselne zmožnosti, vse sile srca in vse sposobnosti telesa se morajo razviti iz boja, se stopnjevati v boju in se ohraniti kot boj.

Volimo (izbiramo) spoznavni boj vprašujočega in izpovedujemo s Karлом von Glauewitzom: „Odrekam se lahkomišelnemu upanju na rešitev prek slučaja.“

Borbena združba učiteljev in učencev pa bo šele tedaj spremenila (predručala) nemško univerzo v mesto duhovne zakonodaje in v njej dosegla sredino najbolj strumne zbranosti za najvišjo službo narodu v njegovi državi, ko bodo učitelji in učenci bolj enostavno, trše in manj zahtevno (bolj skromno) kot ostali tovariši iz ljudstva uravnavali svojo tubit. Sleherno vodstvo mora priznavati tistim, ki mu sledijo, lastno moč. Vsaka poslušnost (*Folgen*) pa nosi v sebi odpor. To bistveno nasprotje med tistimi, ki vodijo, in tistimi, ki sledijo, ne sme biti niti zabrisano, kaj šele izbrisano.

Samo boj ohranja nasprotje odprto in zasadi v celotno udeležbo (*Koerperschaft*) učiteljev in učencev tisto osnovno razpoloženje, iz katerega sebe omejujoče samopotrjevanje opolnomoči odločno razmišljanje o samem sebi v čisto samo-upravljanje.

Hočemo bistvo nemške univerze ali ga nočemo? Na nas je, da in koliko si prizadevamo za samorazmišljanje in samopotrjevanje iz temelja in ne samo mimobežno ali pa da — z najboljšim namenom — samo spreminjamo stare uredbe in dodajamo nove. Nihče nam ne bo branil to storiti.

Toda nihče nas tudi ne bo vprašal, ko bo pritiskala duhovna sila Zahoda in se bo le-ta lomil na vseh koncih; ko se bo zlohotna prividna kultura sesula vase in raztrgala vse sile ter jih pustila zadušiti se v blaznosti.

Če se to bo zgodilo ali ne, to je odvisno od tega, ali se še vedno znova hočemo kot zgodovinsko-duhovni narod ali se nočemo več. Vsak posameznik soodloča o tem, tudi takrat in prav takrat, kadar se tej odločitvi izmika.

Vendar hočemo sami sebe. Zakaj mlada in najmlajša sila naroda, ki že zapopada prek nas (*hinweggreift*) je o tem pravkar odločila.

Sijaj in veličino tega nastopa pa razumemo popolnoma šele tedaj, če nosimo v sebi tisto globoko in resnično sprevidevnost, (*razsvetljenost, besonnenheit*) ki iz nje govori stara grška modrost:

τα ... μέγαν πάλιν ἐπύραχθ...

„Vse veliko je v prevratu.“ (Platon, Politeia 497, 9)

(„Sve, što je veliko, nestalno je.“ (prevod Albin Vilhar, Država 497, 11, Beograd 1957)

Prevod: LS

OH OČE, KAKO SI VSEMOGOČEN!

Čreda ovac. Čuvam ovce, tranzistor mi svira — vse mo- goče litanije Wilkinsona, Levija in Lagrangea, navit od Očeta, ki je rekel — Zato! in njegov vse- mogočni odmev še sedaj straši po vogalih hiše številke, oble- čene v masko samoprepičanja. Tako je, in tako je prav; tako je bilo in tako bo — kot srednje- veška trdnjava, trdna, nepri- stopna in popolna, samopre- pičana in samozaverovana, nobenih odklonov, dvomov, strahu, poskusov...

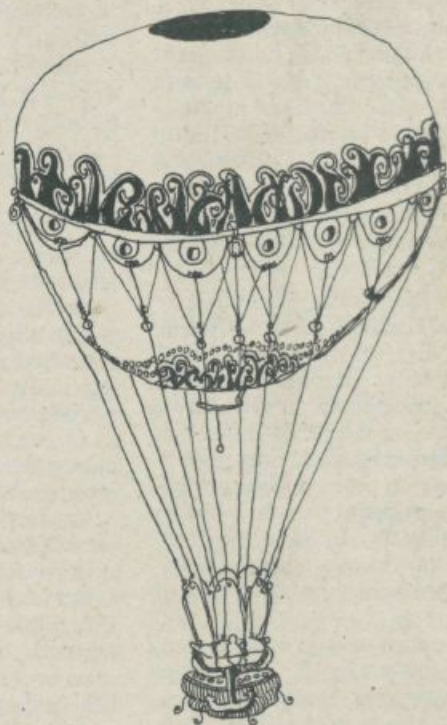
Vse natanko sprogramirano (čreda ovac); dve kili predavanj in ščepec po nosu; kakšno vpra- šanje? (čreda ovac) — ne, ne — vse jasno: klopi so zato, da iz njih ovčice prepisujejo s table, in zato, da Oni bolj suvereno žebra svoje molitvice, sam in neomadeževan (čreda ovac), faks je faks, na njem se dobijo titlji; ampak prej je treba še gor pa dol, pa na izpite (čreda ovac); kaj izpiti? , kako izpiti? zakaj ta predmet? zakaj štu- dij? zakaj tak študij? zakaj sploh študij: ah gas gos gus guz- nem — koga le to briga! Važno je zbiranje podpisov, pa nabi- ranje izpitov (čreda ovac), zbi- ranje hroščev pa nabiranje znanstvenih informacij. Nabe- remo pa le koščke izgubljenih iluzij — kaj bi morje ptice hru- ške in potica...

— Sedaj sem v tretji in nisem nič; dobivam štipendijo in štu- diram po cel dan. Vem, da je H. K. kurba in da so Vietnamci reveži. Vem, da bom z veliko muko nabiral izpite in bi me veselilo, če bi jih bilo manj. Vem, da krava moka in konj hrza, lisica pa skače po vrelem kropu. Moja škrbinasta dekla ljubi jabolčne peške, kolektivni duh me pa prav nič ne briga. Menim, da bi bila čitalnica prav koristna stvar, in menim, da je še zlepa ne bomo dobili. Menim tudi, da je to zelo grdo in ne- pravično, zdaj moram pa študi- rat...

— Ne vem, kaj naj počnem, ko bom diplomiral, ampak ma- tematika je tako uporabna reč, povsod jo lahko uporabite... za praskanje po zadnjici in vrta- nje po nosu, za to smo stro- kovno usposobljeni, sicer pa se prav nič ne spoznamo na kar- koli — medicino, ekonomijo, sociologijo, psihologijo, kemijo, biologijo...

— Ko bom velik, bom Polde. On je velik in vsemogočen, je preste in nosi veliko črno ak- tovko; vedno bulji v tla in pre- žvekuje svoje številke. Pravijo, da je velika glava. Mislim, da je Polde koristna žival.

Postali bomo novi možgani, fantastično idiotski možgani stehnizirane družbe; kupite sre-

čo, računalniki vam zagotav- ljajo srečo, oranžno brezbarvno srečo potrošništva! Dober, boljši — Računalnik! Prihod-

nost je računalniška, in rabimo njene preroke — številkarje, ki bodo znali ubogati ukaze njega — Računalnika...

MILAN VODOPIVEC

(Iz lista št. 7, glasila matematikov in fizikov)

ZASNOVE PRILOGA TRIBUNE

IDEJNO POLITIČNA VPRAŠANJA RAZVOJA VISOKEGA ŠOLSTVA V SAMOUPRAVNI SOCIALISTIČNI DRUŽBI

TEZE O IDEJNOPOLITIČNIH VPRAŠANJIH RAZVOJA VISOKEGA ŠOLSTVA V SAMOUPRAVNI SOCIALISTIČNI DRUŽBI SO REZULTAT VEČ KOT DVELETNEGA DELA KOMISIJE CK ZKS ZA DRUŽBENOPOLITIČNA IN IDEJNA VPRAŠANJA ZNANOSTI, PROSVETE IN IDEJNOPOLITIČNO USPOSABLJANJE KOMUNISTOV. V RAZPRAVAH O POSAMEZNIH OSNUTKIH TEZ — BILO JIH JE KAR ŠEST — SO SODELOVALI IN DALI USTVARJALNI PRISPEVEK TUDI SEKRETARIAT CK ZKS, KOMITE UNIVERZITETNE KONFERENCE ZKS LJUBLJANA, KOMITE KONFERENCE VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV MARI-

BOR, ŠTEVILNI UNIVERZITETNI UČITELJI, ŠTUDENTI IN NEKATERI VODILNI DRUŽBENOPOLITIČNI DELAVCI. DELOVNO SKUPINO, KI JE VSESKOZI NAJBOLJ INTENZIVNO SODELOVALA PRI OBLIKOVANJU TEZ, SO SESTAVLJALI: DR. LJUBO BAVCON, DR. ADOLF BIBIČ, DR. MILAN OSREDKAR, MGR. LJUBO PIPAN, FRANCI PIVEC, MARKO POLIČ, DR. BARICA POŽARNIK, DR. LEV PREMUR, EMIL ROJC, MITJA ROTOVNIK IN GOJKO STANIČ.

OD JAVNE RAZPRAVE PRIČAKUJEMO CELOVITO IN KRITIČNO OCENO RAZMER V NAŠEM VISOKEM ŠOLSTVU, POSEBEJ PA BO-

DO ZAŽELENE PRIPOMBE IN DOPOLNILA TEH TEZ. VABILO NA JAVNO RAZPRAVO NI NAMENJENO LE VISOKOŠOLSKIM DELAVCEM IN ŠTUDENTOM, TEMVEČ VSEM, KI SE ZAVEDAJO POMEMBOSTI NADALJNJEGA RAZVOJA VISOKEGA ŠOLSTVA ZA NAŠO SAMOUPRAVNO SOCIALISTIČNO DRUŽBO.

JAVNA RAZPRAVA BO TRAJALA DO 1. JUNIJA 1973. PRIPOMBE NA TEZE, DOPOLNILA IN PREDLOGE ZA OBLIKOVANJE SKLEPOV O TEH VPRAŠANJIH POŠILJAJTE NA CENTRALNI KOMITE ZKS, 61000 LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 5.

Ker so teze še vedno v razpravi, jih polagamo na srce vsakemu študentu, da si jih prebere in da izreče svoje pripombe.

ZVEZA KOMUNISTOV IN DRUŽBENA VLOGA VISOKEGA ŠOLSTVA

1. Spoznanje, da postajata vzgoja in izobraževanje vse bolj pomemben dejavnik boja za samoupravne socialistične družbene odnose in prodor znanstveno-tehnološke revolucije zahtevata od zveze komunistov, da opredeli idejno-politična izhodišča in sprejme dolgoročno programsko usmeritev za delovanje na tem področju družbenega dela. Ta naloga se ujema s prizadevanji za uveljavitev vpliva delavskega razreda na vseh področjih združenega dela. Naš razvoj v visoko razvito socialistično družbo, v kateri svobodno združeni proizvajalci ustvarjajo pogoje za svoj ter družbeni napredek, terja tudi učinkovito preobrazbo visokega šolstva.

2. Razredni boj se določno izraža tudi skozi vsebino odnosov in idejne naravnosti vzgoje in izobraževanja, torej z uveljavljanjem razrednih interesov na področju visokega šolstva. Preobrazba tega šolstva je zato neločljivi del celotne družbene preosnove, ki nezadržno terja razvitejšo družbeno-ekonomsko odnose in demokratičnost samoupravnih družbenih odnosov nasploh.

3. Zveza komunistov Slovenije je stališča o nadaljnjem razvoju in reformi osnovnega in srednjega šolstva, o osnovah samoupravne kadrovske politike ter o raziskovalni dejavnosti že sprejela ter na 19. in 30. seji CK ZKS jasno opredelila naš temeljni odnos do socialistične vzgoje mlade generacije. S tezami o idejno-političnih vprašanjih razvoja visokega šolstva odpiramo javno razpravo o izhodiščih reforme visokega šolstva, o spletu pomembnih družbenopolitičnih, družbenoekonomskih in idejnih vprašanj področja vzgoje in izobraževanja, za kadre Zveze komunistov Slovenije do slej ni imela izdelane poglobljene in celovite idejne zasnove.

4. Pristop zveze komunistov k vprašanju razvoja visokega šolstva zato ne more imeti dnevno aktualni politični značaj, ampak mora začrtati in jasno opredeliti koncepcije bodočega razvoja tega področja. Ugotovitev, da so dosežanje reforme na tem področju le zdravile sistem, izglajevale odkrita protislovja in spoznane slabosti, terja odločen pristop h koreniti reformi, ki bo v osnovi drugače opredeljevala visoko šolstvo.

5. Reforma visokega šolstva bo v prihodnje mogoča s spremembo odnosa celotne družbe do pomena znanja in znanosti, z dejansko in ne le formalno odprtostjo ter dostopnostjo najvišje izobrazbe vsem sposobnim delavcem, z odpravo elitističnih pojmovanj o vlogi visokega šolstva, s smejejšim uresničevanjem novih družbeno-ekonomskih odnosov in ustavne koncepcije položaja človeka v združenem delu ter uveljavitvi marksističnega mišljenja v praksi spreminjanja socialistične samoupravne družbe.

6. Zveza komunistov Slovenije se zavzema za korenito in nenehno reformo visokega šolstva pogojene z razvojem

in nadaljnjo demokratizacijo družbenih odnosov ter znanstveno-tehnično revolucijo v sklopu preosnove celotnega sistema vzgoje in izobraževanja v naši družbi.

7. Odločitev, da postavljamo v tem trenutku v ospredje razpravo o reformi visokega šolstva, izhaja med drugim tudi iz naslednjih dejstev in spoznanj:

● ob uveljavljanju ustavne koncepcije združenega dela postaja vse določnejša in jasnejša tudi vloga visokega šolstva v uresničevanju zgodovinskih interesov delavskega razreda, v graditvi samoupravnega socialističnega družbeno-ekonomskega sistema in pospešenem razvoju proizvodilnih sil, s posebnim poudarkom na usposabljanju delavcev za delo in samoupravljanje;

● krepitev neposredne socialistične demokracije z uveljavljanjem delegatskih odnosov bo zahtevala v vseh sferah združenega dela visoko razvito samoupravno socialistično zavest in razredno usmeritev kadrov v temeljnih organizacijah združenega dela in vseh samoupravnih skupnostih; te elemente bo treba vtakati v samoupravno kadrovsko politiko na vseh področjih združenega dela, pa tudi v visokem šolstvu;

● očitna zaostajanja v oblikovanju in razvijanju socialistične samoupravne ideologije, zavezujejo zlasti družboslovne usmeritve visokega šolstva v skrb za to področje znanstvene in pedagoške dejavnosti;

● prešibka in nezadostna je vloga visokega šolstva v socialistični vzgoji, marksističnem izobraževanju in oblikovanju kritičnega mišljenja bodoče inteligence; v tem pogledu je bil v preteklosti odločno prešibak spopad delavcev v visokem šolstvu s pojavi liberalizma, tehnokratizma ter idejnega pluralizma v pedagoških in širše družbenih odnosih;

● visoko šolstvo se nahaja v svojevrstni krizi, za katero je značilna ekstenzivnost, slaba učinkovitost študija, nerazvitost samoupravnih odnosov, zlasti glede uveljavljanja novih družbeno-ekonomskih odnosov, pomanjkljiv in nedodelan sistem izrednega študija in permanentnega izobraževanja, nezadostna razvitost raziskovalnega dela in njegova premajhna povezanost s problemi prakse;

● zastaviti je potrebno dolgoročno kadrovsko politiko in tudi kratkoročne ukrepe za preseganje stanja deficitarnosti pedagoških in raziskovalnih kadrov med njimi zlasti profilov, ki jih zahteva sodobna družbena delitev dela.

8. Rešitev nakazanih in vrste drugih odprtih vprašanj, tesno povezanih s samoupravno perspektivo naše družbe, zahteva korenito reformo visokega šolstva. Zveza komunistov Slovenije si bo prizadevala, da ta reforma ne bo stvar enkratnih in parcialnih ukrepov, ampak nenehen proces revolucioniranja vsebine, odnosov, metod v visokem šolstvu, upoštevajoč idejna izhodišča ter progresivna spoznanja in zakonitosti samoupravnega družbeno-ekonomskega razvoja.

Za celovito in hkrati konkretno opredelitev takega pristopa k reformiranju visokega šolstva pa moramo komunisti poiskati idejne in praktične odgovore predvsem na naslednje sklope odprtih vprašanj:

● Kako naj visoko šolstvo kot osrednja znanstvena dejavnost, na kateri slo-

ni pomemben del temeljnega in uporabnega raziskovanja, sledi hitremu razvoju znanosti, kako naj odgovori na proces specializacij in reintegracijske znanosti in kako naj smiselno in racionalno poveže raziskovalno in pedagoško dejavnost?

● Kako zagotoviti preko integracij v združenem delu vpliv visokega šolstva na prakso in obratno?

● Kako naj se pedagoški proces ob silnem razvoju znanosti, tehnologije in nadaljnje družbene delitve dela prilagodi novim potrebam po sodobnih kadrih in nenehnem strokovnem in družbenem usposabljanju?

● Kako v visokem šolstvu v skladu z ustavnimi dopolnili razvijati samoupravne odnose in doseči širšo odprtost visokega šolstva do družbe?

● Kako doseči tesnejšo pristnost in močnejšo zraščanost in samoupravne družbeno-ekonomske odnose vedno večje množice študentov, kako zagotoviti njihov ustvarjalni ter samoupravni položaj v študijskem procesu in v družbi nasploh ter kako doseči odgovornejši odnos visokošolskih učiteljev in študentov do opravljanja delovnih in samoupravnih obveznosti?

● Kako ustvariti večjo dostopnost visokošolskega študija vsej za študij sposobni mladini in zaposlenim in kako zastaviti razvoj visokega šolstva, da bi postalo integralni del celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema?

● Kako ob vse večjem številu študentov doseči učinkovitost in ustvarjalen študij, individualizacijo pouka, povezanost pouka s problemi prakse?

● Kako izbirati in usposablјati visokošolske učitelje, da bodo resnični usmerjevalci in organizatorji raziskovalnega in pedagoškega procesa, da bodo delovali in vzgajali za potrebe razvoja socialistične družbe?

Zaradi svoje vodilne vloge avantgarde delavskega razreda je za uspešno reševanje teh vprašanj posebej odgovorna ZK.

9. Seveda je to le nekaj bistvenih vprašanj, na katera poizkušamo v tezah na osnovi dosedanjih izkušenj odgovoriti, javna razprava pa naj te odgovore, stališča in projekcije izpopolni.

10. Ko se komunisti borimo za socialistično in samoupravno podobo visokega šolstva, se zavzemamo predvsem za uveljavitev naslednjih načel in nalog:

Visoko šolstvo v socialistični samoupravni družbi mora biti z vso svojo raziskovalno in pedagoško dejavnostjo usmerjeno k takemu razvoju proizvodnih sil in družbenih odnosov, ki so v oporo osvoboditve človeka, ki torej neposredno uveljavljajo ideje in smotre samoupravnega socializma. Zato mora biti družbeno angažirano na socialističnih osnovah, utemeljeno v ustvarjalnem razvoju in aplikaciji marksizma. Biti mora demokratično in dostopno za vse sposobne mlade ljudi in zaposlene delavce. Z vso idejno in teoretično močjo mora sistematično nastopati proti uveljavljanju birokratsko-tehnokratskih in drugih socializmu nasprotnih idejno-političnih tendenc in se odločno postavljati v obrambo splošnih družbenih oz. delavskega razrednih interesov.

11. Da bo visoko šolstvo lahko opravljal to vlogo, mora biti na samoupraven

način povezano v združenem delu, imeti ustvarjalni odnos do problemov prakse, razvijati ustvarjalno sodelovanje vseh udeležencev študijskega in raziskovalnega procesa, razvijati samoupravljanje in nastopati proti tendencam monopolizma nad znanjem in informacijami in proti drugim oblikam dominacije ozkih krogov in zaprtih struktur v samem visokem šolstvu.

SMOTRI IN NALOGE VISOKEGA ŠOLSTVA

12. »Nenehna socializacija človeka in zavestno prizadevanje naše družbe, da se njegove ustvarjalne sile razvijajo do najvišje stopnje, sta fundamentalni politični načeli samoupravne družbe, njene humanizacije ter materialnega in kulturnega razvoja. Zato zahteva samoupravna socialistična družba celovito razvito osebnost, ki je izobražena in sposobna uresničevati vse svoje funkcije v zahtevah življenjskih in delovnih razmer.«

13. Vzgoja in izobraževanje v visokem šolstvu zasledujeta smotre kot so jih opredelili: resolucija zvezne skupščine o razvoju vzgoje in izobraževanja na samoupravni podlagi, 19. in 30. seja CK ZKS ter dokumenta skupščine SRS o kadrovske politiki in idejni usmerjenosti vzgoje in izobraževanja. Diplomant si mora v toku visokošolskega izobraževanja pridobiti zlasti naslednje:

- ustrezen delovni pristop ter sposobnost ustvarjalne uporabe teoretičnih in drugih znanj svojega strokovnega področja, marksistično usmeritev za delo v pedagoškem in raziskovalnem procesu, obvladanje znanstvenih metod za ustvarjanje novih spoznanj in uporabo dosežkov znanosti, ter možnosti za stalno samoizobraževanje;

- zavzetost in usposobljenost za samoupravno reševanje družbenih problemov ter za spopadanje z elitističnim obnašanjem in manipuliranjem z delavskimi interesi z birokratsko-tehnokratskih pozicij in intelektualne nadrejenosti;

- široko splošno kulturo in razgledanost ter vrednostni sistem na temeljih socialističnega humanizma, ki ga bo opredeljeval kot borca za samoupravne socialistične družbene odnose;

- usposobljenost za sodelovanje v procesu skupinskega strokovnega dela.

14. Komunisti se zato zavzemamo za razvoj novih odnosov znotraj visokošolskega izobraževalno-vzgojnega procesa v naši družbi:

- dobiva naj značaj ustvarjalnega sodelovanja učitelja in študenta ter iniciativnosti študentov v procesu razvijanja ustvarjalnih delovnih sposobnosti in samoupravljanja visokega šolstva.

Prek samoupravnega dogovarjanja v združenem delu naj pride do ustrezne integracije visokega šolstva in drugih delovnih področij;

- v visokem šolstvu je nujna reintegracija izobraževanja in znanstvenega raziskovanja. Doseči moramo tudi bolj ustrezne vzajemne delovne odnose med teoretičnim in praktičnim delom znotraj visokega šolstva in v odnosu do strokovne prakse. Ta zahteva je pogojena tako s stališča potrebe sodobnega izobraževanja in ustvarjalnega vključevanja dosežkov znanosti kakor tudi s stališča izkoriščanja znanstvenih in strokovnih možnosti visokega šolstva v znanstveno-raziskovalnem delu v družbi;

- visokošolski študij je potrebno nenehno posodobljati in bogatiti z najnovejšimi dosežki znanosti. Zato je v prvi vrsti odgovoren pedagoški in strokovni kader na naših visokih šolah. Kolikor

hitrejši in temeljitejši bo proces posodabljanja visokošolskega študija, kolikor večje bodo organizacijske, kadrovske in materialne možnosti razvoja visokega šolstva, toliko prej bomo vzgajali potrebno število strokovno in idejno usposobljenih kadrov, ki bodo obogatili proizvodno in ostalo družbeno dejavnost z resnično najsodobnejšimi dosežki raziskovalnega dela. Uresničevanje načela svobodne menjave dela in produktov dela nalaga tudi visokemu šolstvu večjo odgovornost;

- visokošolsko izobraževanje se mora uveljaviti kot sestavni del permanentnega izobraževanja; z demokratizacijo visokega šolstva želimo odpreti vrata fakultet, akademij, višjih in visokih šol za vse tiste zaposlene, ki so se vključili v procese permanentnega izobraževanja, ki so zadostili vpisnim pogojem in ki se hočejo strokovno izpopolnjevati, spremeniti poklic itd.;

- uresničiti je treba uporabo dosežkov pedagogike in didaktike ter najsodobnejše izobraževalne tehnologije; to bo lahko bistveno vplivalo na učinkovitost izobraževalnega in vzgojnega procesa. Zato se morajo sistematično osvajati boljše metode, učinkovitejša sredstva in oblike izobraževanja;

- z nadaljnjim razvojem samoupravnih, družbeno-ekonomskih odnosov je treba doseči tak družbeni položaj visokošolskega delavca, učitelja in študenta, da bodo v celoti odvisni od uspehov in rezultatov svojega dela oz. študija. Pri tem pa je treba upoštevati dejstvo, da študij ni le družbeni interes, ampak tudi osebni interes posameznika. Zato je treba odločneje določiti tudi odgovornost študentov poleg odgovornosti učiteljev za svoj in družbeni položaj visokega šolstva;

- univerza, umetniške akademije in celotno visoko šolstvo naj se še bolj razvijajo kot eden bistvenih nosilcev slovenske kulture v skrbi za njen vsestranski razmah, njeno razredno usmeritev ter dostopnost najširšim množicam delavskega razreda;

- visoko šolstvo naj se razvija kot aktiven dejavnik povezovanja z mednarodnim družbenim, znanstvenim, tehnološkim in kulturnim dogajanjem.

DOSEDANJI RAZVOJ

15. Vrsta reformnih posegov v preteklosti je imela izrazito organizacijski značaj, zato ni bistveno posegala v temeljno strukturo visokega šolstva. Do pomembne prelomnice je vendarle prišlo v začetku 60 let, ko so se z gospodarsko in ustavno reformo sprožili daljnosežni družbeni premiki. Visoko šolstvo se je vključilo v to na samem začetku, z reformo iz leta 1959. Da bi visoko šolstvo ustrezalo zahtevam družbenega razvoja, je reforma predvidela pogoje za dosego naslednjih ciljev: demokratizacija pristopa na visoke šole, ki je bila realno pogojena z zelo povečanimi potrebami po strokovnjakih in ki naj bi jo dosegli z ustanavljanjem novih šol, z odprtostjo šol za vse, ne glede na predizobrazbo ter z uvedbo režima izrednega študija; izboljšanje učinkovitosti študija, ki naj bi ga dosegli z uvedbo principa »letnik za letnikom«; prilagoditev profilov strokovnjakov novim zahtevam razvoja, ki naj bi ga dosegli z inverzijo in s stopnjevanjem študijem; stalno povezanost z neposredno reproduktivno sfero, ki naj bi jo dosegli s povečanim pretokom učiteljskega in raziskovalnega kadra z univerze v gospodarstvo in obratno.

16. Danes lahko ugotovimo, da smo uresničili le del reformnih ciljev. Ustanovili smo več višjih in visokih šol, pri čemer se kot posebej uspešna poteza kaže zasnovanje visokošolskega sredi-

šča v Mariboru. Uveden je podiplomski študij. Izredni študij se je uveljavil predvsem pri višjih šolah. Čeprav smo uvedli sistem »letnik za letnikom«, je bilo izboljšanje stopnje učinkovitosti študija le kratkotrajno.

17. Posebej problematično je bilo pogosto ekstremno pojmovano uveljavljanje principa inverzije vsebine in stopnjevanosti visokošolskega izobraževanja. Načelo inverzije in ozka specializacija ni bila domišljena in zato na univerzi ni bila povsod sprejeta.

Princip povezanosti s prakso je bil realiziran tako, da se je več sto strokovnjakov iz gospodarstva preselilo v visoko šolstvo, vendar do obratnega pretoka, ki je bil prav tako predviden, ni prišlo niti v minimalnem obsegu. Del pozitivnih težav reforme je na univerzi naletel tudi na odpor konservativnih sil, ki pa ni bil prevladujoč. Lahko trdimo, da je ta radikalen poseg kljub svojim pomanjkljivostim odločno utrdil prepričanje in tiste sile na univerzi, ki menijo, da je reforma stalna naloga in proces, za katerega so odgovorni prvenstveno visokošolski delavci in študentje.

18. Da bi uveljavili in utrdili ta pozitivna spoznanja in da bi presekali nekatere negativne tendence, ki so se pojavile v uresničevanju reforme, je skupščina SR Slovenije v letu 1967 sprejela sklepe o dolgoročnem razvoju visokega šolstva ter s tem tudi postavila izhodišče za zakonodajno in družbeno akcijo. Ti skupščinski sklepi med drugim nastopajo proti poenostavljenemu pojmovanju inverzije in ozki specializaciji in zahtevajo, naj študentje med podiplomskim študijem obvladajo predvsem temeljna in teoretična znanja svoje stroke. Sklepi poudarjajo nadalje pomen in vlogo univerze kot obvezne skupnosti fakultet.

19. Na osnovi teh sklepov je skupščina SRS leta 1969 sprejela zakon, v katerem v prvi vrsti urejuje in uzakonja doseženo stopnjo v razvoju visokega šolstva. Zakon je zaostril vprašanje znanstvenih kriterijev pri volitvah visokošolskih učiteljev, večji poudarek daje vlogi univerze oz. visokošolskim združenjem kot obveznim skupnostim fakultet, višjih in visokih šol, razširil je samoupravne pravice študentov in opredelil odgovornost pedagoškega kadra za potek študijskega procesa. Na osnovi tega zakona so visokošolski zavodi sprejeli osnutke statuten in po njih delujejo, čeprav jih skupščina SRS še ni potrdila.

20. Po štirih letih uresničevanja zakonskih določb ugotavljamo, da ta zakon pušča tudi negativne posledice in ne rešuje nekaterih zelo pomembnih vprašanj. Zaradi togih habilitacijskih pogojev je potencialnim kandidatom za univerzitetne učitelje zapri možnost prehajanja iz prakse v visoko šolstvo. Visokošolski zavodi so zelo strogo razlagali določbe zakona glede vpisnih pogojev s tem, da so zapirali možnosti prihajanja na visokošolski študij dijakom iz strokovnih šol in delavcem iz prakse. Premalo določene opredelitve o odgovornosti visokega šolstva za razvijanje izrednega študija so povzročile, da je vrsta visokih šol, zlasti fakultet, zelo slabo skrbela za izredni študij. Pedagoško-znanstveni sveti so dobili preveč ključno pomembnih pristojnosti, zato je zamrlo delo svetov visokošolskih zavodov. Zaradi vsega tega je treba čimprej pripraviti predlog za spremembo zakona s ciljem, da bi vse te negativne posledice odpravili.

21. Danes, ko smo pred potrditvijo statuta, pa že ugotavljamo, da bo treba upoštevati ustavne spremembe ter da je potrebno tudi zakon o visokem šolstvu bistveno izpopolniti. Zato se zavzemamo, da na osnovi idejno-političnih izhodišč zveze komunistov, ustave in po-

ročila skupščinske komisije za potrjevanje statuta delamo vzporedno tako osnutek novega zakona kot tudi osnutek statuta in sporazumov.

22. V politiki financiranja visokega šolstva so bili v času od preosnovne sistema financiranja doseženi nekateri uspehi. Materialni položaj visokošolskih učiteljev se je relativno popravil, pri čemer so posebej pomembni samoupravni sporazumi o delitvi dohodka in osebnega dohodka. Za nadaljnji razvoj visokega šolstva je bistvena leta 1970 začeta sistematizacija delovnih mest, ki naj bi pripeljala do normalnejšega razmerja med učitelji in študenti. Njena pomanjkljivost se kaže v tem, da se ravna po stanju iz leta 1969, in je na ta način močno omejila šole, ki so po tem letu doživljale dinamičen razvoj. Pomemben korak naprej je bil storjen na področju štipendiranja. Razen treh so vse fakultete po letu 1960 pridobile pomembne nove kapacitete. V Mariboru sta bili v tem času dve šoli dobili nove prostore.

PRISTOP K REFORMI VISOKEGA ŠOLSTVA

23. Kritična analiza dosedanjega razvoja visokega šolstva in utemeljena potreba njegove temeljite preobrazbe v angažiran subjekt razvijanja samoupravnih socialističnih odnosov in uveljavljanja znanstveno-tehnološke revolucije, narekujejo korenite reforme visokega šolstva. V bistvu gre za zahtevo, da se na osnovi ustavnih dopolnil pospeši proces podružbljanja celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa, znotraj katerega ima visoko šolstvo še poseben položaj. Pomemben je zato, ker nam ne more in ne sme biti več vseeno, kako kader, ki nadaljuje svoje delo bodisi na področju pedagoškega in raziskovalnega ali pa prevzema na svoja ramena neposredno odgovornost za nadaljnji razvoj naših proizvodnih sil in njim ustrežajočih proizvodnih odnosov, opravi svoje osebno in družbeno poslanstvo. Kakšen bo dejanski prispevek šolstva k ustvarjanju pogojev za družbeno in ekonomsko osvoboditev delavskega razreda, je namreč v veliki meri odvisno ravno od položaja, od kvalitete vzgojno-izobraževalnega procesa, od razvisti socialističnih odnosov v visokem šolstvu in od povezanosti visokega šolstva z vsemi subjekti združenega dela. Zato je za reformo, za katero se zavzemamo, bistveno to, da zgradimo visokošolski sistem, v katerem bo celotno delo in življenje prežeto z avtentičnim, kritičnim in ustvarjalnim marksizmom.

24. Slovenski komunisti zavračamo pristope in zasnove reforme visokega šolstva, ki so jih različne socialne in politične strukture, med njimi posebej nosilci birokratskih in tehnokratskih teženj, razvijale in uveljavljale v dosedanjem razvoju in ki se kažejo predvsem skozi naslednje pojave oblike:

- v ohranjanju hierarhičnih odnosov in monopolizmu nad znanjem, torej pojavih, ki vodijo v akademski elitizem, za katerega je značilno, da zviška gleda na pereče probleme prakse, sleherni pozizkus povezovanja visokega šolstva s proizvodnimi potrebami in družbenimi dejavnostmi pa sprejema skeptično, ga zavrača in celo onemogoča;

- v vulgarnem ekonomskem pojmovanju podružbljanja visokega šolstva, ki bi rad visoko šolstvo spremenil v goli servis drugih delovnih področij in ki skuša z zelo poenostavljenimi modeli materialne odvisnosti rešiti dejansko izredno zapleteno in kompleksno problematiko uveljavljanja novih družbeno-ekonomskih odnosov na tem področju;

- v poizkusih nekritičnega in poenostavljenega prenašanja samoupravnih izkušenj in oblik, uveljavljenih na drugih delovnih področjih in v drugačnih delovnih pogojih, na področju študijskega delovnega procesa. S tem, ko nasprotujemo taki praksi, pa se zavedamo enotnega temelja in enotnih okvirov razvijanja samoupravnih socialističnih odnosov. V visokem šolstvu pa srečujemo odpor proti samoupravnemu organiziranju;

- v površnem pojmovanju reforme visokega šolstva, ki se kaže v zahtevah ali spremembah, omejenih le na organizacijski aspekt, medtem ko vsebina dela ostaja nespremenljiva;

- v utvarah, da je mogoče visoko šolstvo uspešno preobraziti kar čez noč, in to neodvisno od stanja proizvodnih sil ali pa od stanja celotnega sistema izobraževanja;

- v utopičnih zahtevah, ki ne upoštevajo objektivnih možnosti, ki ne izhajajo iz realno dosežene stopnje razvoja visokega šolstva in ki pozabljajo, da je temeljita reforma prej ali slej obsojena na neuspeh, če zanjo ne bo zagotovljena tudi ustrezna materialna osnova.

25. V procesih preobrazbe in v nadaljnjem razvoju visokega šolstva bomo izhajali iz naslednjih programskih izhodišč in metodoloških prijemov:

- zavestno vodenje dolgoročne družbene politike samoupravnega razvoja Slovenije in Jugoslavije, katere cilj je zgraditev proizvodno-tehnološko visoko razvite družbe, kjer bo svobodni in vsestrani razvoj posameznika pogoj za svobodni in vsestrani razvoj vseh;

- ustvarjanje pogojev za družbeno in ekonomsko osvoboditev delavskega razreda, med njimi njegov odločilen vpliv na idejno naravnost vzgoje in izobraževanja, torej tudi na tisti del presežne vrednosti, ki tvori ekonomsko osnovo vzgojno-izobraževalnega sistema;

- razvijanje takšnih samoupravnih odnosov v visokem šolstvu, ki bodo izražali enotnost samoupravnega sistema v naši družbi, obenem pa vso specifičnost, značilnosti in zahteve tega posebnega področja združenega dela;

- ustvarjanje in oblikovanje splošne družbeno-ekonomske politike, v kateri bodo socialistični blagovno-tržni odnosi in planiranje zagotovili stabilno gospodarstvo;

- ustrezna zaposlitev diplomantov in ustrezno vrednotenje rezultatov strokovnega dela in znanja v družbi;

- zagotovitev dolgoročnih programov razvoja preko družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov med visokim šolstvom in vsemi delovnimi področji, zainteresiranimi za to šolstvo, za znanstveno-raziskovalno in pedagoško delo;

- preobrazba in demokratizacija celotnega, še posebej pa srednjega šolstva in ustrezna socialna politika, ki mora zagotoviti, da bo sleherni spremenjanje vsebine in sistema vzgoje in izobraževanja imelo jasno razredno usmerjenost ne le v vsebini učnih načrtov, učbenikov in samem poteku vzgojno-izobraževalnega procesa, temveč tudi v vključevanju otrok delavcev in kmetov v srednjo, višjo in visoko stopnjo;

- zaostritev delovne in samoupravne odgovornosti študentov in učiteljev in uveljavljanje načela delitve po delu in rezultatih dela ter pravic iz minulega dela;

- taki osebni dohodki visokošolskih delavcev, ki bodo zagotavljali in omogočali koncentracijo sposobnosti za delo v visokem šolstvu in ki bodo usklajeni na osnovi samoupravnega sporazumevanja z delavci na drugih delovnih področjih;

- ureditev stanovanjskega vprašanja, posebno za mlade pedagoško-znanstvene delavce in študente;

- razvitost masovnega političnega in samoupravnega delovanja študentske skupnosti, sindikata in drugih organizacij visokošolskih delavcev ter organizirana idejno-politična prisotnost zveze komunistov v celotnem političnem in samoupravnem življenju na visokih šolah.

NAČRTOVANJE RAZVOJA VISOKEGA ŠOLSTVA

26. Naše visoko šolstvo se je doslej razvijalo preveč stihistično, neusmerjeno in včasih celo neracionalno. Kljub nekaterim vztrajnim poskusom načrtovanja smo z učinkovitim planiranjem v veliki zamudi. Zato tudi ugotavljamo nekatere neugodne rezultate, ki jih je mogoče na kratko in nepopolno povzeti v naslednje ugotovitve:

- po številu diplomantov višjih in visokih šol občutno zaostajamo za predvidenimi družbenimi potrebami slovenske družbe;

- število diplomantov posameznih specialnosti je odvisno od številnih naključij, kot so trenutna konjunktura posameznih poklicev in njihovo tradicionalno vrednotenje, prostorske in kadrovske kapacitete višjih in visokih šol, lokacije teh šol in še drugi podobni naključni dejavniki; vse to se začne že pri vpisu, saj lahko zasledimo nesorazmerno velik vpis na družboslovne (ekonomske, upravne, pravne in organizacijske) smeri in zaskrbljivo premajhen vpis na naravoslovne, tehnične in pedagoške smeri;

- vpis na omenjene družboslovne smeri ni absolutno prevelik, vsekakor pa je vpis ob sedanjem razpoložljivem številu študentov na naravoslovne, tehnične in pedagoške smeri absolutno in relativno premajhen;

- do nastajanja novih šol in usmeritev je pogostoma prihajalo brez predhodnega usklajevanja in soglasja v okviru visokošolskega sistema iz razlogov, ker nosilci tega sistema k temu niso bili pritegnjeni ali pa zanj niso kazali dovolj interesa.

27. Podaljševanje takih razmer nas lahko pripelje v situacijo, ko bodo konkretna kadrovska razmerja vplivala na proizvodna in družbena struktura nesorazmerna velikih dimenzij. Če bo na sploh primanjkovalo visokokvalificiranih strokovnjakov, potem bo njihova cena bistveno večja, kot bi bilo to normalno; če bomo imeli na določenem strokovnem področju preveč kadrov, potem bodo oni sami volili na pospešen razvoj določenih proizvodnih področij, ne glede na rentabilnost in družbeno smotnost. Če pa bi bilo diplomantov nasploh preveč, se bomo srečali s problemom nezaposlenosti oz. neustreznosti zaposlenosti.

28. Načrtovanje razvoja visokega šolstva si predstavljamo samo kot sestavni del stalnega načrtovanja šolstva v celoti in kot sestavni del družbenega razvojnega načrtovanja. Le tako je mogoče zagotoviti usklajena gospodarska, socialna, politična, znanstvena, kulturna in druga prizadevanja. Pri tem je seveda odločilnega pomena, da načrtovanje poteka od TOZD navzgor do splošnega družbenega načrta ter po isti poti nazaj, zato da vsi posamični, posebni in splošni načrti ne bi bili le mehanična vsota, temveč na vsaki višji stopnji nova kvaliteta.

29. Sistem visokošolskega načrtovanja in njegovi samoupravni družbeni in politični nosilci bodo lahko uspešno delovali samo, če se bodo naslanjali na dobro strokovno delo za to posebej specializiranih kadrov in družbenih služb. Delo vseh teh služb je treba kar najtesneje medsebojno povezati in doseči racionalno delitev dela med njimi.

30. Osrednjega pomena pa je uresničevanje razvojnih načrtov. Z mehanizmi samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov, ki naj se sklepajo v okviru visokošolskih združenj, združuje visokošolskih zavodov Slovenije in v okviru samoupravnih interesnih skupnosti, bo treba doseči ustrezno disciplino pri uresničevanju dogovorjenih nalog. Pogoji za uspešno realizacijo načrtov v visokem šolstvu pa je predvsem uveljavitev načrtovanja v družbi na sploh, predvsem pa na področju gospodarstva.

ZA MARKSIZEM IN SOCIALISTIČNO ANGAŽIRANOST VISOKEGA ŠOLSTVA

32. Marksizem je temeljna teoretična misel sodobnosti. Kot znanost o človeku in zgodovini je izraz revolucionarnih sil, ki so nosilec socialistične preobrazbe sveta. V svoji integralni težnji je usmerjen v premagovanje sil, ki gošpodujejo nad človekom in k humanizaciji človeka in družbe.

Položaj marksizma v visokem šolstvu torej ni samo šolski problem, temveč je tudi stvar družbene prakse. Vendar pa ima visoko šolstvo, v katerem so osredotočeni vrhunski znanstveno-raziskovalni in pedagoški kadri, pri razvijanju in širjenju marksistične misli posebno odgovornost.

33. Visoko šolstvo mora biti člen v veri revolucionarnih dejavnikov socialistične samoupravne družbe. To pomeni, da je delovanje visokega šolstva po svojem bistvu in v vseh sestavnih delih idejno delovanje. Za komuniste je edino sprejemljiva marksistična idejna usmeritev visokega šolstva. Samo ustvarjalni marksizem je lahko podlaga razvoju znanosti in pedagoškega procesa, ki v duhu socialističnega humanizma oblikuje za samoupravno družbo angažiranega strokovnjaka.

34. V visokem šolstvu kot v družbi sploh kriterij marksistične opredelitve ni imel vedno ustrezne veljave. To je zapustilo negativne sledi v celotnem izobraževalnem sistemu. Podcenjevanje tega kriterija je prizadelo integriteto izobraževalne in raziskovalne vsebine v smislu njene osredotočenosti na temeljni položaj človeka v družbi, obenem pa je omejevalo uveljavitev univerze v družbi.

35. Ko se zavzemamo za afirmacijo marksizma v znanosti in študijskem procesu, nam ne gre le za poznavanje avtentičnega marksizma — to je seveda prvi pogoj — temveč predvsem za ustvarjalno uporabo marksistične metodologije in teorije za analizo in sintezo odprtih problemov sodobnega časa. Marksistična metoda zavrača subjektivizem, pozitivizem, tuj ji je sleherni dogmatizem in apologija obstoječega. Marksizem je odprt za napredne in pozitivne dosežke drugih teorij, ne pristaja pa na idejno koeksistenco z njimi.

36. Komunisti se zavzemamo za svobodo znanosti in za kulturno ter odgovorno obravnavo spornih vprašanj. To pa ne pomeni, da bi smeli ostati ravnoduš-

ni do konservativnih, in reakcionarnih idej, četudi bi se zakrile v znanstveno obliko. Dolžnost znanstvenih delavcev, članov ZK je, da kritično reagirajo na takšna neznanstvena stališča.

37. Razvita marksistična kritika mora postati temeljni način univerzitetnega življenja ter metoda za reševanje in dialektično preseganje protislovij v znanosti in družbi. Zmotnost ali napačno usmerjenost znanstvenega delovanja je mogoče dokazati z znanstveno analizo. Na tem naj temelji tudi politična in idejna analiza ter ocena. Ta je tudi prvi pogoj za uspešno soočanje s političnimi težnjami, ki nasprotujejo samoupravnim družbam.

38. Da bi bilo visoko šolstvo sposobno odgovoriti na temeljna vprašanja družbe in razvoja proizvodnje, mora razvijati vsa temeljna znanstveno-raziskovalna in s tem tudi pedagoška področja. Prizadevati si mora, da ob nadaljnji specializaciji hkrati na osnovi marksistične metodologije reintegrira v različnih družboslovnih disciplinah razdobljena spoznanja in da čimbolj poveže naravoslovne in družboslovne discipline, študijske programe in profile.

39. V družbeno strokovno angažiranost je marksizem prodrl podrejanje potrošniški mentaliteti, servilnosti do tehnokratskih in birokratskih teženj. Socialistično motiviranega in angažiranega mladega intelektualca ni mogoče vzgojiti, če ne bo ves njegov študij in njegovo strokovno delo usmerjeno v doseganje socialističnih smotrov.

40. Središčno vprašanje socialističnega samoupravnega značaja učnovzgojnega procesa je v sodelovanju med učiteljem in študentom. Študentje si morajo pridobivati znanje, razvijati svoje ustvarjalne sposobnosti in se vzgajati kot občani samoupravne socialistične družbe predvsem s svojo lastno družbeno, strokovno in politično aktivnostjo in z aktivnim študijem, pri čemer ima učitelj izjemno pomembno vlogo kot vzgojitelj in organizator v vzgojnoizobraževalnem procesu. Za rezultate in za usmerjenost študija sta odgovorna tako študent kot učitelj. Prav v visokem šolstvu se srečata dva bistvena elementa, ki omogočata prebivanje starih miselnih shem — to je intuicija in kritičnost mladih ter izkušnost in znanje starejših.

41. Visokošolski učni načrti vse pre malo, na nekaterih šolah pa sploh ne vključujejo tistih humanističnih disciplin, ki lahko bistveno prispevajo k oblikovanju socialistične inteligence. Predmetniki vrste naših fakultet in drugih visokih šol, zlasti naravoslovno-tehnoško smeri, so še do večeraj popolnoma izključevali predmete filozofsko-družboslovne skupine (npr: antropologija, etika, estetika, sociologija, politologija, ekonomika itd.), tako da je naše visoko šolstvo na repu svetovne lestvice glede zastopanosti teh predmetov v učnih načrtih. Podoben je položaj tudi na t. im. humanističnih visokih šolah, le da njihovi učni načrti popolnoma zanemarijo zlasti tiste temeljne in najnovejše dosežke v posameznih naravoslovnih, tehničnih in drugih področjih, ki so še kako pomembni za kvaliteto in učinkovit študij družboslovja. Res je, da so bili v zadnjem času vloženi precejšnji napor, da bi se to popravilo. Rezultati pa so skromni, saj nimamo dovolj niti univerzitetnih učiteljev niti ustreznih učbenikov.

42. Zavzemamo se za to, da bi v učnih načrtih bil zaobjet tudi sistem splošnoizobraževalnih predmetov, ki bodo imeli na družboslovnih fakultetah večji poudarek na temeljnih sodobnih vprašanjih naravoslovja, na naravoslovnih fakultetah pa večji poudarek na temeljnih aktualnih vprašanjih družboslovja in filozofije. Ne gre za uvajanje »katekizma« marksizma ali za dodatno, pretirano izobraževanje, temveč za izobraževanje, katerega temeljni smoter je predvsem širjenje obzora, preseganje strokovnega cehovstva znanosti in

posposabljanje za življenje v samoupravnih odnosih. Treba je poskrbeti tudi za vzgojo univerzitetnega kadra, ki bo te predmete odgovorneje predaval, in zagotoviti učne pripomočke.

Univerza in združenje višjih in visokih šol naj organizira posebno dodatno izobraževanje visokošolskih učiteljev za uspešno delovanje pri snovanju samoupravne socialistične družbe.

ODPRTOST IN DEMOKRATIČNOST VISOKEGA ŠOLSTVA

43. Po podatkih iz šolskega leta 1971/72 je pet mest, Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj in Novo mesto, dalo dobro polovico vseh diplomantov, pri čemer je Ljubljana udeležena s skoraj 33 odstotkov vseh diplomantov. Na slovensko podeželje, kamor štejemo tudi številna urbanizirana naselja in na industrijske kraje, odpade le 28 odstotkov diplomantov. V mestih pride 18,4 odstotka, na vsem ostalem območju Slovenije pa le 3,4 odstotka diplomantov na tisoč prebivalcev. Socialna struktura študentov je povsem nezadovoljiva. Od 11.221 študentov, vpisanih v šolskem letu 1971/72 na ljubljansko univerzo, jih je 25 odstotkov iz delavskih družin, 5 odstotkov iz kmečkih družin, 54 odstotkov iz družin uslužbencev, 14 odstotkov iz družin upokojencev in 2 odstotka iz drugih struktur. Ni dovolj družbenega vpliva na to, da bi prav iz delavsko-kmečkih družin, v katerih poleg vsega pogosto ni prave motivacije za študij, dobili več študentov. Isti pojavi se nam kažejo tudi pri strukturi izrednih študentov. Med diplomanti-izrednimi študenti v letih 1960—70 je bila struktura naslednja: stariši diplomantov so delavci in kmetje — le 7,5 odstotka, strokovnjaki, umetniki, politični delavci in vodilno osebe — 60 odstotkov, finančni, pisarniški in njim sorodni delavci — 32,5 odstotkov. Zaposleni strokovni kadri imajo zelo malo možnosti, da opravijo tretjestopenjski študij ali doktorsko disertacijo. Na asistentska in učiteljska mesta lahko zaradi nerešenega stanovanjskega problema kandidirajo predvsem kandidati iz Ljubljane oz. Maribora in okolice.

44. Problem neopravičenega socialnega in regionalnega razlikovanja je osrednje vprašanje socialistične podobe visokega šolstva. Bistveno spremenjeno in bolj proletarsko socialno strukturo ter ustreznejšo regionalno strukturo študentov bomo dosegli predvsem z globokejšo spremembo in celotnem vzgojnem in izobraževalnem sistemu. Sem šteje med drugim širjenje sistematične predšolske vzgoje, zmanjševanje virov socialne selekcije v osnovni in srednjih šolah, izenačevanje pogojev za delo šol na različno razvitih področjih, večja horizontalna in vertikalna prehodnost v srednjem šolstvu, štipendiranje talentirane delavske in kmečke mladine, sistematično vzgojno in poklicno svetovanje, sodobnejše oblike in metode pouka, uveljavljanje koncepta povratnega izobraževanja.

45. Vpisni pogoji v visokem šolstvu, zlasti pa za podiplomski študij, so marsikje preozki pretogi in preveč restriktivni (upoštevajo npr. le študijske uspehe, ne pa drugih delovnih in osebnostnih lastnosti študentov). Podobno je tudi s prestopnimi pogoji z nižjih na visoke šole.

Smo proti nižanju nivoja visokošolskega izobraževanja, zavzemamo pa se odločno za to, da so vrata višjih in visokih šol ob enakih sprejemnih pogojih

odprta vsem, ki imajo interes in sposobnost za študij ne glede na formalno izobrazbo. Zato se mora vzporedno z uvajanjem selekcije utrditi sistem poklicnega usmerjanja, informiranja in svetovanja, organizirajo pa naj se tudi pripravljani tečajji oz. letniki za izravnavo predznanja in kot priprava za sprejemne izpite ter nadaljnji študij zlasti za absolvente poklicnih šol oz. za delavce brez ustrezne izobrazbe. Z družbenimi dogovori o kadrovski politiki je treba za izvedbo te naloge zagotoviti ustrezne materialne in druge pogoje.

Zavedamo se, da je del predlaganih ukrepov (izravnavna predznanja za srednješolce, sprejemni izpiti) potreben predvsem zaradi neurejenih razmer v osnovnem in srednjem šolstvu. Zato so ti ukrepi kratkoročni.

46. Komunisti se moramo odločno zavzeti za dosledno spoštovanje in realizacijo družbenega dogovora o štipendiranju in kreditiranju, ki je bil sklenjen v letu 1970. Lahko pričakujemo, da bo prišlo v naslednjih letih na visoke šole več za študij sposobnih mladih ljudi. Nadaljevati je treba s sistematično gradnjo študijskih domov, v naslednjem obdobju še prav posebej za podiplomske študije.

47. Financiranje izrednega študija, podiplomskega študija ter stalnega dopolnilnega izobraževanja je sistemsko neurejeno. Financiranje teh oblik študija naj se s samoupravnimi sporazumi o kadrovski politiki izenači s rednim študijem. Zaposlenim delavcem je treba olajšati delovne pogoje ter jim tudi dati daljše študijske dopuste, da bodo lahko opravljali študijske obveznosti. Najboljšim strokovnim kadrom je treba omogočiti plačan študijski dopust za pisanje doktorata.

RAVNI IN OBLIKE VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA

48. Prišli smo do spoznanja, da so za vključevanje višji, stopnjevan, integralni visokošolski študij vsak zase potrebna nadaljnega razvoja. Vse tri oblike tvorijo enoten visokošolski sistem.

Zavzemamo se za tak visokošolski sistem, ki bo omogočal horizontalno in vertikalno prehajanje študentov pod določenimi pogoji. Zato se zavzemamo, da naj bo tudi višješolski študij ustrezno teoretsko zasnovan.

49. Visokošolske ustanove se morajo dosledneje uveljaviti kot sestavni del sistema permanentnega izobraževanja. To med drugim pomeni, da morajo imeti te ustanove večjo vlogo pri organiziranju in uvajanju različnih oblik dopolnilnega in podiplomskega izobraževanja in pri njihovem povezovanju s strokovno prakso in potrebnimi proizvodnimi in drugih delovnih organizacij. V ta namen se morajo visokošolski zavodi posebej organizacijsko in kadrovsko usposobiti. Mnogo bolj načrtno je treba proučiti tudi sistem povratnega izobraževanja — to je menjavanje obdobja študija in proizvodnega dela ter začeti vsaj z njegovim uvajanjem.

a) IZREDNI ŠTUDIJ

50. Pri nas se je izredni študij razvil kot študij ob zaposlitvi predvsem na prvi stopnji, na drugi pa je marsikje v upadanju, stagnaciji ali pa ga sploh ni. Na mariborskih visokošolskih zavodih je doslej diplomiralo nad 1800 izrednih

študentov, kar je več kot ena tretjina vseh diplomantov mariborskih šol. Mariborski zavodi so razvili 34 centrov za izredni študij po vsej Sloveniji. S tem so to obliko študija približali tistim, ki se zaradi oddaljenosti sicer ne bi mogli vpisati. Nekoliko drugačna pa je situacija na univerzi in nekaterih visokih šolah, kjer je zaradi različnih vzrokov, med drugim tudi zaradi pomanjkanja učiteljev, prostorskih ovir, premajhnega interesa potencialnih slušateljev, včasih pa tudi zaradi premajhne zavzetosti za njen razvoj, ta oblika študija slabo razvita.

51. Opažamo, da postaja izredni študij vse bolj redna oblika izobraževanja. Zato poudarjamo, da so vse visokošolske ustanove dolžne ustrezno organizirati izredni študij, prilagoditi učne načrte in oblike študija, razviti mrežo centrov na terenu in zagotoviti, da bo ta študij dejansko po kvaliteti enakovreden rednemu.

52. Če želimo odpreti vrata univerze delavcem iz proizvodnje, se moramo zavzemati za sistematično družbeno akcijo, s katero bomo ustvarjali ustrezne pogoje za študij izrednih študentov. Delovne organizacije jim morajo olajšati delovne pogoje, zagotoviti ustrezne študijske dopuste. Predlagamo, da bi uspešni študentje po enem ali največ dveh letih izrednega študija prešli na redni študij. Statuti TOZD in samoupravni sporazumi o kadrovski politiki naj to podrobno opredelijo.

b) STALNI DOPOLNILNI ŠTUDIJ

53. Stalni dopolnilni študij je danes nujno potreben vsem diplomantom srednjih strokovnih, višjih in visokih šol. Dopolnilno izobraževanje v teku celotne delovne dobe naj zajema obnavljanje znanja, interdisciplinarno izpopolnjevanje, poglobljanje znanja na posameznih specialnih področjih, predvsem pa tudi splošno in idejnopolično izobraževanje oziroma usposabljanje za socialistično samoupravljanje. Čeprav je zakon o visokem šolstvu obvezal vse visokošolske zavode, naj razvijajo stalno delo z diplomanti, so to obvezo ustrezno izpolnili le redki zavodi. Doslej so se razvile različne oblike dopolnilnega dela z diplomanti, kot so: stalno dopolnilno delo s pedagoškimi delavci, strokovni tisk, posvetovanja, strokovno izpopolnjevanje v okviru strokovnih društev idr. Te oblike študija koristijo tudi visokošolskim učiteljem, saj pomenijo eno od vezi s prakso. Zavzemamo se za postopno uvedbo sistema dopolnilnega študija vseh diplomantov visokega šolstva.

c) INTERDISCIPLINARNI ŠTUDIJ

54. Pregraje med disciplinami se rušijo; zastavlja se že vprašanje ponovnega definiranja posameznih disciplin v medprostoru, na primer fizika v kemiji, kemija in fizika v biologiji, matematizacija vseh znanosti, fizika in elektronika v medicini, ekonomika v tehniki in tehnologiji, biokemija, urbanizem, matematični modeli v družbenih vedah, odnos filozofije do praktičnih ved. Za nas je bistveno spoznanje, da postaja vse pomembnejše obvladovanje t. im. mejnih znanstvenih in strokovnih področij. V tej smeri se odpira vedno večja potreba po novih strokovnih profilih, ki jih visoko šolstvo mora upoštevati. Interdisciplinarni študij je zato postal izobraževalna nujnost in način, s katerim lahko visoko šolstvo odgovori sodobnim potrebam. Pri tem ne gre samo za to, da se omogoči kombinacije med tradici-

onalno ločenimi smermi študija, pač pa gre tudi za novo izhodišče, ki bo študenta in izobraženca osvobodilo družbeno problematične strokovne zaprtosti in enostranosti. Izobraževanje na principu interdisciplinarnosti je možno v okviru visokošolskega sistema, ki ga karakterizira institucionalna prožnost, širok pretok znanstvenih informacij v vseh smereh in visoka stopnja notranje kritičnosti. V tem smislu stoji visoko šolstvo še pred pomembnim razvojem, katerega izredno pomembna faza bo konstituiranje temeljnih organizacijskih enot.

55. Bistvena prednost interdisciplinarnega študija je v tem, da odpira širše možnosti formiranja novih poklicev in profilov visokoizobraženih strokovnjakov ob obstoječih organizacijskih oblikah univerze ter ob bistveno manjših stroških. Bistven pogoj za uveljavljanje tovrstnega študija je notranje močna univerza oziroma združenje kot samoupravna skupnost, ki povezuje temeljne znanstvene in pedagoške usmeritve.

56. Oblik interdisciplinarnega študija je lahko več. Menimo tudi, da naj se razvijejo tako na dodiplomskem, predvsem pa na diplomskem študiju. Študentu je treba omogočiti študij na dveh ali več različnih organizacijskih enotah univerze ali tako, da se vpiše na določeno študijsko usmeritev ter si izbere dodatno vrsto izbirnih predmetov iz celotnega programa univerze, zlasti take, ki mu poglobljajo vpogled v izbrano problemsko področje ter ga usposabljaajo za komunikacijo s strokovnjaki iz drugih strok. To možnost je treba odpreti tako rednim oziroma izrednim študentom kot tudi vsem tistim diplomantom, ki želijo izpopolniti svoje znanje.

d) PRIPRAVNOSTVO IN STROKOVNI IZPITI

57. Vloga visokošolskih ustanov pri uvajanju študentov in diplomantov v strokovno prakso kot pripravnikov se mora povečati. Že v toku študija naj bodo študentje preko obvezne študijske prakse povezani s strokovno prakso in z življenjem v ustreznih delovnih organizacijah.

Visoke šole naj se dogovorijo z najrazvitejšimi delovnimi organizacijami za nenehno sodelovanje na področju strokovnih praks študentov. Skupaj z delovnimi organizacijami naj poskrbijo za kvalitetno izvajanje pripravništva in strokovnih izpitov. Sodelovanje visokošolskih zavodov je še posebej pomembno v tistih strokah, ki so nove, kjer v praksi ni izkušenih strokovnih kadrov.

Preverjanje strokovnega znanja ne more biti nekaj enkratnega, temveč ga je potrebno bistveno povezati z nenehnim dopolnilnim izobraževanjem. Od visokošolskih zavodov bo taka oblika terjala veliko tesnejšo povezavo s potrebnimi praksami.

e) PODIPLOMSKI ŠTUDIJ

58. Kljub temu, da je bil podiplomski študij uveden že leta 1960, ugotavljamo, da se ni razvil tako, kot smo pričakovali. Dejstvo je, da je na primer magistririj opravilo zelo majhno število kandidatov, specializacija kot oblika podiplomskega študija pa se razen na medicini ni uveljavila. Razlog za tako stanje je treba iskati v nerazvitosti tega študija na univerzi, v razmerah raziskovalnega dela na univerzi kot tudi v delovnih organizacijah, ki ob veliki obremenitvi najbolj sposobnih kadrov in kljub vse večjim potrebam po specializiranih kadrih in novih profilih niso pokazale dovolj razumevanja in niso svojim kadrom zagotovile ustreznih pogojev za podiplomski študij.

59. V koledarskem letu 1967 je na podiplomskem študiju magistriralo na fakultetah 27 študentov ali 8,5 odstotka vpisanih, v letu 1968 36 študentov ali 12,4 odstotka vpisanih, v letu 1969 61 ali 15,8 odstotka vpisanih, v letu 1970 pa 59 ali 11,8 odstotka vpisanih. Tako nizko število diplomantov je zaskrbljujoče in resnično kaže na problematičnost sedanje koncepcije in organizacije tega študija. Čeprav naj bi študij praviloma trajal dve leti, je trajanje podiplomskega študija od leta 1964 do 1966 naraslo od 2,5 na 4,2 leti. Prav tako kaže starostna struktura diplomantov, da se starostna meja v večini primerov približuje 35 letom.³

60. Uspešno opravljenih disertacij tudi ni dovolj, čeprav se je v zadnjem času situacija nekoliko popravila. Doktorske disertacije zagovarjajo naši raziskovalci v trenutku, ko po splošnem mnenju že presežejo starostno dobo, v kateri so najbolj ustvarjalni. Doktorat ne bi smel pomeniti vrhunca znanstvene kariere. Moral bi biti izraz za metodološko in konceptualno sposobnost samostojnega znanstvenega raziskovanja. Magistrski in doktorski študij morata biti vezana na raziskovalno dejavnost.

Uveljavi naj se praksa, da se za doktorsko disertacijo lahko nadaljuje in poglobi delo s področja magistrske naloge. Na ta način naj bi najsposobnejši študentom magistrerija omogočili hitrejšo pot do doktorata. Specialističnega študija ni mogoče časovno opredeliti tako enotno kot magistrerij. Vendar pa naj po dopolnilnih pogojih tudi specializacija omogoči dostop do doktorata.

Veliko bolj kot doslej je treba uveljaviti tiste določbe sedanjega zakona o visokem šolstvu, ki dopuščajo prijavo in sprejetje doktorske teme tudi tistim kandidatom, ki nimajo opravljenega magistrerija. Odločno se je treba boriti proti vsemu, kar umetno ovira dosego akademskih nazivov.

61. Zakon predvideva specializacijo kot eno glavnih oblik podiplomskega študija. Očitno je, da so fakultete dale prednost predvsem magistrskemu študiju, ki je danes dejansko dostopen predvsem mlajšim visokošolskim delavcem. Zaposljenost specialističnih tečajev kaže na pomanjkljiv kontakt s potrebami prakse.

Podiplomski študij, posebno pa specializacija in magistrerij naj se v prihodnje pospešeno razvija v okviru visokošolskega sistema ob tesnem sodelovanju z raziskovalnimi institucijami in s strokovno najbolj razvitimi centri v praksi. K temu študiju je treba pritegniti širok krog najboljših raziskovalcev in strokovnjakov iz prakse. Postopoma je treba omogočiti, da bi večina teh kadrov pridobila tudi pedagoško habilitacijo za opravljanje tega dela.

62. Za uspešen razvoj študija za raziskovalni poklic predlagamo naslednje ukrepe:

- raziskovalna in izobraževalna skupnost SRS naj izdelata poseben program finansiranja podiplomskega in doktorskega študija ter s tem povezanega raziskovalnega dela in zagotovitve materialnega položaja študentov.

- v okviru sporazumov o kadrovski politiki naj se predvidijo ustrezni ukrepi, ki bodo omogočili znanstveno habilitacijo sposobnim strokovnjakom v gospodarstvu in družbenih službah;

- pri vrednotenju dela univerzitetnih učiteljev je treba dati posebno težo njihovem mentorstvu pri podiplomskem in doktorskem študiju;

- v principu je treba pri organizaciji

podiplomskega študija zagotoviti sodelovanje najboljših jugoslovanskih in tudi tujih strokovnjakov na razpisnem področju;

- bistveno je treba poenostaviti in skrajšati postopke, za katere je vezana pridobitev podiplomskega in doktorskega naziva. V tem smislu je treba vzpostaviti sistem kontrole in sankcij s strani organov univerze oziroma združenj. To seveda ne sme pomeniti zniževanja zahtevnosti in popuščanja pri kriterijih.

UČINKOVITOST VISOKOŠOLSKEGA ŠTUDIJA

63. Brez dvoma daje danes visoko šolstvo več in ustrežnejše usposobljenih diplomantov, kot bi to zmoglo pred desetletji. V tem se kažejo stalni napori po strukturnem prilagajanju visokošolskega študija in kvalitetni dvig pedagoškega kadra. Gre za to, da prav družbene potrebe narekujejo mnogo večjo produktivnost visokega šolstva. Občutne rezerve se skrivajo v stopnji učinkovitosti, ki se je pri nekaterih zavodih celo zmanjšala.

V visokem šolstvu so iz dneva v dan angažirani vse bolj upoštevni družbeni viri: povečuje se število študentov in učiteljev, kljub vsemu pa se večajo tudi vložena kapitalna sredstva. Vse to terja od visokega šolstva, da odgovarja za produktivnost in učinkovitost svojega dela. To zahtevo še stopnjujejo nekatera znana dejstva, ki pričajo, da diplomira le malo študentov, da določen del učiteljev izpričuje nizko znanstveno ustvarjalnost in da so zelo dragi učni prostori in oprema učinkovito izkoriščeni le pol koledarskega leta. Naše visoko šolstvo je že tako drago, da se moramo zelo resno ukvarjati z ekonomiko izobraževanja.

64. V zadnjih letih se je število študentov povečalo, ni pa prišlo do bistvenega porasta števila diplomantov. Na ljubljanski univerzi diplomira okrog 34 odstotkov vseh vpisanih študentov. Okrog 15 do 20 odstotkov vpisanih nikoli ne pristopi k prvemu izpitu ali kolokviju; gre za izrazito fiktivni vpis iz spekulativnih razlogov. Toda ne glede na to imamo dejanskega osipa kar okrog 46 odstotkov vseh vpisanih. Podobno je stanje tudi na drugih višjih in visokih šolah ter akademijah.

Na posebno drastičen način se srečujemo tudi s pojavom podaljševanja študija, saj se je višješolski študij pri nas podaljšal na povprečno 3,6 let, visokošolski pa na 6,7 let.

65. Zaradi prenizke stopnje učinkovitosti je visokošolski študij zelo drag. Pokazuje se, da je še dražji, če v ta strošek všteto pretirano dolgo dobo, ko bi študentje že lahko proizvajali, a so še izven proizvodnega procesa. Prav leta med 22. in 26. letom starosti so najbolj plodovita za vključevanje v poklic, odločilna za hitro in uspešno specializacijo ter za dokončno oblikovanje strokovnjaka. Zato pomeni vsak nepotreben mesec ali leto, ki ga študentje še prebijejo na študiju, ne le kvantitativno izgubo, temveč tudi izgubo kakovosti in plodovitosti strokovnih kadrov. Zaradi tega ne moremo pristati samo na diskusijo o tem, ali naj študij traja 9 ali 10 semestrov, čeprav je ta razprava pomembna iz finančnih in študijskih razlogov. Vodi nas stran od dejanskega problema, to je od izredne dolgotrajnosti visokošolskega študija.

Menimo, da morajo študentje v visokošolskem študijskem procesu osvojiti ti-

ste temelje znanosti in stroke, ki jim bodo omogočali uspešno vključitev v delovni proces. Dejanski študij je zato treba bistveno skrajšati ter končati najkasneje v 23. oziroma 24. letu. Dejansko trajanje študija je torej treba prilagoditi tej vsebinski zahtevi, zato naj se giblje v mejah štirih do petih let študija. V tem obdobju bi bilo treba študij tudi dejansko zaključiti.

Dodatno ožjo strokovno usmeritev in izpopolnjevanje bi tako prenesli v okviru sistema dopolnilnega izobraževanja na kasnejši študij ob delu ter na drugo podiplomsko izobraževanje.

66. Globlji vzroki nizke učinkovitosti so naslednji: na visoke šole pride premalo za visokošolski študij sposobnih študentov, nimamo ustreznega sistema usmerjanja in selekcije glede na predpozicije kandidatov; na več kot polovici študijskih usmeritev oziroma letnikov je izrazito neustrezno razmerje med učitelji, sodelavci in študenti, kjer pa je to razmerje primerno za individualni in mentorski sistem dela, ki ga mnogi učitelji niso vpeljali; tako se pri študentih in učiteljih srečujemo tudi z vrsto subjektivnih slabosti in s pomanjkanjem delovne odgovornosti; materialna sredstva so še vedno zelo majhna, tako za osebne dohodke in funkcionalne izdatke; mnogo je težav z ustreznimi študijskimi in delovnimi prostori; študentje imajo še vedno precej materialnih in socialnih problemov, nimajo izoblikovanih študijskih navad in metod, učni načrti so še vedno preveč natrpani z manj potrebno in zastarelo snovjo, vključujejo marsikaj, kar bi bilo smotnejše prenesti na študij po diplomii; zelo neracionalno izrabljamo čas študentov in učiteljev; ni uveden sistem sprotnega študija; odprto je vprašanje 42-urnega delovnega tedna; neurejeni so prestopni pogoji; slabo je, da se mnogi študentje prezgodaj zaposlijo in v nedogled zavičujejo čas diplomiranja, ipd.

V okviru vsake študijske usmeritve bi bilo zato treba izdelati konkreten določeni akcijski program za povčanje učinkovitosti študijskega procesa

67. Ustavno načelo svobode izbire poklica oziroma s tem povezane pravice do svobodne izbire višjega in visokošolskega študija je ena temeljnih pravic, za katero se zavzemamo. Menimo, da bo odločitev kandidatov še bolj svobodna, če bodo čimbolj seznanjeni z bodočim poklicem, če bodo informirani o kadrovskih potrebah na posameznih področjih ter če bodo skupno s strokovno službo poklicnega usmerjanja

bolje spoznali posebne zahteve stroke in svoje osebne možnosti za uspešnejši študij in bodoče delo v poklicu. Zato se zavzemamo oziroma podpiramo ustanovitve strokovne službe usmerjanja kandidatov in spremljanja uspešnosti študija študentov.

68. Pristajamo na lažni humanizem, če z do kraja izvedeno pravico svobodnega vpisa dopuščamo nastajanje kroga bodočih nezaposlenih oz. povsem neustrezno zaposlenih izobražencev, če bistveno znižamo kvaliteto visokošolskega študija oz. če dovolimo, da mnogi mladi ljudje neodgovorno zapravljajo čas v visokošolskih klopih, pa za njih vemo, da za visokošolski študij očitno niso pripravljeni ali sposobni.

Zato se zavzemamo za uveljavitev naslednjih načel izbire kandidatov.

Vsakdo naj ima ne glede na predizobrazbo ob enakih sprejemnih pogojih pravico do kandidiranja na katerikoli visokošolski zavod. Zato naj visokošolski zavodi ob sodelovanju republiške izobraževalne skupnosti izvedejo z ustreznimi strokovnimi metodami negativno izbiro na osnovi dogovorjenih načel:

³ Gl. Analiza podiplomskega študija na ljubljanski univerzi; RSPK in tajništvo univerze; avtorja Ivo Marenk in Jože Šter, Ljubljana 1970.

● omejiti je treba vpis tistih usmeritev, za katere očitno ni dovolj ustreznih delovnih mest oz. kjer ni mogoče zagotoviti kvalitetnega študija ob neomejenem vpisu;

● zavrtni je treba tiste kandidate, ki za visokošolski študij očitno še niso pripravljeni ali sposobni.

Z administrativnimi ukrepi lahko preprečimo fiktivne vpise, v prvem semestru pa bi bilo treba sproti preveriti znanje oz. izvesti praviloma dokončno selekcijo in preusmeritev študentov. Zato je treba zagotoviti ustrezne materialne in druge pogoje za študij. Prav v tem obdobju naj bo mentorsko delo z novimi najbolj intenzivno.

69. Zaostriti je treba študijske delovne odgovornosti pri vseh študentih. Zato dajemo v razpravo nekatere možne ukrepe. Uveljaviti bi se moralo načelo, da se po prvem vpisu dovoli vsakemu kandidatu največ po eno ponavljanje letnika oz. semestra, eno spremembo študijske usmeritve med celotnim študijem. Tisti, ki te zahteve ne bodo izpolnili, morajo kot predpogoj za pristopitev k nadaljnjemu študiju opraviti vsaj dve leti uspešnega dela v praksi. Za tiste, ki bi ponovno vpisali isti letnik, je treba določiti za tekoče leto ali semester študijske ali druge delovne obveznosti. Študijske programe posameznega semestra oz. letnika bi po obsegu in zahtevnosti seveda morali bolj prilagoditi zmogljivostim študentov. Ob tem pogoj bi vsak študent za prehod v višji letnik ali semester opravil vse izpite prejšnjega letnika ali semestra s pravico pogojnega vpisa. V zvezi s tem je potrebno proučiti in poskusno uvajati nove študijske režime (trimesestrski študij, kurzni sistem, poletne šole, idr.), kar bi tudi odpravilo veliko praznino v šolskem letu.

70. Sodobne, bolj učinkovite metode in oblike pedagoškega dela počasi prodirajo v visoko šolstvo. Zato se zavzemamo za to, da se odgovorne ustanove na univerzi (center za razvoj univerze, oddelek za pedagogiko in psihologijo ter pedagoški inštitut) pospešeno razvijajo ustrezne znanstvene discipline, kot je npr. didaktika visokošolskega pouka, in sodelujejo pri njihovem uvajanju na posameznih visokošolskih zavodih. Odločno je treba podpreti preizkušanje in uvajanje novosti v pedagoškem delu.

Uvajanje sodobne učne tehnologije naj bo sistematično in proučeno, usmerjeno v večjo učinkovitost in v razbremenjevanje učiteljev, da bodo imeli več časa za neposredne stike s študenti ter za raziskovalno delo. Za posodabljanje učnega procesa je treba izpolniti nekatere pogoje: ustrezno številčno razmerje med učitelji in študenti, usposobljenost in motiviranost učiteljev za izboljšanje pedagoškega dela, ustrezni prostorski pogoji, tehnična opremljenost, razvoj sodobne knjižničarske in dokumentacijske službe. Zavzemamo se tudi za uvajanje sodobnejše obdelave in spremljanja podatkov o dejavnostih in rezultatih študijskega procesa.

71. Predavanje kot še vedno najbolj pogostno študijsko obliko naj bi učitelji in študenti v čim večji meri dopolnjevali in zamenjavali z aktivnimi oblikami skupnega dela (seminarji, z laboratorijskim delom, ipd.). V teh oblikah je več možnosti za miselno aktiviranje študentov, za spodbujanje kritičnih strokovnih dialogov med učitelji in študenti ter med študenti samimi. To daje večje možnosti za upoštevanje individualnih nagnjenj in sposobnosti posameznih študentov. Večina študentov sicer ni nagnjena k takemu aktivnemu delu, toda zadeva učiteljev in študijskega sistema je, da jih v to usmerijo. Povečati je treba čas samostojnega študija in zmanjšati število ur obveznih študijskih oblik.

72. Problem individualizacije visokošolskega študija je treba razrešiti glede na naše razmere. Povsod, kjer obstajajo za to možnosti, je treba uvajati individualizacijo učnih metod. Večjo pozornost je treba posvetiti najbolj nadarjenim študentom, tako da jim je treba dati težje naloge, da študirajo več in hitreje, bolj samostojno, da proučujejo več mejnih disciplin in se usmerjajo v interdisciplinarne oblike študija. Prav tako je treba nuditi večjo dodatno pomoč tistim študentom, ki težko izdelujejo normalne študijske obveznosti: tudi zanje je potrebno razviti dodatne oblike: študijska pomoč študentov med seboj in predvsem dodatna pomoč asistentov in učiteljev.

73. Diplomске naloge in razna praktična dela naj bodo zasnovana tako, da bodo njihovi rezultati tudi družbeno uporabni in koristni. Študentom moramo ustvariti možnosti, da svojo stvarjalno energijo že med študijem vključujejo tudi v pomoč pri raziskovalnem in strokovnem delu v okviru visokošolske ustanove. To pomoč bi tudi ustrezno nagradili.

74. Nenehno in sprotno preverjanje znanja naj postane sestavni del študijskega procesa. To je eden nujnih pogojev za dosego sprotne in hitrejše študija. Zato naj bodo pri oceni predmeta bolj upoštevani rezultati sprotnih preverjanj ter drugega študijskega dela študentov. Ena glavnih slabosti današnjega preverjanja je v tem, da pogosto zajame le poznavanje izoliranih podatkov, premalo pa upošteva globlje razumevanje, stvarjalno povezovanje in uporabo naučenega. Zavzemamo se za ustrezne kombinacije ustnih in pismenih oblik preverjanja znanja (testi, seminarске naloge in diskusije ipd.).

Za normalne delovne odnose je zelo pomembno, da tako študentje kot učitelji zelo spoštujejo izpitne roke ter tudi to, da je izpitnih rokov dovolj ter da so razpisani že za vse leto vnaprej. Izpiti naj bodo bolj sistematično razporejeni skozi študijsko leto.

75. Študente je treba motivirati in jim ustvariti pogoje za dolgoročno planiranje študija. Zato jih je treba vnaprej seznaniti z učnimi programi. Potrebno jim je dajati dispozicije za napotki za vnaprejšnji oz. sproti študij. Študentom morajo biti na razpolago kvalitetna skripta; predvsem v prvem in drugem letniku, kasneje pa tiskani učbeniki in druga izvirna literatura. Neizpodbitna je zahteva, da je vsak učitelj dolžan preskrbeti za svoj predmet ustrezne osnovne učbenike, skripta, dispozicije predavanj in vaj in druge učne pripomočke, saj postaja dosedanj, ponekod še vedno običajen študij samo na osnovi zapiskov vse bolj nevzdržen. Študente je treba usmerjati v samostojen študij, v vse večjo uporabo različnih virov znanja, domače in tuje literature (učbeniki, monografije, periodika) ter v uporabo sodobnih sistemov skladiščenja in prenašanja informacij (služba INDOK, računalniki).

Zavzemamo se za ustanovitev univerzitetnih knjižarn in založb, kakršne imajo vsa večja univerzitetna mesta v svetu. Taka ustanova naj bo središče nakupovanja in distribucije vse potrebne študijske in znanstvene literature in drugih učnih pripomočkov. Omogoča naj preprodajo rabljenih pripomočkov in literature po nizkih cenah.

ZA NAPREDNO IN DOLGOROČNO KADROVSKO POLITIKO

76. Ob predvidenem hitrem razvoju visokega šolstva v Sloveniji se nam ka-

druvanje visokošolskih učiteljev zastavlja kot eno osrednjih vprašanj. Leti so pomembni znanstveni, pedagoški in družbeni delavci na določenem strokovnem področju. Imajo precejšen vpliv na kadrovanje v stroki, so organizatorji širšega znanstveno-raziskovalnega in pedagoškega dela na nekem strokovnem področju. Imajo moralni in politični vpliv na oblikovanje mladih generacij. Štejemo jih za vodilne delavce v naši družbi.

Zato je potrebna stroga izbira ter upoštevanje naslednjih zahtev pri njihovem kadrovanju:

— znanstvena ustvarjalnost,

— pedagoška delavnost, sposobnost in uspešnost,

— napredna družbena angažiranost v stroki oziroma socialistična idejno-politična aktivnost.

Poudarjamo, da je znanstvena ustvarjalnost nujna, toda ne tudi zadostni pogoj za delo v visokem šolstvu. Vse te kriterije je treba obravnavati kot enako potrebne.

Ugotovljamo, da je bilo do zdaj izjemno majhno število delavcev izločenih z univerze zaradi znanstvene ali pedagoške nesposobnosti ali pa protisocialistične družbene usmerjenosti. Predlagamo, da bi poleg rednega reeleksijskega postopka bilo ob določenih pogojih mogoče neustrezne delavce tudi odpoklicati.

7. V postopku ocenjevanja znanstvene uspešnosti kandidatov se pogosto srečujemo s pojavi lažne kolegalnosti in z oportunistom. Premalo je odprte znanstvene kritike. Lahko pa ugotovimo, da so se na osnovi skupnega dela na ravni univerze oziroma drugih združenj kriteriji za znanstveni nivo izostrili in da je treba doseženo razvijati naprej ter višati nivo teh zahtev ter razvijati postopek, ki naj prepreči to lažno kolegalnost. Da bi blede znanstvenega nivoja izenačili kriterije v Sloveniji, predlagamo, da se podrobnejše usklajevanje kriterijev opravlja tudi v okviru skupnosti visokošolskih zavodov Slovenije.

DO ZDAJ SMO PREMALO VREDNOTILI PEDAGOŠKO DELO UČITELJEV

78. Nekateri visokošolski učitelji zane-marjajo pedagoške obveznosti. Zato je treba v ocenjevanje pedagoškega dela visokošolskih delavcev vključiti njihove slušatelje in diplomante, ki naj na ustrezen način ovrednotijo delo svojih učiteljev ter jim predlagajo izboljšave. Vodstvo študentske skupnosti naj ovrednoti in analizira delo posameznega kandidata ter da ustrezno mnenje v postopku reelekcije.

79. Vprašanju širše delovne in strokovne angažiranosti ter družbeno-politične aktivnosti visokošolskih delavcev doslej nismo posvečali dovolj pozornosti. Sodi-mo, da naj ta vidik dejavnosti visokošolskega učitelja ocenjuje širša družbena in strokovna javnost, študentje in učitelji v ustreznem postopku.

Zavzemamo se za to, da naj bodo tisti visokošolski učitelji, ki v določenem obdobju opravljajo odgovorne funkcije v družbi ali na univerzi (rektor, dekan, član IS ipd.) oproščeni določenih peda-

goških in administrativnih obveznosti, vendar za časovno omejeno obdobje.

Sodimo, da ne morejo učiti tisti posamezniki, ki so nosilci sistematičnega protustavnega in samoupravnemu socializmu sovražnega delovanja. Seveda pa je treba tako nesporejemo dejavnost dokazati.

Ugotavljamo, da je napredovanje v višje nazive preveč povezano z leti službe, namesto da bi bilo v celoti odvisno le od raziskovalnih in pedagoških ter družbenih rezultatov. Reelekcije in napredovanja so v praksi praviloma vezana na iztek maksimalnega za reelekcijo določenega časa. Predlagamo, da se postopek za prevedbo v višji naziv začne takoj, ko ima kandidat pogoje za to.

Pedagoško-znanstveni sveti naj odločajo o znanstvenih nazivih in dajo mnenje o ustreznosti kandidatov za učiteljske nazive.

Odločitev o podelitvi učiteljskega naziva (na osnovi ustreznih znanstvenih nazivov) o nastavitvah ter zadovoljitve pedagoških in družbenih kriterijem učiteljev pa naj sprejme sveti visokošolovnih zavodov. Le-ti naj za stalno delo na strokovnem področju ustanovijo kadrovske komisije. Komunisti so se dolžni aktivno vključevati v kadrovanje ter se za svoja stališča boriti znotraj kadrovske komisije ter v okviru drugih organov samoupravljanja.

80. Zavzemamo se za ustvarjanje razmer, ki bodo dejansko omogočile kroženje kadrov iz visokega šolstva v prakso, na različna področja družbene dejavnosti ter ponovno v visoko šolstvo. Zato predlagamo naslednje rešitve:

● Za vodilna strokovna delovna mesta, posebno za tista, ki so pomembna za raziskovanje in razvoj, je treba postopno zahtevati stopnje — specialista, magistra oz. doktorat znanosti. To naj zahtevajo sporazumi o kadrovske politiki in statutu TOZD.

● Na različne načine je treba stimulirati prihajanje najboljših strokovnih kadrov iz prakse na visoke šole. To naj bo normalna pot kadrovanja visokošolskih učiteljev. Od vsakega visokošolskega učitelja pa je treba zahtevati, naj s svojim raziskovalnim delom sodeluje tudi pri raziskovanju konkretnih praktičnih problemov.

81. V kadrovske komisije ter v samoupravnih organih, ki odločajo o mestih, ki zahtevajo znanstveni naziv, sodelujejo predstavniki ustreznih visokošolskih zavodov.

82. Vsak visokošolski učitelj naj opravlja pedagoško in znanstveno delo toliko časa, dokler je zanj sposoben. Pravice iz minulega dela naj mu tudi potem zagotavljajo ustrezen socialni in materialni status. Zakon in statuti naj opredelijo starostne meje za prenehanje opravljanja rednih predstojniških in pedagoških obveznosti. Zavzemamo se za to, da veljajo načela reelekcije za vse učitelje ne glede na starost.

83. Z akcijo za nastavitve novega učnega osebja, ki dejansko pomeni samo sanacijo največjih kadrovskega zaostankov, smo je deloma uspeli. Na nekaterih katedrah in delovnih področjih ne dobimo primernih kandidatov predvsem za to, ker ne moremo ustrezno rešiti njihovih materialnih, predvsem pa stanovanjskih problemov. Sedaj lahko kandidirajo v visoko šolstvo predvsem kandidati iz Ljubljane oz. Maribora. To bistveno oziroma možnosti za izbor najbolj kvalitetnih kandidatov, za nas komuniste pa pomeni nesporejemo socialno razlikovanje, ki je dejansko še mnogo hujše kot pri selekciji študentov za visokošolski študij.

84. Ko ugotavljamo premajhno število, preobremenjenost in včasih tudi slabo kvaliteto asistentov, predlagamo, da naj se v delo s študenti prve in druge stopnje vključijo tudi kandidati na podiplomskem študiju (magistrski, doktor-

ski študij) ter drugi raziskovalni sodelavci. Ti podiplomci naj bi imeli redne dohodke in večino pravic ter dolžnosti sedanjih asistentov. Ob tej rešitvi ne bo več potrebna sedanja institucija asistenta. Kjer pa je potrebno stalno strokovno rutinsko pedagoško delo, naj bodo zaposleni pedagoški strokovni sodelavci. To nam bo omogočilo širšo in kvalitetnejšo izbiro visokošolskih učiteljev ter uvedbo mentorskega sistema študija. Financiranje teh raziskovalnih asistentov pa naj skupno uredita raziskovalna in izobraževalna skupnost Slovenije.

MEDREPUBLIŠKA IN MEDNARODNA AKTIVNOST VISOKEGA ŠOLSTVA

85. Visoko šolstvo v Sloveniji je bistveno odvisno od znanstvene, pedagoške, kulturne, idejne in politične povezanosti z dogajanjem v jugoslovanskem in mednarodnem prostoru. Kontakti v okviru Jugoslavije so sicer razmeroma pogostni, vendar ne vedno dovolj organizirani. To pa je v veliki meri odvisno tudi od intenzivnosti in učinkovitosti delovanja skupnosti jugoslovanskih univerz in interakulturnih konferenc. V pogledu mednarodnega sodelovanja je zelo očitna velika frekvenca stikov z zahodnimi univerzami. V interesu dobre informativnosti in celovitejšje vključenosti v mednarodno znanstveno dogajanje je potrebno boljše sodelovanje z univerzami socialističnih držav in držav v razvoju.

86. V okviru jugoslovanskih univerz se moramo dogovoriti za skupno planiranje in delitev dela na področju raziskovalnega in pedagoškega dela in za skupno izdelavo učnih pripomočkov, učbenikov itd. To naj še posebej velja za podiplomski študij, za večjo usklajenost učnih načrtov, za prestopanje študentov, za skupno pripravo učbenikov, itd. Dolžnost ljubljanske univerze je, da veliko več pomaga nastajajočim visokošolskim središčem v Sloveniji in Jugoslaviji.

Menimo, da je za globljo povezanost jugoslovanskih narodov in delavskega razreda zelo pomembno, da več študentov iz drugih republik študira pri nas ter da tudi več slovenskih študentov študira na drugih jugoslovanskih univerzah, in to še posebno na podiplomskem študiju. O problemih, ki jih imajo ti študenti, bi morali skleniti medrepubliški dogovor (štipendije, bivanje v študentskih domovih, itd.). Posebno pozornost moramo posvetiti tudi študiju zamejskih Slovencev.

87. Eden glavnih dejavnikov našega sožitja z neuvrščeni in z državami v razvoju je tudi strokovni kader, ki se šola pri nas. Ugotavljamo pa, da na tem področju ne vodimo sistematične politike. V republiki je treba voditi aktivno kadrovske politiko, ki bo računala tudi na dolgoročnejsše kooperacijsko-proizvodne, ekonomske in politične vezi z državami v razvoju oz. neuvrščeni državami. Za ta namen bo potreben tudi aktiven izbor za študij primernih kandidatov iz nerazvitih držav.

Za bolj organizirano in sistematično seznanjanje tujih znanstvenih krogov z dosežki naše družboslovne teorije in samoupravne družbene prakse naj za tuje kandidate univerza organizira podiplomski študij in druge oblike seznanjanja z našimi rezultati.

88. Ustrezno je treba razviti študij v tujini, predvsem na podiplomskem študiju. To naj bo bolj načrtno. Pri študiju družbenih ved bomo naše študente usmerja-

li na napredne visokošolske ustanove po svetu in na tiste, ki slovijo po svojem visokem znanstvenem nivoju. Spodbujati velja torej študijsko in stalno strokovno izpopolnjevanje v tujini. Od tega pa je treba ločiti odhajanje strokovnih kadrov na delo v tujino iz drugih razlogov. Menimo, da je treba to odhajanje omejevati. Tiste, ki so že odšli, pa je treba pritegniti nazaj.

SAMOUPRAVLJANJE IN DRUŽBENO- EKONOMSKI ODNOSI

89. Samoupravljanje in družbeno-ekonomski odnosi. Tudi za delovno področje visokega šolstva moramo uresničiti temeljno socialistično in samoupravno načelo, da naj človek, ki proizvaja in ustvarja, postane subjekt samoupravnega vplivanja na visoko šolstvo. Njegovim interesom, materialnim in duhovnim potrebam mora biti v osnovi prirejeno visoko šolstvo. Konkretna vsebina, oblike in samoupravni odnosi naj se podreajo družbenim smotom študijskega in raziskovalnega dela. To je mogoče doseči, če bodo vsi udeleženci študijskega in raziskovalnega procesa ter porabniki kadrov in raziskovalnih rezultatov enakopravni sodelujočenci samoupravnih odnosov, družbenih dogovorov in s tem povezanih družbeno-ekonomskih odnosov ter obveznosti.

90. Iz teh odnosov je treba torej postopoma izrinuti sedanji čisto birokratski in posredniški značaj državne oblasti oz. preveliko in dolaj proračunsko vlogo sedanje republiške izobraževalne skupnosti. O uporabljanju dela presežne vrednosti, namenjenega za vzgojo in izobraževanje, so proizvajalci slabo obveščeni in nimajo prevladujočega vpliva. Tudi odgovornost študentov in visokošolskih delavcev za racionalno porabo sredstev ni zadostna. Poleg tega pa se moramo že danes zavedati nevarnosti tehnokratske zlorabe oblasti. Le-ti pogosto govorijo o visokem šolstvu v imenu delavskega razreda ali pa v imenu gospodarstva, čeprav dejansko nastopajo na osnovi lastnih pogledov in interesov. Z nadaljnjim razvojem samoupravnih interesnih skupnosti in TOZD bo ta problem še bolj pereč. Komunisti se moramo zato zavzemati za take delegatske odnose in sistem, ki bo zagotavljal dejansko oblast tistemu, ki v družbi ustvarja presežno vrednost. Ne smemo dopustiti, da bi sedanjo koncentracijo moči zamenjali z množico majhnih prilastitev oblasti delavskega razreda na nivoju TOZD in njihovih združenj.

91. Vprašanje monopola nad informacijami, monopola nad izobraževanjem bo vedno bolj pomembno vprašanje samoupravljanja. Zato je prav, da že danes opozorimo na ta vprašanja in da znanje, informiranost in raziskovalno delo ter s tem študijski visokošolski proces kar se da podružbimo. Biti mora torej pod bistvenim vplivom združeneza dela. Na osnovi svobodne menjave dela in produktov dela delavcev in študentov visokega šolstva z delavci drugih delovnih področij naj se uveljavlja njihov enak družbeno-ekonomski položaj kot pri delavcih z drugih področij dela. Med pogoji za uresničitev tega odnosa je zlasti uveljavitev samoupravnega planiranja pri kadrovske politiki. Na tej osnovi naj pride do dolgoročnih skupnih delovnih programov, do ugotavljanja skupnih interesov študentov delavcev visokega šolstva in delavcev z drugih delovnih področij. Ti interesi in programi naj se izrazijo v samoupravnih sporazumih

in dogovorih, ki bodo opredeljevali medsebojne odgovornosti in pravice in ki bodo zagotavljali ustrezno financiranje visokega šolstva.

92. Pri organiziranju zadovoljevanja potreb po visokošolskem študiju je treba začeti z ustanavljanjem ustreznih samoupravnih interesnih skupnosti, v okviru katerih se bo odločalo o smeri, obsegu in pogojih razvoja določene visokošolske institucije in kjer se bodo na enakopravni osnovi urejale medsebojne pravice in obveznosti. Globlji smisel te ureditve je predvsem v tem, da se na ta način zagotovi razredni interes, da bomo lažje uredili samoupravno planiranje, da bo prišlo do neposrednejše povezave, sprotne usklajenosti in vztrajnega vpliva med t. im. prakso in znanstvenopedagoškim delom v visokem šolstvu, da bomo v visokem šolstvu racionalno uporabljali kadre in materialna sredstva ter da se bo zaostrila delovna in študijska odgovornost v visokem šolstvu. S tem pa se mora tudi zaostriti odgovornost združenega dela in še prav posebej neposredno zainteresiranih delovnih organizacij do potreb in nalog visokega šolstva.

Zavedamo se, da se bomo ob uveljavljanju teh idej in nalog ubadali tako z neinformiranostjo kot tudi z odpori tako v samem visokem šolstvu kot tudi na drugih delovnih področjih. Komunisti moramo zato storiti vse, da se te temeljne ideje čimprej spremenijo v konkretne in realne akcijske programe, ki bodo uresničljivi že danes in ki bodo zato za večino samoupraviteljev sprejemljivi. Veliko moramo tudi storiti za osveščanje in obveščanje vseh udeležencev teh procesov o bistvu ustavnih sprememb in temeljnih idej, ki nas vodijo. Le tako bodo lahko vsaj za svoje konkretno področje našli ustrezne konkretne, življenske in praktične rešitve.

93. Menimo, da bo potrebno v prihodnje uveljaviti republiško izobraževalno skupnost kot skupnost za vzgojo in izobraževanje, ki bo usklajevala politiko splošnih in posebnih interesnih skupnosti. Stavljale oz. konstituirale pa jo bodo posebne interesne skupnosti, med katerimi naj bo še skupnost za visoko šolstvo, ki pa naj bo vezana tudi v posebne skupnosti takrat, ko je mogoče neposredno ugotoviti glavne interese za določeno študijsko usmeritev.

V sistemu financiranja je treba razčistiti odnos in obveznosti med dvema interesnima skupnostma, to je izobraževalno in raziskovalno, in to glede financiranja razvoja raziskovalnih kadrov in znanstveno-raziskovalnega dela v visokem šolstvu.

Sredstva za visoko šolstvo naj se zbirajo kot stroški proizvodnje in v skladu z načelom solidarnosti. Za splošno izobraževanje naj se še naprej zbirajo tudi preko družbenopolitičnih skupnosti, za strokovno izobraževanje pa preko interesnih skupnosti.

94. Glede na večletni študijski cikel v visokem šolstvu morajo biti dogovori in programi dolgoročnega značaja kar se da neodvisni od trenutnih gospodarskih nihanj. To tudi terja tako obliko skupnega republiškega posredovanja, ki naj omogoči stalnost in dolgoročnost financiranja. V današnjem prehodnem obdobju bodo morali organi družbenopolitičnih skupnosti zagotavljati minimalni del sredstev na osnovi zakona.

95. S sanacijo šolstva, ki je bila začeta 1968. leta, se je materialno stanje visokega šolstva začelo precej popravljati. Osební dohodki visokošolskih delavcev so se precej približali dohodkom podobnih delavcev v drugih dejavnostih; še vedno pa so preslabo nagrajevani asistentje in mlajši sodelavci. Precej več sredstev je na razpolago za funkcionalno dejavnost visokega šolstva. Ne glede na to bo potrebno v prihodnje sred-

stva za visoko šolstvo v odstotku nacionalnega dohodka še povečati.

96. Financiranje visokega šolstva naj poteka na osnovi dolgoročnih programov dela, ki bodo predstavljali osnovo za sklepanje vsakoletnih pogodb med TOZD visokošolskih zavodov in republiško izobraževalno skupnostjo oziroma med posebnimi izobraževalnimi skupnostmi in drugimi interesi. V teh pogodbah je treba opredeliti medsebojne obveznosti in pravice ter zaostriti materialno odgovornost tako na strani visokošolskih delavcev in študentov, kot tudi bolj natančno opredeliti odgovornost izobraževalnih skupnosti. Merila za financiranje naj stimulirajo dosledno izvrševanje programov.

97. V ceno stroškov naj bodo všteta vsa sredstva, ki so potrebna za normalno delovanje in za normalno reprodukcijo. O večjih investicijskih odločitvah ter o večjih razširitvah dejavnosti pa naj odločajo interesne skupnosti ter republiška skupščina. Menimo, da naj bodo akcije za izgradnjo novih fakultetnih zgradb in institutov za večje investicije npr. v stanovanja za univerzitetne učitelje, večje investicije v razvoj znanstvenih kadrov stvar posebnih družbenih dogovorov in posebnih političnih in družbenih akcij TOZD v visokem šolstvu in vseh zainteresiranih interesnih skupnosti.

98. Že doslej smo se trudili razviti družbeno vplivanje na visoko šolstvo preko predstavnikov javnosti, preko zakonodaje, preko vpliva republiške skupščine na potrjevanje statuten, učnih načrtov, preko že doseženih dogovorov z delovnimi organizacijami, dnevnih delovnih kontaktov znanstvenih delavcev in učiteljev tako z diplomanti kot z delovnimi organizacijami, za katere opravljajo konkretne raziskovalne naloge oz. za katere se usposablja študentje. Teh vezi ni mogoče reducirati samo na vprašanje aktivnosti predstavnikov javnosti v svetih visokih šol, saj so sveti prav v zadnjem obdobju zgubili precej svojega pomena in so dovolj neaktivni. Zato ne moremo biti zadovoljni s sedanjim stanjem organiziranja vplivanja zainteresirane strokovne javnosti, zainteresiranih delovnih organizacij vseh področij združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti in organizacij za visoko šolstvo.

99. Zavzemamo se za to, da predstavniki združenega dela z drugih področij dobijo v procesu upravljanja visokošolskih ustanov na vseh nivojih — od temeljnih organizacij združenega dela navzgor — močnejšo vlogo in več možnosti za soodločanje. Menimo, da bi bilo potrebno ustanoviti svete kot organe samoupravljanja na nivoju odsekov in oddelkov fakultet, na nivoju višjih, visokih šol in fakultet ter njihovih samoupravnih združenj.

Predvsem morajo sveti odločati o dolgoročni programski usmerjenosti, o vprašanih razširjene reprodukcije visokega šolstva, o konkretnih in dolgoročnih vprašanih kadrovske politike, o nastavitvah učiteljev, o študijskih usmeritvah, o učnih programih in še o drugih bistvenih vprašanih.

100. Delegati TOZD visokega šolstva pa naj zelo aktivno sodelujejo pri upravljanju združenega dela. Posebej se zavzemamo za to, da sodelujejo ti delegati tam, kjer se odloča v družbenopolitičnih in vseh interesnih skupnostih o bistvenih vprašanih, ki zadevajo visoko šolstvo in rezultate dela visokega šolstva.

101. Nosilci samoupravljanja in upravljanja visokega šolstva so naslednji delovni ljudje:

— delavci v delovnem razmerju v visokem šolstvu; to so predvsem učitelji, sodelavci (tudi honorarni), administrativno in tehnično osebje;

— redni in izredni študentje vseh sto-

penj;

— delavci na drugih delovnih področjih, ki so objektivno in konkretno zainteresi-

rani za čimkvalitetnejši razvoj visokošolskega študija, znanstvene infrastrukture ter za konkretne dosežke raziskovalnega dela.

102. V samoupravnih organih visokega šolstva morajo vsi ti nosilci dobiti njihovu delovnemu deležu ter njihovi pomembnosti ustrezno mesto.

Menimo, da je ustrezno razmerje v svetih visokošolskih zavodov lahko naslednje:

Učitelji in drugi zaposleni delavci visokošolskega zavoda naj imajo polovico, predstavniki slušateljev in predstavniki zainteresirane strokovne javnosti in drugih asociacij združenega dela pa po četrtno mest. Podobna naj bo struktura izvršilnih in delovnih organov sveta. V dosednji razpravi se je pojavilo tudi načelo trojne sestave svetov.

Opredeliti je treba nekatera najpomembnejša vprašanja (npr. sprejem predloga statuta, delovni programi, nastavitve in aplikacije itd.), glede katerih ne sme priti do preglasovanja ene od teh struktur, temveč morajo biti dosežene sporazumne odločitve. Če do tega ne pride, naj se odločitev prepusti arbitražnemu organu ali pa naj se določi le pristojnost za odločanje v nekaterih vprašanih (npr. delitev dohodka — le zaposleni; organizacija dela skupaj učitelji in študenti, raziskovalni programi — zaposleni in predstavniki javnosti itd.).

STATUS ŠTUDENTOV

103. Status študentov. Študij je nedvomno družbeno koristno delo, je oblika družbene investicije, ki se ostvarja preko višje produktivnosti izobraženega delavca. Študij je tudi osnovni interes samega študenta, ker je to delovni proces razvijanja bolj popolne in ustvarjalne osebnosti. Dijake, predvsem pa študente, je treba postopoma izenačiti z drugimi plastmi delavskega razreda tako glede odgovornosti kot tudi glede pravic. Ta izenačitev je mogoča samo kot dolgoročna orientacija, v kateri se bomo komunisti zavzemali za to, da bo mlad človek od osnovne šole naprej odvisen predvsem oz. samo od svojega lastnega dela oz. uspešnega študija.

104. Delovni status študentov je treba proučiti in konkretizirati v ustavni razpravi. Posebej opozarjamo na naslednje elemente tega statusa:

dolžnost in pravico do sodelovanja v študijskem delovnem procesu ter vedno širšo pravico in dolžnost do sodelovanja v raziskovalnem delu, v visokem šolstvu in drugih delovnih organizacijah, še posebno pa v tistih, ki sodelujejo pri financiranju študija in pri štipendiranju. Vse dolžnosti in pravice izhajajo samo iz rednega opravljanja študija;

● študent, ki je vpisan in opravlja študijske dolžnosti, je član temeljne organizacije združenega dela z dolžnostjo in pravico sodelovanja v vseh vprašanih in v vseh organih samoupravnega odločanja, tako v TOZD kot tudi na vseh višjih samoupravnih, družbenopolitičnih skupnostih in interesnih skupnostih ter v predstaviških organih, v katere TOZD delegira svoje delegate; študentje naj bodo prisotni tam, kjer nastajajo iniciative, to je v kolegijih in komisijah. Zelo bistveno je, da imajo pravočasen dostop do potrebnih informacij, da dosežemo javnost dela samoupravnih organov ter da je po številu njihovo predstavljanje primerno; študentje naj odgovarjajo za neizvrševanje samoupravnih dolžnosti;

● pravica do zadostne materialne oskrbljenosti v času študija, če pa po-

samezniki študijske naloge opraviča bolje, potem mora biti za to delo tudi ustrezno materialno stimuliran. To pravico je mogoče zagotoviti samo z realizacijo družbenega dogovora o štipendiranju ter z gradnjo ustreznih študentskih domov. Podpiramo tudi zaostrenejša vprašanja materialne odgovornosti študentov za neodgovorno obnašanje in trošenje družbenih sredstev, ki jih zahteva visokošolski študij;

● vsi diplomanti se morajo zaposliti in delati v domovini. Tisti, ki ekonomsko neupravičeno emigrirajo, naj povrnejo stroške Solanaja;

● sem spada organizirana pravica do zdravstvenega varstva študentov in njihovih otrok (že realizirano) in

● organizirano invalidsko zavarovanje študentov in njihovih otrok (ni v celoti realizirano).

105. Komunisti se bomo morali odločno spopasti s tisto mentaliteto med študenti, ki meni, da je dovolj diplomirati ne glede na to, kakšna je kvaliteta študija in ne glede na to, da včasih študentje prenesejo marsikatero krivico na poti do te diplome. Predvsem moramo razviti misel, da se bodo študentje vse življenje vračali v okvir dopolnilnega in podiplomskega izobraževanja na univerzo in da je še kako odvisno od njih in njihovih političnih naporov in akcij ter njihovih podpore najbolj naprednim učiteljem, kako se bo v celoti razvilo visoko šolstvo.

106. Eden osrednjih problemov samoupravljanja v visokem šolstvu je, da se formalna hierarhija prepogosto razhaja z dejansko ustvarjalno in delovno hierarhijo. To velja predvsem za odnose med učitelji in sodelavci ter študenti. Poseben problem je majhen vpliv slušateljev na dejansko odločanje. Često se soočamo s formalno samoupravnostjo in dokaj močnim vplivom neformalnih skupin, ki prepogosto ščitijo nedelo, predvsem pa nestrokovnost. Ugotavljamo, da so najglodljivi viri nezaupanja do demokratizma v visokoškolskem samoupravljanju in teženja za ohranitev doseženih pozicij predvsem v delovni oziroma raziskovalni in pedagoški nemoči posameznih visokošolskih učiteljev. Takim je potrebna formalna oblast, ker se ne morejo uveljaviti na osnovi svoje delovne avtoritete. Ta oblast zlorabi svojo preveliko moč predvsem za prisvojitve delovnih rezultatov mlajših raziskovalcev, včasih se uveljavlja celo na račun delovnih rezultatov študentov. Spopadi, ki se pojavljajo, imajo pogosto globlje ozadje tudi v različnosti strokovnih in idejnopolitičnih koncepcij, ki jih razvijajo različne generacije znanstvenih delavcev. To bi lahko premagali samo z medsebojnim zaupanjem generacij, s priznanjem mlajših, da imajo pravico do samostojne poti v stroki. Nastopati moramo proti privatno-lastniškemu obnašanju posameznih učiteljev do predmetov in kateder. Za ta notranji demokratizem se moramo komunisti zelo vztrajno zavzemati.

107. Zato se pri kandidiranju v samoupravne organe in predvsem pri volitvah predstojnikov zavzemamo za to, da na ta mesta pridejo najbolj ustvarjalni in moralno-politično ustrezni delavci. Pri volitvah vseh samoupravnih organov je treba nujno upoštevati strukturo interesov in nivojev. Ugotavljamo, da predvsem mlajši univerzitetni sodelavci, študentje ter tudi administrativno-tehnični delavci premalo delujejo v visokoškolski samoupravi s svojim dejanskim konstruktivnim vplivom. Ko volimo visokošolske funkcionarje, pa se moramo zavzemati za to, da volimo ljudi, ki so nosilci naprednih in socialistično usmerjenih razvojnih koncepcij in ki vplivajo na ustvarjanje delovnega in ustvarjalnega sodelovanja.

108. Samoupravni odnosi in organi naj se porajajo od tam, kjer se opravljajo konkretni delovni, raziskovalni in študijski procesi, to je iz delovnih enot, ki so v naših primerih letniki, študijske usmeritve, laboratoriji, raziskovalne skupine, klinike, inštituti in podobne oblike najbolj neposredne dejavnosti univerzitetnih delavcev in študentov v okviru študijskega in raziskovalnega delovnega procesa. Menimo, da so to nivoji, kjer se dejansko lahko uveljavijo zbori delovnih ljudi v študijskem in raziskovalnem procesu. V teh okvirih je treba obvezno konzultirati delavce in študente o vseh bistvenih vprašanjih.

Na svete letnikov oziroma na svete študijskih usmeritev velja prenesti vrsto dolžnosti in pravic v dokončno odločanje, na primer vprašanje organizacije dela, študijskega režima, študijskih pripomočkov, izpitni red, vprašanje upravljanja sredstev, ki jih zaslužijo skupaj študentje in učitelji, vprašanje nagrajevanja študentov in tudi ocenjevanja njihovih delovne samoupravne in disciplinske odgovornosti itd.

109. Zavzemamo se za takojšnjo realizacijo temeljnih organizacij združenega dela v statutih visokošolskih zavodov in tudi v zakonodaji. Poleg kriterijev, ki jih glede TOZD predlaga ustava (zaključen delovni proces in možnost ugotavljanja dohodka) pa predlagamo, da se pri delovnih organizacijah v visokem šolstvu naslonimo predvsem na naslednje elemente:

● temeljna organizacija združenega dela je vsebinsko zaključena celota, ki je kadrovsko in materialno sposobna zagotoviti kontinuiran razvoj študijske vsebine in organizirati samostojno študijsko smer ter realizirati družbeno relevanten raziskovalni program. TOZD naj bo organizirana tudi tako, da bo v njenem delovanju zagotovljena možnost za neposredno sodelovanje v samoupravljanju vseh njenih članov. V procesu ustanavljanja TOZD in nadaljnega razvoja naj se torej uveljavijo ideje združevanja raziskovalnih in pedagoških potencialov iste znanstvene discipline oziroma takolimenovane matične katedre; s tem odpiramo tudi vprašanje integracij in povezovanja matičnih kateder z raziskovalnimi organizacijami in vprašanje odprave fiktivnih institutov; menimo, da je principialna in perspektivna rešitev tista, po kateri so učitelji, vsi drugi zaposleni delavci in študentje enakopravno vključeni v delovno skupnost enotne temeljne organizacije združenega dela. Organi samoupravljanja take TOZD pa naj bodo na osnovi političnega dogovora sestavljeni v ustreznem, že omenjenem razmerju;

TOZD naj bodo organizirane tako, da so se sposobne povezovati v višje oblike združenega dela (univerza, fakulteta, združenja itd.) in v interesne skupnosti. Ugotavljamo, da je danes glede reševanja nekaterih vprašanj delovanje samoupravnih organov zelo počasno in zato čisto neučinkovito. Cela vrsta manj pomembnih vprašanj, celo takih, ki so čisto izvršilne narave je v pristojnosti najvišjih samoupravnih organov. Zato predlagamo uvedbo kolegialnih in posameznih izvršilnih organov sveta TOZD (na primer: za materialno poslovanje, za študijske zadeve, za raziskovalno delo, za kadrovska vprašanja itd.). Seveda je treba poskrbeti za ustrezno strukturo tudi teh izvršilnih organov.

110. Zato, da bodo TOZD v visokem šolstvu bolj kvalitetno, celovito in bolj racionalno opravljale delovne naloge, naj se združujejo v združenja, univerzo in druge skupnosti visokošolskih zavodov. Ze doslej je prišlo v okviru univerze in drugih visokošolskih združenj do samoupravnega dogovarjanja in sporazumov, ki so bili doseženi soglasno in ki so bili tudi dosledno spoštovani (kriteriji za elekccijo in reelekccijo, sistemizacija delovnih mest, skupno urejanje študijskih zadev, nekatere skupne službe, računalniški sistem, interdisciplinarni študij in

podiplomski študij, itd.). Zato menimo, da naj zakon predpiše obvezno združevanje v univerzo in združenja, ni pa mogoče niti potrebno v zakonu podrobneje precizirati vsebino samoupravnega sporazuma. Gre za vprašanja, ki jih je treba zaradi narave univerze, združenja in slovenskega visokega šolstva urejati na enoten način, smotno oziroma na drugačni kvalitativni ravni, kot to dela vsak posebej. Temeljne organizacije združenega dela

bodo svoje delegate pošiljale v vse samoupravne in interesne skupnosti, v družbeno-politične skupnosti itd. Odpre naj se možnost, da v univerzo vključujejo tudi akademije ter visoke in višje šole. Visokošolski zavodi naj se združujejo tudi v skupnost visokošolskih zavodov Slovenije, skupnost jugoslovanskih univerz, ki naj se odpre tudi drugim visokošolskim združenjem.

111. V okviru skupnosti visokošolskih zavodov Slovenije naj se zavodi dogovarjajo med seboj o tem, kako bi najbolj izpolnjevali svojo družbeno vlogo. V tem okviru je treba razpravljati in nato predlagati odgovornim družbenim organom (predvsem pa izobraževalni interesni skupnosti) mrežo razvoja visokega šolstva, delitev dela in komplementarnost sodelovanja temeljnih organizacij združenega dela, razvoj pedagoško-znanstvenih kadrov itd. Ta skupnost bi morala voditi skupno politiko do sodelovanja s tujino, do dela s študenti iz držav tretjega sveta. Ta skupnost naj bo tudi glavni nosilec dogovarjanja z drugimi visokoškolskimi središči v okviru Jugoslavije. Izpolnjevanje teh nalog naj za visokošolsko skupnost opravlja ustrezna strokovna služba.

112. Predvsem tam, kjer se odloča na višjih nivojih, je treba razvijati pravočasno informiranje in predhodno razpravljanje delegatov z volilci, sicer ne bo mogoče razviti dejanskih demokratičnih odnosov. Zavzemamo se za javnost dela na vseh nivojih. Proti temu obstajajo danes precejšnji odpori. Tam, kjer so samoupravni odnosi urejeni, teh odporov ni, kjer pa se srečujemo z zapiranjem in grupštvom, tam so na voljo samo pozitivne informacije, ki predvsem olepšujejo obstoječe stanje. Vsi visokošolski zavodi naj razvijejo informacijska glasila.

113. Odprto je tudi vprašanje koordiniranega dela vseh subjektov samoupravljanja in družbeno-političnih organizacij in drugih subjektov. Če želimo doseči normalno funkcioniranje tako samoupravljanja kot tudi študentske skupnosti, sindikata, društva visokošolskih učiteljev, ZK in vodilnih samoupravnih organov, potem se morajo odgovorni funkcionarji med seboj dogovarjati, sestajati in koordinirati svoje delo. Zato se zavzemamo, da se povsod uvedejo kolegiji, ki naj služijo pravočasnemu informiranju in koordinaciji naporov vseh subjektivnih sil. Iniciativo za sklicevanje teh kolegijev pa naj imajo vsi predstavniki samoupravnih organov ali družbeno-političnih organizacij. Kolegiji pa seveda ne smejo biti organi, ki bi si prilaščali pristojnosti samoupravnih organov.

MOTIVACIJA VISOKOŠOLSKIH DELAVCEV IN ŠTUDENTOV

114. Materialna stimulacija je pomemben dejavnik, ki spodbuja k boljšemu delu, ni pa edini:

● zelo pomemben je celovit status, ki ga ima pedagoška in raziskovalna dejavnost v družbi;

● ali se rezultati te dejavnosti uporabljajo v družbi; ali so diplomanti ustrezno zaposleni ali ne; ali se lahko z novimi pristopi ustvarjalno prispeva k razvoju stroke in družbe?

● zelo pomembna je selekcija pedagoških delavcev in tudi študentov. Ni vseeno, če na tem področju zaposlujeimo ljudi, ki za to delo ali študij niso sposobni. Slabo izbrani sodelavci ustvarjajo nezdavno vzdušje, prisvajajo si rezultate dela drugih, ovirajo jih pri delu, bore se za pozicije in razdirajo kreativno atmosfero, zahtevajo linearnost v nagrajevanju, študentje pa se zadovoljijo s čim manjšimi študijskimi zahtevami;

● izredno pomembna je možnost za nadaljnje izpopolnjevanje. Nedvomno ni vseeno, ali študent oziroma pedagoški delavec in asistent dela v okolju, v katerem se resnično nekaj nauči, se izpopolnjuje, kjer se mu prizna njegova ustvarjalnost;

● izredno pomembno je vprašanje pravičnega napredovanja pedagoških delavcev, raziskovalcev ter študentov. Ali dosegajo najbolj ustvarjalni in napredni ustrezna delovna in tudi vodilna mesta, ali napredujejo ne glede na starost v skladu s svojimi delovnimi rezultati, ali dobijo najboljše diplomanti odgovorna delovna mesta v stroki?

115. Pred nami ni lahka naloga: preseči moramo doslej dokaj pavšalno in linearno moralno in materialno nagrajevanje; dejansko moramo spodbujati tiste, ki dosegajo najboljše študijske in raziskovalne rezultate, razviti moramo take samoupravne oblike, ki bodo omogočale in olajševale predvsem najdelavnejšim in najbolj kreativnim silam ves ustvarjalni polet. Zato se je treba tudi sistematično lotiti problema objektivnejših metod merjenja rezultatov dela tako za študente kot tudi za sodelavce ter učitelje. Ob tem pa je treba upoštevati že v izhodišču, da bo zaradi specifične narave dela del tega vrednotenja vedno prepuščen subjektivni presoji znotraj samoupravnega odločanja. Poleg moralnih priznanj za znanstvene rezultate naj bodo tudi priznanja za izredne pedagoške napore in rezultate, ki jih dosegajo visokošolski učitelji. Ta priznanja naj ob sodelovanju učiteljev podeljujejo slušatelji.

116. Osební dohodki za redno zaposlitev so za priliv v visoko šolstvo še vedno nestimulativni, ker so predvsem pri mlajših sodelavcih in asistentih izpod dohodkov, ki jih tovrstni kadri dosegajo drugod. Zadnje leto so bili v okviru samoupravnega sporazumevanja o delitvi dohodka in osebnega dohodka storjeni odločilni koraki k izravnavanju osebnih dohodkov v visokem šolstvu z osebnimi dohodki na drugih področjih. Znotraj samega visokega šolstva se srečujemo z občutnimi razlikami v osebnih dohodkih, ki niso upravičene in nimajo utemeljitve v delovni storilnosti. Interesi za ohranitev teh neskladij tudi spodkopavajo samoupravno sporazumevanje tako znotraj visokega šolstva kot tudi visokega šolstva navzven.

117. Zaradi povezanosti s prakso je potrebno, da univerzitetni delavci delajo na več strani. Dejstvo pa je, da iz teh dodatnih virov posamezniki (sloves gre vsem) ustvarjajo visoke dohodke. Pri nekaterih se je razvilo čisto zasebno delo v visokem šolstvu in s sredstvi v družbeni lastnini. Da bi se uprli tem negativnim pojavom ter šarlatanstvu, predlagamo naslednje:

a) Zavzemamo se za to, da se dejansko uveljavi načelo polne dvainštiridesetne zaposlitve in temu ustreznega

učiteljevega prispevka na visokošolski ustanovi oziroma z njo delovno in pogodbeno povezani raziskovalni ustanovi. Polna zaposlitev pomeni zahtevo in pravico, da se v okviru redne delovne obveznosti uveljavlja poleg redne pedagoške tudi pedagoško-eksperimentalna, raziskovalna, svetovalna dejavnost pri najodgovornejših družbenih funkcijah.

b) Vsi programi in rezultati raziskovalnega in drugega dela — tako učiteljev kot študentov — morajo biti verificirani na matični katedri, na odsekih, oddelkih in na inštitutih. To mora biti predvsem instrument bitke proti šarlatanstvu, proti pretiranemu rutinskemu delu, proti zaslužkarstvu in tudi proti zanemarjanju pedagoškega dela s študenti.

c) Vsako sklepanje delovnih pogodb v okviru redne in dopolnilne obveznosti mimo vednosti delovne organizacije se mora dejansko onemogočiti. Dohodki, ki nastanejo na osnovi pogodb z znanstveno-raziskovalnega in pedagoškega dela za zunanje naročnike, naj postanejo dohodki temeljnih organizacij združenega dela.

d) Za uspešno pedagoško in raziskovalno delo morajo biti zagotovljeni tudi drugi pogoji, na primer dovolj tehničnega kadra, sodelavcev, urejena služba INDOK ipd., ker to objektivno racionalizira izkoristek časa učiteljev, raziskovalcev in študentov.

e) Davčni sistem naj stimulira ustvarjalno in znanstveno delo in njegove dosežke: olajša naj tudi nabavo potrebnih delovnih pripomočkov in literature.

f) Študente je treba pritegniti v konkretno raziskovalno in tudi nujno rutinsko delo v okviru praktičnih vaj, seminarov in diplomskih del, posebno pa na podiplomskem študiju. Iz tega vira naj za svoj del delovnega prispevka dobijo ustrezne nagrade. Zato sodimo, da morajo dobiti visoke šole za tovrstno delo več sredstev za raziskovalno delo. Smo za to, da se to delo razvija ter da tako do kraja uporabimo intelektualne delovne sposobnosti študentov.

DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE IN ORGANIZIRANOST ZK

118. Komunisti se bomo zavzeli, da bo sta SZDL in sindikat posvečala še več pozornosti visokemu šolstvu. Z večjo odgovornostjo se moramo komunisti vključiti v aktivnost sindikata visokošolskih delavcev ter doseči, da se vsebina dela sindikata preusmeri na temeljna vprašanja samoupravljanja, na temeljna družbenoekonomska vprašanja, na socialno politiko itd. Sindikat bo imel v prihodnje osrednje mesto v celotnem kandidacijskem postopku, v razvijanju samoupravljanja in delegatskega sistema in delegatskih odnosov.

119. Temeljno vprašanje študentske skupnosti je predvsem vprašanje večje politične in samoupravne prisotnosti vseh rednih študentov v visokošolski samoupravi. Komunisti študentje so prvi dolžni prevzeti osnovne dolžnosti in naloge, ki jim jih zaupajo študentje, ter jih tudi vestno opravljati. Komunisti se zavzemamo za to, da študentska skupnost snuje svojo politično akcijo na jasni socialistični idejnopolični usmeritvi, ki se naslanja na program ZKJ ter na politični program SZDL.

120. Idejna in politična organizacija študentov naj združuje tiste študente, ki so družbeno-politično in samoupravno aktivni. Taka organizacija naj usmerja tudi politično nastopanje študentov v odnosu do širših družbenih problemov. Študentje se morajo povezati z drugo mladino v skupno mladinsko organizacijo. Prav tako pa naj bodo povezan v sindikat na visokih šolah in v SZDL v tem smislu je treba spremeniti in prilagoditi sedanje statutarne določbe študentske skupnosti.

121. Za delovanje visokega šolstva, za stik s prakso, za strokovno izobraževanje kadrov imajo izreden pomen tudi strokovna društva. Del visokošolskih delavcev je v njih zelo aktiven. Ugotavljamo pa, da je treba napotiti več mlajših ljudi na delo v ta društva. Predlagamo, naj se po potrebi ustanovijo aktivni komunistov za določena strokovna področja. Ti aktivni bi se organsko vezali na širšo in masovno družbeno in strokovno aktivnost strokovnih društev, na znanstvenoraziskovalne institucije na nekatere delovne organizacije in njihove asociacije ter na visokošolske zavode. Menimo, da bi bila glavna funkcija takih aktivov komunistov v stroki — obravnavajo naj probleme socialistične usmerjenosti stroke in marksizma v stroki, učne načrte visokošolskih zavodov, predvsem pa tudi programe podiplomskega študija ter naj se v teh aktivih tudi dogovarjajo o temeljnih kadrovskih vprašanjih stroke, predvsem pa tudi o kadrovanju visokošolskih učiteljev.

122. Komunisti se bomo morali za realizacijo teh stališč tudi ustrezneje organizirati. Sedanja organizacijska struktura se mora prilagoditi bodočim temeljnim organizacijam združenega dela v študentstvu. Pri se morajo ustanoviti bodoče skupne — študentske učiteljske organizacije ZK. Te organizacije pa lahko ustanavljajo tudi različne aktivne komisije itd.

123. Pri sekretariatu CK ZKS naj bo aktiv vodilnih delavcev komunistov, ki bodo odgovorni za dejavnost visokega šolstva, ki naj na republiškem nivoju koordinirajo delo in usklajujejo akcijo za realizacijo teh stališč.

124. Univerzitetna organizacija ZK v Ljubljani ter visokošolska organizacija ZK v Mariboru naj posebej skrbita za razvoj in širjenje marksistične misli med študente, pa tudi med ostale delovne ljudi v teh regijah. V ta namen naj se ustrezno organizacijsko in kadrovske usposobita.

Visokošolske organizacije ZK naj se tesno povežejo z družbenim življenjem mest v katerih se nahajajo šole. Razvijajo naj tesno sodelovanje z vsemi občinskimi organizacijami ZK Slovenije, da bo dosežen neposreden kontakt visokošolskih delavcev, študentov in komunistov s celotnim delavskim razredom in njegovimi problemi.

V ta namen velja razvijati naslednje oblike: študentski pokrajinski klubi in znotraj njih aktivni komunistov, posvetovanja, predavanja in razgovori visokošolskih učiteljev z drugimi delavci, prostovoljne strokovne in delovne akcije na nerazvitih področjih itd.

Menimo, da je vprašanje visokega šolstva eno centralnih vprašanj za naš nadaljnji razvoj. Pozivamo vse komuniste, profesorje, študente in vse zainteresirane delavce iz neposredne proizvodnje in ostalih družbenih dejavnosti, da se aktivno udeležijo javne razprave o vprašanjih razvijanja visokega šolstva v naši samoupravni socialistični družbi. Pismene pripombe, predloge ali drugačne konceptualne zasnove pošljite na CK ZKS, komisiji za družbeno-politično in idejno vprašanja znanosti, prosvete in idejno-politično usposabljanje komunistov, Ljubljana, Tomšičeva 5, in sicer do 1. junija 1973.